

Tio års erfarenheter med LONA — lokala naturvårdssatsningen

Intresse, deltagande och lärande
inom naturvård och friluftsliv

KATARINA ECKERBERG, THERESE BJÄRSTIG,
MATILDA MILJAND OCH IRINA MANCHEVA

RAPPORT 6748 • MARS 2017

Tio års erfarenheter med Lokala naturvårdssatsningen

En utvärdering om långsiktigt intresse, deltagande och
lärande i kommunernas arbete med naturvård och friluftsliv

Författare:

Katarina Eckerberg, Therese Bjärstig, Matilda Miljand och
Irina Mancheva

NATURVÅRDSVERKET

Beställningar

Ordertel: 08-505 933 40

Orderfax: 08-505 933 99

E-post: natur@cm.se

Postadress: Arkitektkopia AB, Box 110 93, 161 11 Bromma

Internet: www.naturvardsverket.se/publikationer

Naturvårdsverket

Tel: 010-698 10 00 Fax: 010-698 10 99

E-post: registrator@naturvardsverket.se

Postadress: Naturvårdsverket, 106 48 Stockholm

Internet: www.naturvardsverket.se

ISBN 978-91-620-6748-9

ISSN 0282-7298

© Naturvårdsverket 2017

Tryck: Arkitektkopia AB, Stockholm 2017

Omslag: Foto Bengt Ward

Förord

Denna utvärdering är del i en serie analyser av vilka effekter den lokala naturvårdssatsningen (LONA) haft på kommunernas arbete med att stimulera till ökat nyttjande och bevarande av natur.

Utvärderingen har utförts som ett uppdrag till professor Katarina Eckerberg, statsvetenskapliga institutionen, Umeå universitet, som fungerat som projektledare. Ingegerd Ward, Naturvårdsverket har varit samordnare för uppdraget. Docent Therese Bjärstig och doktoranderna Matilda Miljand och Irina Mancheva vid statsvetenskapliga institutionen, Umeå universitet har varit projektmedarbetare. Olika författare har ansvarat för insamling av materialet, men utformningen och valet av de olika metoderna har gjorts gemensamt. Således har Matilda Miljand varit ansvarig för bearbetning och analys av data från LONA-registret samt den tekniska utformningen av webbenkäter liksom statistiska bearbetningar av dessa. Therese Bjärstig har genomfört samtliga intervjuer och Irina Mancheva har analyserat vägledningsmetoderna. Naturvårdsverket har haft möjlighet att komma med värdefulla synpunkter på enkät- och intervjufrågorna samt faktagranskat den slutliga rapporten. Analys- och skrivarbetet har gjorts gemensamt, och samtliga författare har påverkat den slutliga texten i alla kapitel. Rapportens slutliga utformning och slutsatser är författarnas eget ansvar.

Utvärderingen av över tio år med LONA visar att denna satsning varit mycket uppskattad och har stor betydelse för det lokala arbetet med de nationella miljökvalitetsmålen och friluftslivsmålen.

Stockholm i mars 2017

Claes Svedlindh
Chef för Naturavdelningen

Innehåll

FÖRORD	3
SAMMANFATTNING	6
SUMMARY	9
1. INLEDNING	13
En ny naturvårds- och friluftslivspolitik	13
Vi bygger vidare på tidigare LONA-utvärderingar	14
Syfte och frågor	15
Metod och material	15
Rapportens upplägg	15
2. VAD HAR HÄNT PÅ TIO ÅR?	17
2.1 Hur har LONA-projekten utvecklats över tid?	17
Utveckling av bidragens storlek och ideellt arbete	18
Inriktningar och profiler på projekten	19
Tätortsnära insatser	22
Vem driver LONA-projekten?	22
Geografiska skillnader	24
2.2 Kommunernas förutsättningar att söka och driva LONA-projekt	25
Hur väl stämmer LONA med kommunernas behov?	25
Hur stor del av budgeten utgör LONA?	26
Kommunernas resurser att söka och driva LONA-projekt	27
Anslagets fördelning	29
Förändring av anslagets storlek	29
Andra bidrag som kommuner kan söka	31
Handläggning och beslut	32
LONAs regelverk	32
2.3 Deltagande, initiativ och nätverk	35
Externa aktörers deltagande	35
Vilka är drivande och initierar?	38
Nätverk, kommunal samverkan och kunskapsutbyte	42
3. LONAS EFFEKTER PÅ MÅLEN FÖR NATURVÅRD OCH FRILUFTSLIV	45
Mål för naturvård och friluftsliv	45
Ökat intresse	49
Effekter på översiktsplanering och lärande inom kommunen	50

Relation till markägare	51
Integrationsarbete inom LONA	51
4. INFORMATIONSSPRIDNING, VÄGLEDNING OCH GODA EXEMPEL	53
Vägledning för LONA-handläggare inom länsstyrelserna	54
Vägledning för LONA-handläggare inom kommunerna	57
5. SLUTSATSER	61
Rekommendationer	63
KÄLLFÖRTECKNING	64
Litteratur	64
Respondenter i intervjuer	65
Bilaga 1. Metod och material	66
LONA-registret	66
Enkätundersökning	66
Kategorisering av olika kommuner	68
Semistrukturerade telefonintervjuer	68
Intervjumanual	68
Urval	69
Genomförande, transkription och validering	69
Anonymisering av materialet i relation till redovisning av svar/citat	70
Metodreflektioner	70
Analys av vägledning och Lync-möten	70
Bilaga 2: Intervjumanual	71
Bilagor 3 och 4: Enkäter till kommuner och länsstyrelser	75

Sammanfattning

LONA har nu pågått i över tio år, och den stora majoriteten av kommunerna i Sverige har sökt och även fått bidrag. Därmed utgör LONA den största nationella satsningen hittills för att åstadkomma ett breddat intresse och ökat lokalt initiativtagande i arbetet med lokal naturvård och friluftsliv – helt i linje med regeringens intention och i enlighet med internationella åtaganden. Syftet att involvera fler olika lokala aktörer i naturvårdsarbetet har nåtts genom att mer än hälften av kommunerna gjort detta i stor utsträckning eller helt och hållet i sina beviljade LONA-projekt.

De LONA-åtgärder som beviljats berör de flesta nationella miljömålen, men som förväntat dominerar Ett rikt växt- och djurliv och God bebyggd miljö. De flesta åtgärderna är relativt små, den typiska åtgärden¹ har en total budget, inklusive egenfinansiering, om cirka 56 000 kr. Omkring en tredjedel av projekten inkluderar ideella föreningar, vilka möjliggjorts genom att ideellt arbete får räknas som medfinansiering. Både projektens storlek och andelen projekt med ideella samarbetspartners har varit relativt stabilt över åren.

De flesta LONA-projekten handlar om framtagande av underlag, informations-spridning eller kunskapsuppbyggnad medan en tredjedel rör restaurering, skydd och förvaltning. Under perioden 2010-2016 har en viss minskning av insatser riktade mot människa/friluftsliv skett till förmån för insatser riktade mot naturvärden – trots den ökade politiska prioriteringen av lokalt friluftsliv. Åtgärder riktade mot kulturvärden liksom områdesskydd utgör en marginell andel. Betydligt fler än hälften av LONA-projekten berör tätortsnära områden i linje med regeringens ambitioner, men vi ser också att mindre kommuner i glesbygden lyckats väl att stå sig i konkurrensen om LONA-medel. Av de projekt som beviljats medel drivs majoriteten av en kommun, följt av kommun och förening i samverkan och därefter av en ideell förening. Inriktningen på LONA-projekten varierar endast marginellt beroende på vem som driver projektet. Även om samtliga län har kommuner som beviljats medel utmärker sig Skåne, Västra Götalands och Stockholms län med både flest LONA-projekt och beviljade medel.

LONA-stödet är mycket uppskattat bland kommunerna, där åtta av tio kommuner anser att LONA i stor utsträckning eller helt och hållet stämmer överens med den egna kommunens behov av stöd vad gäller naturvård. Motsvarande siffra för friluftsliv är sju av tio kommuner. För många större kommuner är LONA visserligen ett välkommet tillskott, men utgör inte en förutsättning för kommunens arbete med naturvård och friluftsliv. I många mindre kommuner är LONA helt avgörande för att de ska kunna satsa på lokalt naturvårds- och friluftsliv. Fördelningen av medel har skett så att dessa kommuner också beviljats mest bidrag räknat per invånare. Flertalet kommuner uppger att LONA utgör en väsentlig del av kommunens budget för naturvård, medan budgetandelen är något mindre för friluftsliv. Särskilt i kommuner som har förmånen att ha en kommunekolog har LONA starkt bidragit till att fler insatser inom naturvård och friluftsliv blir genomförda. LONA-programmet tillåter att

¹ Den typiska åtgärden är beräknad som åtgärdernas medianstorlek. Medelvärdet är i detta fall starkt påverkat av ett mindre antal väldigt stora projekt/åtgärder.

ett och samma projekt finansieras med olika stödformer såsom Landsbygdsprogrammet och LIFE, så länge som enskilda åtgärder som har fått LONA-bidrag inte medfinansieras av dessa anslag. Genom möjligheten att kombinera olika stödformer har LONA fått ytterligare mervärde. Majoriteten av kommunerna framhåller fördelen med LONA är att det är relativt enkelt att söka, särskilt i jämförelse med EU-stöd.

Deltagandet av externa aktörer i lokala naturvårds- och friluftslivsprojekt har ökat genom LONA, men vi ser också att det finns en skillnad mellan större och mindre kommuner i detta avseende. Mindre kommuner har ofta begränsade egna resurser vilket gör att de gärna tar hjälp av ideella föreningar, medan många större kommuner har möjlighet att driva projekten helt själva. Vissa kommuner väljer därför medvetet att *inte* involvera externa aktörer. Vår undersökning tyder på att när det gäller involvering av ideella organisationer är det kanske snarare skilda arbetssätt än regler som påverkar. Regelverket har dock viss påverkan på involveringen av privata företag, som också mer sällan finns med i projekten, eftersom vissa frågetecken kring hur vinstdrivande företag kan driva respektive medverka i LONA-projekt fortsatt återstår att reda ut.

Kommunekologer, och då särskilt i större kommuner, är starkt drivande inom LONA-arbetet, följt av andra kommunala tjänstemän och ideella organisationer inom miljö och naturvård, fiskevård, byalag m.m. I mindre kommuner finns en starkare tendens att ideella föreningar tar initiativ till och engagerar sig både i naturvårds- och friluftslivsprojekten jämfört med stora kommuner. Inom naturvården finns redan etablerade nätverk att vända sig till, medan det inom friluftslivet i högre grad handlar om att skapa nya nätverk för att skapa och genomföra LONA-projekt. Kommunal samordning och samarbete via kommunförbund lyfts fram som värdefullt av flera kommuner, och en generell trend är att samverkan och kunskapsutbyte mellan kommuner har ökat över tid. Även kommunernas kontakter med olika lokala nätverk har ökat.

Det finns ett fortsatt stort upplevt behov av att skydda fler tätortsnära områden, och LONA ses som mycket viktigt för det långsiktiga arbetet både för naturvård och friluftsliv. LONA upplevs särskilt viktigt för det långsiktiga arbetet för friluftsliv, medan det inom naturvården också finns en del andra stödformer att tillgå. Särskilt de mindre kommunerna har fått möjlighet genom LONA att arbeta med tätortsnära natur, och där kan LONA-stödet vara helt avgörande. En stor mängd naturområden har gjorts tillgängliga och blivit populära besöksmål. Uppmärksamhet i lokala media ger mersmak både bland tjänstemän och politiker, vilket gör att frågorna hamnat på kommunens agenda. Lärandet har ökat, och då särskilt i naturvårdsfrågor. Många kommuner har upprättat naturvårdsprogram och friluftslivplaner baserade på kunskapsunderlag framtagna inom ramen för olika typer av LONA-projekt, vilket bidrar till långsiktighet. LONA har även bidragit till att en mängd naturskolor och naturpedagogik i förskolor fått resurser, vilket även det har potentialen att långsiktigt påverka barnens förståelse och upplevelser av naturen. Bilden av LONAs effekter på lite längre sikt är dock splittrad, där särskilt intresset för att inrätta fler lokala naturreservat inte verkar ha ökat särskilt mycket generellt sett, och endast en tredjedel av kommunerna uppger att tillgängligheten i skyddade naturområden har ökat. Likaså

finns en risk att mer kontinuerlig skötsel och återkommande åtgärder för naturvård och friluftsliv inte blir av, särskilt i mindre kommuner där kommunens budget har svårt att räckta till. Vi bör komma ihåg att LONA-projekten generellt är små och att man inte kan förvänta sig att de löser alla prioriteringsproblem hos kommuner med knapp ekonomi.

Samtidigt pekar allt på att LONA har haft en positiv inverkan på intresset för naturvård och friluftsliv hos kommunala politiker och ännu mer hos allmänheten. Detta har resulterat i ökade resurser för lokalt naturvårdsarbete, medan friluftslivsbudgeten stärkts i mindre grad. Det ökade intresset har också gjort att naturvård respektive friluftsliv nu upplevs integrerats bättre i kommunernas översiktsplanering än tidigare. Dessutom har skolornas och förskolornas nyttjande av tätortsnära naturområden ökat genom att kommunerna satsar mer än tidigare på projekt kopplade till lärande. Slutligen ser vi att LONA har stimulerat till att skapa projekt som riktar sig till nyanlända svenskar, även om det fortfarande bara är vissa kommuner som nyttjat LONA för detta ändamål är det möjligt att vi får se mer av detta framöver.

Det har varit en stark betoning inom LONA på lärande och erfarenhetsutbyte, och Naturvårdsverket och länsstyrelserna har bidragit till informations spridning och vägledning med flera olika metoder. I vår utvärdering ingick att analysera hur dessa fungerat. En allmän bild är att det funnits ett aktivt stöd under hela programtiden som uppskattats stort, och att kommunerna därmed haft tillgång till information om både tidigare projekt, goda exempel, relevant expertis och arenor för erfarenhetsutbyte. De olika vägledningsmetoderna kompletterar varandra och riktar sig till olika målgrupper. Sammantaget har både länsstyrelsernas LONA-handläggare och kommunernas kontaktpersoner upplevt Naturvårdsverkets metoder som ändamålsenliga och viktiga för att skapa delaktighet, kunskap och förståelse för vad LONA kan och bör åstadkomma.

Summary

The Local Nature Conservation Programme (LONA) was initiated by the Swedish government in 2004 and has now been ongoing more than ten years. The great majority of Swedish municipalities have applied for and received funding for LONA projects. A total of 300 MSEK was allocated to 1 530 projects in 260 municipalities plus at least as much in local funding. After a short break, LONA was taken up again in 2010-2016 with 237 MSEK national funding to 1 524 projects (4 505 measures) in 260 municipalities.

LONA is the largest national investment to achieve greater participation and increased local engagement with nature conservation and recreation, and fulfils the intention of international agreements such as the Convention of Biological Diversity and ICLEI – Local Governments for Sustainability 2010. LONA's main objective, to involve a greater range of local actors in conservation efforts, is fulfilled since more than half of the municipalities have done so in their LONA projects. *The overall aim with this study is to evaluate more specifically in what ways and how LONA has contributed to local responsibility for nature conservation and recreation measures.* The study takes departure in previous commissioned studies by the Swedish Environmental Protection Agency (reports 5923, 6392, 5605, 6397 and 5811, see references). The results below build on a survey sent out in autumn 2016 to all 290 municipalities (191 responded) and 21 county administrations (20 responded), plus in-depth interviews with key informants from three county administrations, six municipalities and two non-governmental organisations engaged in LONA. Some interviews were also made in mountain municipalities.

The specific measures carried in the LONA projects connect to most of the Swedish Environmental Quality Objectives, dominated by 'A Rich Diversity of Plant and Animal Life' and 'A Good Built Environment'. Most measures are relatively minor, with a typical median budget of about 56.000 SEK including the 50% own contribution. About one third of the projects involve non-governmental organisations, which has been made possible since voluntary work is accounted for in the budget as own contribution. The size of the LONA projects as well as the share of voluntary organizations involved has been rather stable over the years.

The majority of LONA projects concern various types of inventories, information dissemination and knowledge production, while about one third are about ecological restoration, conservation and management. During the 2010-2016 period, which this study focuses on – and despite the growing policy attention to social, cultural and recreational values – the share of measures geared towards nature conservation values has increased. Measures to protect cultural values and set aside nature areas are only a small share. More than half of the LONA projects are located in the urban fringe, which is in line with the government's ambitions, but even smaller municipalities in rural areas have acquired substantial LONA funding. The majority of LONA projects are led by a municipality, while the remainder are led in cooperation between a municipality and a local organisation and fewer by such an organisation alone. There is very little variation in the nature of LONA projects depending on leadership. Even

if all counties have municipalities with LONA projects, three of them are the most active: Skåne in the south, Västra Götaland in the south-west, and Stockholm County.

The funding LONA provides is very much appreciated among the municipalities. Eight out of ten municipalities say that the LONA aims are fully in line with the local needs for nature conservation, and seven out of ten claim that this is the case for recreation needs. Many of the large municipalities think that while LONA is a welcome contribution, it is still not a requirement for the municipality's work for nature conservation and recreation. However, in many small-size municipalities the LONA funding is essential. The allocation of funding from LONA is also larger per inhabitant in small-size municipalities compared to large-size, which reflects such needs.

In the majority of municipalities, LONA funding makes up an important share of the local budget for nature protection, while it is somewhat lower for recreational purposes. Interestingly, LONA has particularly supported measures for nature protection and recreation in those municipalities with an assigned municipal ecologist, suggesting that when they exist, they have a facilitating role. The LONA funding allows for the same project to benefit from other funding as well, such as EU Life and the Rural Development Programme, as long as specific measures are funded separately. This possibility creates an added value of the LONA programme. The simplicity of the application procedure in LONA compared to EU funding is stressed as an advantage by the majority of municipalities.

The results show that LONA has led to increased and widened participation by local actors in nature protection and recreation. At the same time, the nature of such participation differs depending on the municipality size. Small-size municipalities with less resources tend to more often include external actors in the LONA projects, while large-size municipalities can mobilise the necessary resources themselves. Some of the latter municipalities therefore choose *not* to involve external actors. Our results further suggest that the involvement of non-governmental organisations seems to depend rather on different modes of working than on the requirements of the LONA regulation. Still, the regulation has restricted the involvement of private companies due to remaining question marks over how profit-making companies may lead and implement LONA projects.

Municipally employed ecologists, particularly in large-size municipalities, provide the most leadership in the LONA work, followed by other municipal officers and environment- and recreation-oriented non-governmental organisations. Non-governmental organisations tend to initiate and engage in the work to a greater extent in small-size municipalities. There are already established networks within the field of nature conservancy, while, according to the respondents, new networks for the initiation and implementation of LONA projects are created in the field of recreation. The importance of coordination between municipalities through the Swedish Association of Local Authorities and Regions is emphasised by several municipalities in this respect. A general trend is that such coordination and exchange of experiences has increased over time. The municipalities' contacts with various local networks have also amplified.

The perceived need for protecting more areas in urban environments continues to be high, and LONA is seen as an important tool for long-term investment in the protection of nature and recreation values. LONA is regarded as especially important for recreation since there are alternative forms of support in nature conservation at the national level. The small-size municipalities are particularly dependent on LONA in their attempts to safeguard nature protection and recreation values. Many new areas have become accessible for local citizens thanks to LONA, some of which have become popular sites for nature studies, recreation and leisure. Media attention has helped increase their popularity, and assisted in giving high priority to these issues on the municipal political agenda.

LONA has led to learning among local actors, particularly with regard to nature conservation issues. Information gathered through LONA has spurred the development of plans for nature conservation and recreation in many municipalities, which on its part supports long-term thinking. Further, LONA has contributed to the initiation of Nature Schools and pedagogic tools for learning about nature in many pre-schools, which helps children in their understanding of and respect for nature. The effects of LONA in a long-term perspective is still, however, somewhat complex. For example, it appears that the local interest in establishing new protected areas has not generally increased, and only one-third of the municipalities claim that accessibility in existing protected areas has increased as a result of LONA. Likewise, in particularly small-size municipalities with limited resources, there is a risk that continued long-term management of nature protection and recreation does not materialize. One should keep in mind that most LONA projects are rather modest in size and that support from the LONA programme cannot solve all issues of municipal priority-setting.

At the same time, the results both from the survey and interviews suggest that LONA has generally had a positive effect on the interest for nature protection and recreation among local politicians and, even more so, among local citizens. This has in turn led to increased local resources for nature protection, albeit somewhat less so for recreation values. The growing attention given to these values has also led to better integration of nature protection and recreation in the municipalities' spatial planning. In addition, the use of nature areas in the urban vicinity has increased due to more local investments in projects connected to learning. Finally, LONA has stimulated projects and measures targeting 'new Swedes' – and even if still only a minority of municipalities have used LONA for this purpose, there is great likelihood that more municipalities will do so in the near future.

The policy statements in LONA highly emphasise learning, knowledge development and knowledge exchange. The Swedish Environmental Protection Agency and the county administrations have contributed to those goals by various information gathering and communication efforts, including mentoring and networking. Our evaluation of how those methods have worked in practice shows that the respondents greatly appreciate the support given, and that the municipalities have been able to access a wealth of information about previous LONA projects, best cases, relevant expertise and arenas for knowledge exchange. The different methods for mentoring are complementary, with different target groups. On the whole, both the county administration officers responsible for LONA and the municipal LONA officers are

satisfied with the ways in which the Swedish Environmental Protection Agency has implemented these different methods. They also believe that the methods have been supportive in creating increased participation, local understanding and knowledge for what LONA can and should achieve, and hence that LONA should be considered a success.

1. Inledning

En ny naturvårds- och friluftslivspolitik

Sveriges åtagande i konventionen om biologisk mångfald² kräver ett delat ansvar mellan olika styrningsnivåer – på lokal, regional, nationell och internationell nivå – såväl som mellan statliga och privata aktörer, där nationalstaterna bland annat åtagit sig att samarbeta med kommunerna i genomförandet³. EUs strategi för biologisk mångfald uppmanar bland annat till att förbättra information och kunskap för att uppmuntra till skapandet av grön infrastruktur samt att förbättra tillgången till finansiering för projekt för grön infrastruktur⁴. Den lokala naturvårdssatsningen (LONA) är en del i detta. LONA introducerades redan 2001 i samband den nya naturvårdspolitik som introducerades i och med regeringens skrivelse En samlad naturvårdspolitik⁵ där bland annat lokal dialog och delaktighet, förstärkta och lokalt förankrade insatser lyftes fram som viktiga områden i naturvården.

Kopplingen till miljökvalitetsmålen betonades i regeringsskrivelsen och en förutsättning för LONA-bidrag var att projekten skulle bidra till att uppnå ett eller flera miljökvalitetsmål. Att bredda naturvårdsarbetet genom att bättre involvera markägare och andra lokala intressenter samt stärka den lokala och kommunala naturvården betonas även i regeringens proposition Hållbart skydd av naturområden 2009⁶. Sedan 2012 ska LONA även bidra till Mål för friluftslivspolitiken⁷, där kommunala tätortsnära naturreservat som har i syfte att främja friluftsliv samt LONA-projekt i tätortsnära läge särskilt framhålls. Åtgärder för bevarande, utveckling och nyskapande av tätortsnära natur med höga friluftslivs-, natur- och kulturmiljövärden bör vidare följas upp i kommunernas översiktsplaner samt i planeringsunderlag och strategier för gröninfrastruktur och friluftsliv.

Regeringens satsning på LONA har nu funnits i mer än tio år, reglerat i förordningen om statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt⁸. Sedan starten 2004 har nästan alla svenska kommuner fått stöd i syfte att stärka det kommunala och lokala arbetet med naturvård, att öka andelen skyddade områden, samt att stärka kopplingen mellan naturvård och friluftsliv. Nyckelord för LONA-satsningen är naturvårdsnytta, lokala initiativ och lokal drivkraft, friluftsliv, samverkan och partnerskap, folkhälsa, tätortsnära natur och tillgång till denna för olika samhällsgrupper.

Naturvårdsverket har ansvarat för fördelningen av bidragspengarna till länsstyrelserna som sedan beslutat om vilka kommunala/lokala projekt som ska beviljas bidrag. Särskilt fokus ska läggas på tätortsnära områden. Kommunerna har varit de enda

² Förenta nationerna, CBD, 2010.

³ ICLEI- Local Governments for Sustainability, 2010.

⁴ Europeiska kommissionen, 2010.

⁵ Regeringens skrivelse 2001/02:173.

⁶ Regeringens proposition 2008/09:214.

⁷ Regeringens skrivelse 2012/13:51.

⁸ SFS 2003:598.

aktörer som formellt fått stå som huvudmän och samordnare av projekten lokalt, men lokala intressenter har kunnat lämna in förslag till projekt. På så sätt har många projekt genomförts där en kommun inte själv varit genomförare av projektet. Samtliga projekt söks och rapporteras i LONA-registret.

Naturvårdsverket satsade under 2016 på en rad nya aktiviteter inom LONA. Dels handlade det om vägledning till länsstyrelsernas arbete, dels stärkt handledning till kommunerna. Naturvårdsverket har även avsatt en särskild pott till kommunala reservat om 20 miljoner kronor (av markåtkomstbidraget). Delar av detta berörs och återspeglas i denna rapport, men vars fullständiga effekter rimligen först ses först om något år.

Med en ökad satsning på friluftsliv från 2012 finns också förhoppningen att fler LONA-projekt skapas inom skolans ram. Olika informationsinsatser görs på detta område med hjälp av bland annat Naturskyddsföreningen. I tillägg fortsätter arbetet med Goda exempel där länsstyrelserna plockar fram särskilt inspirerande LONA-projekt vilka sprids via LONA-databasen och på LONA-träffar. Kommunerna ska också godkänna att projektet väljs ut som ett gott exempel.

Vi bygger vidare på tidigare LONA-utvärderingar

LONA-programmets resultat har följts upp och utvärderats i ett antal rapporter med fokus på viktiga teman i LONA: processer, lärande, lokalt deltagande och lokalt initierade naturreservat⁹. Statsvetenskapliga institutionen vid Umeå universitet har genomfört utvärderingarna på uppdrag av Naturvårdsverket. Resultaten visar att LONA-programmet har haft avsedd effekt och varit uppskattat hos såväl länsstyrelserna, kommunerna som genomförarna. Utvärderingarna visar bland annat att deltagandet på lokal nivå i olika sorters naturvårdsprojekt har ökat, att intresset och kunskapen för naturvård och friluftsliv har ökat och det går att urskilja ett ökat nyttjande av naturområden för olika ändamål. En separat utvärdering som konsultfirman WSP Sverige har genomfört på Naturvårdsverkets uppdrag visar även att LONA har bidragit till uppfyllandet av ett antal miljömål. Den utvärdering som genomfördes 2010 i samarbete mellan Naturvårdsverket och statsvetenskapliga institutionen visade också på att LONA tillsammans med markåtkomstbidraget bidragit till en ökning av kommunala naturreservat, men också att en rad ytterligare insatser behövs på detta område för att stärka lokalt naturskydd.

Målet är att utvärderingens resultat återförs till kommuner och länsstyrelser som arbetat/arbetar med LONA för att lära av eventuella fallgropar och lyfta fram goda exempel i arbetet med LONA och lokalt initierat områdesskydd.

⁹ Tidigare LONA-utvärderingar se Källförteckning - Naturvårdsverkets rapporter 5923, 6392, 5605, 6397 och 5811.

Syfte och frågor

Det övergripande syftet med denna studie är att utvärdera LONAs bidrag till att göra naturvård och friluftsliv till en lokal och kommunal angelägenhet.

Följande frågor ställs:

- Hur har LONA-projekten utvecklats över tid?
- Vilka är kommunernas behov och förutsättningar för LONA?
- Vilka initierar och deltar i projekten? Vem är drivande i kommunerna? Hur sker nätverkandet?
- Hur har LONA bidragit till att öka kommunernas intresse för att skydda och tillgängliggöra natur och stärka lokalt friluftsliv?
- Vilka effekter har LONA haft på målen för naturvård och friluftsliv? Har LONA bidragit till ökat lärande?
- Hur väl fungerar coachning, vägledning och goda exempel som stöd till länsstyrelser och kommuner?
- Har LONA bidragit till att kommunerna har skapat långsiktiga förutsättningar för naturvård och friluftsliv?

Metod och material

Vi har utgått från tidigare utvärderingar som gjorts av LONA och strävat efter att i möjligaste mån bygga vidare på dessa för att kunna se tendenser över tid. Vissa frågor var dock specifika i utvärderingsuppdraget, vilket särskilt gäller vägledningmetoderna och framförallt strävan att belysa effekterna av LONA i långsiktigt perspektiv. Vi valde därför att använda oss av enkät- och intervjufrågor från tidigare utvärderingar så långt möjligt, men byggde på dessa. För att få både bredd och djup i analysen bygger denna utvärdering på en rad olika källor:

- Statistikbearbetning baserad på LONA-registret som finns tillgänglig på Naturvårdsverkets hemsida, men där vi haft möjlighet att skapa en egen databas för att möjliggöra vidare analys.
- Webbenkät till samtliga kommuner (191 svar) och länsstyrelser (20 svar), med delvis olika utformning av frågorna.
- Halvstrukturerade telefonintervjuer med tre länsstyrelser, sex kommuner samt representanter för två ideella organisationer.
- Telefonintervjuer med nio fjällkommuner – kopplat till ett parallellt forskningsprojekt om Lokal fjällsamverkan, där delar av dessa handlade om lokal samverkan inom naturvård.
- Analys av vägledningmetoder med tillgång till Naturvårdsverkets protokoll och ljudfiler, samverkansforum samt av LONA-registret.

En mer detaljerad metodbeskrivning återfinns i bilaga.

Rapportens upplägg

Rapporten inleds med en översiktlig beskrivning av beviljade LONA-projekt och deras inriktning, vem som driver projekten, var i landet och av vilken sorts kommun. Därpå följer en analys av i vilken grad LONA överensstämmer med de upplevda behoven och vilken roll LONA har i lokalt naturvårds- och friluftslivsarbete. Förankring och deltagande inom LONA diskuteras härnäst, såsom vem som driver

respektive initierar LONA-projekt. LONAs långsiktiga effekter för målen för naturvård och friluftsliv ägnas ett kapitel, där särskilt effekter på kommunernas intresse och lärande diskuteras. Därefter följer en analys av vägledningsmetoder inom länsstyrelsernas respektive Naturvårdsverkets olika stödjande aktiviteter. Rapporten avslutas med slutsatser och rekommendationer rörande LONAs fortsatta bidrag till att göra naturvård och friluftsliv till en kommunal angelägenhet.

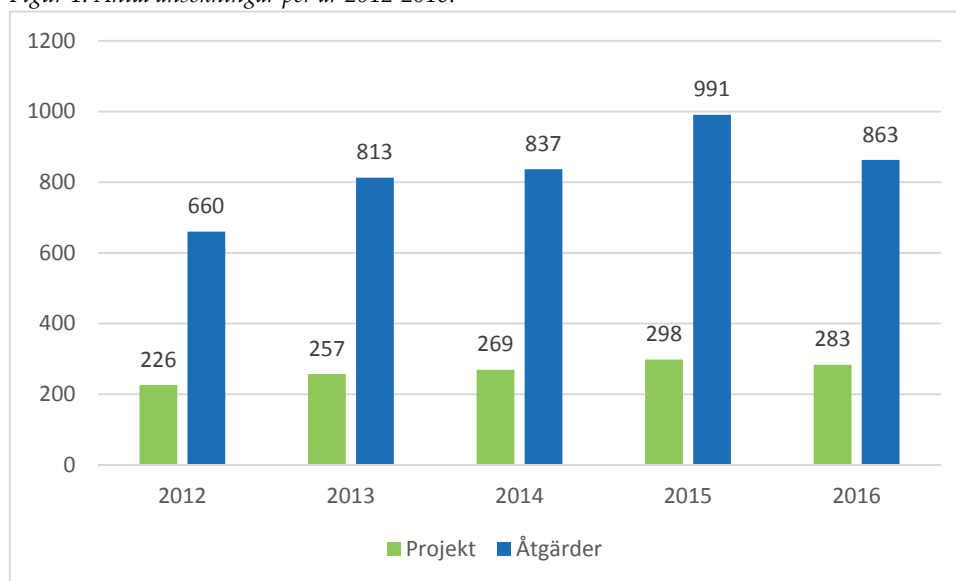
2. Vad har hänt på tio år?

2.1 Hur har LONA-projekten utvecklats över tid?

Den lokala naturvårdssatsningen (LONA) skapades av regeringen 2004 för att stimulera kommunernas arbete med naturvård och friluftsliv. Åren 2004-2006 fördelades 300 miljoner kr på 1 530 projekt i 261 kommuner och minst lika mycket satsades av kommuner och lokala föreningar. 2010 återupptogs LONA och under åren 2010-2016 har 237 miljoner kr beviljats fördelat på 1 524 projekt (4 505 åtgärder) i 260 kommuner.

Varje LONA-projekt består av minst en åtgärd, vilket är den aktivitet som konkret ska genomföras. De åtgärder som utgör ett projekt ska specificeras i ansökan, och de ekonomiska bidragen är kopplade till de specifika åtgärderna. Nedan presenteras statistik om både projekten som helhet och de specifika åtgärderna. Samtliga åtgärder ska bidra till ett eller flera av riksdagens antagna miljö kvalitetsmål som är relevanta för naturvård och/eller friluftsliv.

Figur 1. Antal ansökningar per år 2012-2016.

Totalt har 1 333 projektansökningar, bestående av 4 164 åtgärder, från 266 kommuner inkommit under åren 2012-2016. För de första två åren 2010-2011 registrerades endast de projekt som beviljats medel, vilket gör att det inte finns uppgifter om hur många ansökningar som inkom totalt under de åren.

Vilka nationella miljömål berörs av LONA? När kommunerna ansöker om LONA-medel anger de vilket av Sveriges 16 miljömål som varje åtgärd ska bidra till. Det har kommit in ansökningar som berör samtliga utom två miljömål (Skyddande ozonskikt och Säker strålmiljö). Endast en ansökan gällde Naturlig försurning och denna ansökan beviljades inte. Flest beviljade åtgärder har berört miljömålet Ett rikt växt- och djurliv (1 570 st), följt av God bebyggd miljö (1 179 st). Länsstyrelserna kvalitetssäkrar uppgifterna och justerar skattningen mot miljö kvalitetsmålen vid

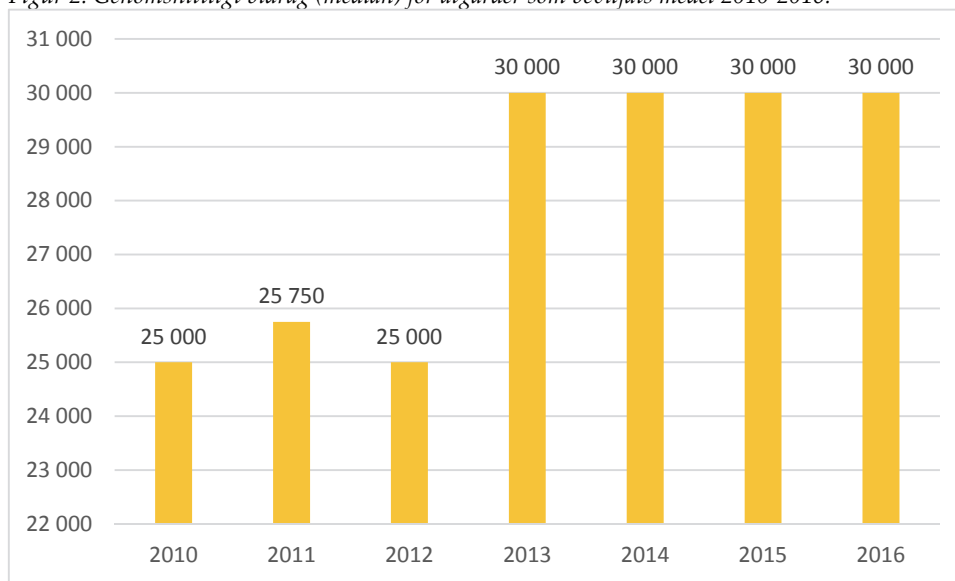
behov. Varje åtgärd kan endast kopplas till ett miljömål i registret. Miljömålen är dock konstruerade på ett sätt som gör att en åtgärd i naturen kan bidra till att flera mål nås.

Utveckling av bidragens storlek och ideellt arbete

Ett krav när kommunerna ansöker om LONA-bidrag är att kommunen själv bidrar med motsvarande bidrag. Den totala kostnaden för varje åtgärd är således (minst) dubbelt så stor som det bidrag kommunen får. De bidrag som beviljats till enskilda åtgärder har generellt sett varit små. Av de åtgärder som beviljats medel 2010-2016 har 80% (3 825 åtgärder) tilldelats mindre än 100 000 och den genomsnittliga (median) åtgärden har beviljats bidrag på 28 000 kr (dvs. totalkostnad c:a 56 000 kr). Hela 1 064 åtgärder fick bidrag på 10 000 kr eller mindre. Vissa åtgärder är dock betydligt större, sjutton åtgärder har beviljats 500 000 kr eller mer, och två åtgärder över 1 miljon kr. Av de senare handlar ett om att bygga en fisktrappa vid Herrgårdsbron i Arbogaån och det andra om att anlägga 4 fiskvägar vid Gärebäcken i Tibro kommun.

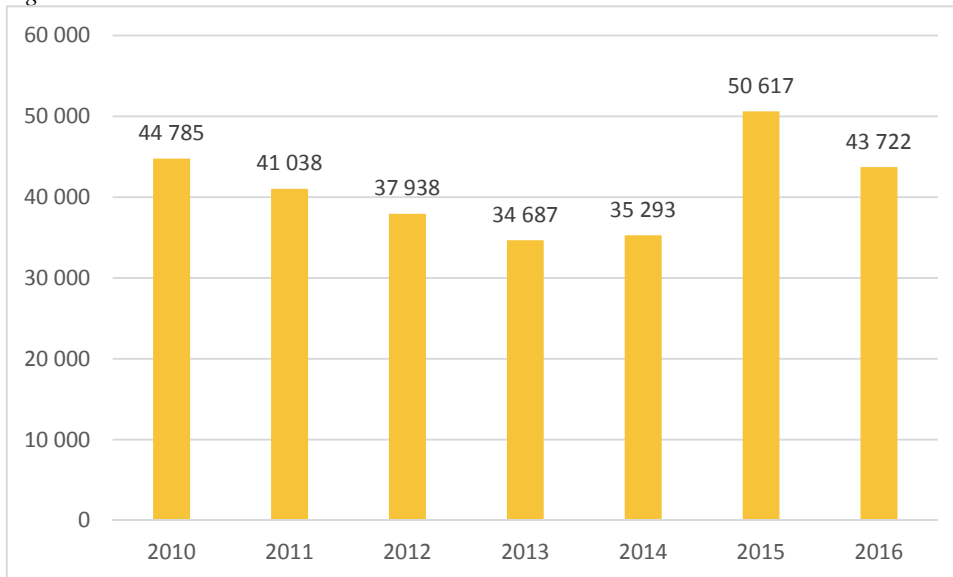
Varje projekt består av minst en, men ofta flera åtgärder. Om man ser till projekten som helhet är bidragen därmed betydligt större. Det genomsnittliga (median) projektet har beviljats medel på 100 000 kr, 49 projekt på över 500 000, och 6 projekt över 1 miljon.

Figur 2. Genomsnittligt bidrag (median) för åtgärder som beviljats medel 2010-2016.

Ideella föreningar har möjlighet att räkna ideellt arbete som en del av medfinansieringen av LONA-bidragen. Ideellt arbete beräknas som 200kr/tim, och totalt har LONA-projekten utgjorts av 288 000 arbetade ideella timmar åren 2010-2016, motsvarande 58 miljoner kronor. Detta har fluktuerat lite över åren, men några större förändringar kan inte skönjas. Andelen projekt, där minst en av åtgärderna inkluderat ideellt arbete varierar under åren mellan 37-42%.

Figur 3. Totalt antal ideellt arbetade timmar.

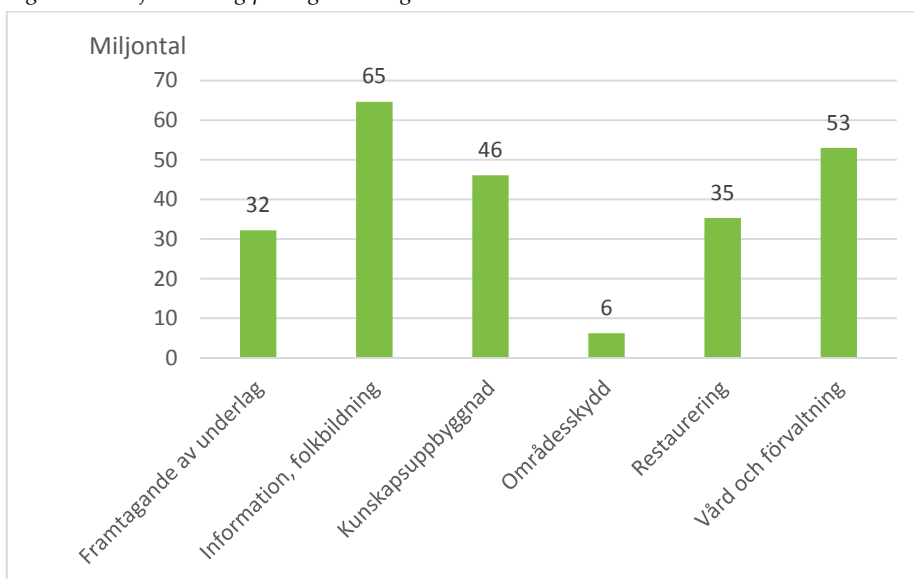
Inriktningar och profiler på projekten

I LONA-registret dokumenteras varje åtgärds inriktning och profil genom flera olika klassificeringar. För det första kan LONA-projekt omfatta olika sorts insatser som indelas enligt följande:

- kunskapsuppbyggnad
- framtagande av underlag, exempelvis inventeringar eller kommunala naturvårdsprogram
- områdesskydd
- vård och förvaltning av områden, naturtyper och arter inklusive åtgärder som främjar friluftsliv i natur- och kulturmiljö
- restaurering av områden, naturtyper och bestånd av arter
- information, folkbildning och annan kunskapsspridning

Totalt 65% av de åtgärder som beviljats medel rör framtagande av underlag, informationsspridning eller kunskapsuppbyggnad medan 35% rör restaurering, skydd och förvaltning. Informationsinsatser utgjorde den klart vanligaste åtgärden (34%) följt av kunskapsuppbyggnad (20%). Få LONA-projekt syftar till områdesskydd (3%).

Figur 4. Beviljade bidrag per åtgärdskategori 2010-2016.

För det andra kan projekten vara profilerade mot att gynna antingen kulturvärden, naturvärden, eller människa/friluftslivsaspekter (samt en ”övrigt” kategori). Naturvärden och människa/friluftsliv är de dominerande profilerna (se figur 5). Under perioden 2010-2016 har en viss minskning av projekt som syftar till insatser riktade mot människa/friluftsliv skett till förmån för insatser riktade mot naturvärden. Åtgärder riktade mot kulturvärden utgör en marginell andel.

Figur 5. Utveckling av inriktning på de beviljade åtgärderna 2010-2016.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kulturvärde	2%	2%	4%	3%	3%	3%	4%
Människa/ Friluftsliv	58%	46%	43%	39%	43%	44%	48%
Naturvärde	35%	48%	49%	54%	50%	45%	42%
Övrigt	4%	4%	3%	5%	5%	8%	5%

Värt att notera är att det fokus på friluftsliv som gjordes från och med 2012 inte har inneburit någon relativ ökning av antalet åtgärder som riktas mot människa/friluftsliv. Andelen projekt med den inriktningen har fluktuerat mellan 39% och 58%, men någon trend kan inte urskiljas. Samtidigt utgjorde människa/friluftsliv redan före 2012 en stor andel av projekten. Detta bör också tilläggas att för många kommuner görs ingen skarp gräns mellan åtgärder som riktas mot friluftsliv och natur. En integrering av dessa politikområden kan göra en separation likt den ovan svår.

För det tredje berör åtgärderna olika naturtyper. Den mest frekventa naturtypen var dock ”generell naturtyp” (26%) följt av skog (19%), sjö och rinnande vatten (15%), odlingslandskap (12%), hav, kust och skärgård (7%), och våtmark (5%).

Figur 6. Fördelning av beviljade projekt per naturtyp, år 2012-2016.

Naturtyp	Antal ansökningar	% av antalet ansökningar
Fjäll	47	1%
Generell naturtyp	1246	26%
Generell vatten	43	1%
Geologi	25	1%
Hav, kust och skärgård	349	7%
Odlingslandskap	575	12%
Sjö och rinnande vatten	739	15%
Skog	889	19%
Våtmark	229	5%
Övrigt	626	13%
Total	4768	100%

Beviljandegraden varierar mellan 25-82%, men de stora avvikelserna finns bland de miljömål där endast ett litet antal ansökningar om åtgärder inkommit. Beviljandegraden är relativt jämt fördelad över de miljömålen med fler än ett tiotal ansökningar, bland de med mer än 25 ansökningar är beviljandegraden på mellan 69-80%.

Figur 7. Ansökningar och beviljade åtgärder per miljömål 2012-2016.

Miljömål	Antal ansökningar	Antal beviljade	Beviljandegrad
Begränsad klimatpåverkan	37	22	59%
Ett rikt odlingslandskap	280	212	76%
Ett rikt växt- och djurliv	1460	1108	76%
Frisk luft	28	10	36%
Giftfri miljö	4	1	25%
God bebyggd miljö	985	661	67%
Grundvatten av god kvalitet	2	1	50%
Hav i balans samt levande kust och skärgård	158	116	73%
Ingen övergödning	11	6	55%
Levande sjöar och vattendrag	511	376	74%
Levande skogar	486	331	68%
Myllrande våtmarker	152	85	56%
Storslagen fjällmiljö	50	41	82%
Total	4164	2970	71%

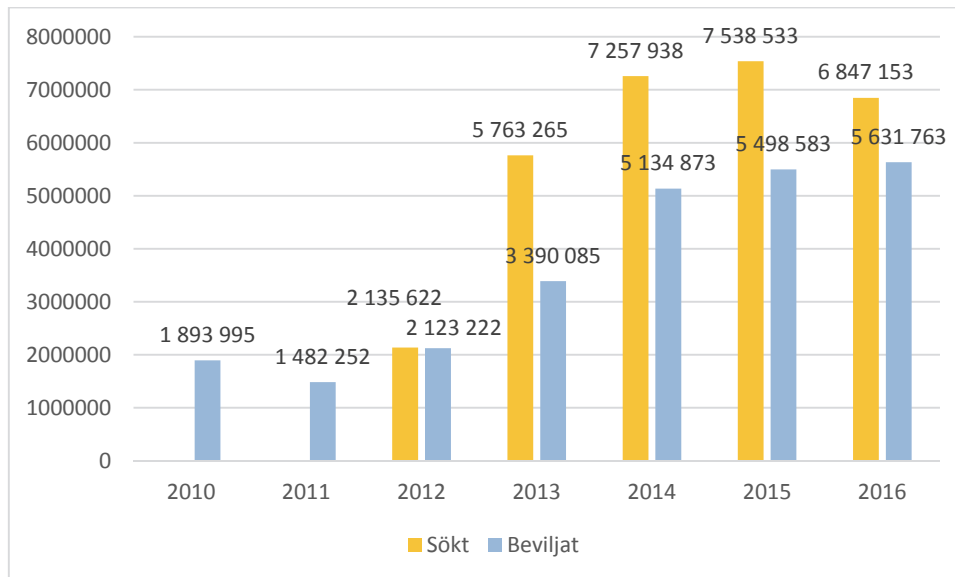
Tätortsnära insatser

Ett uttalat syfte med LONA är att bidra till naturvårdsinsatser i tätortsnära områden, och 61% av de medel som beviljats har gått till tätortsnära projekt. Det har också skett en gradvis ökning av antalet projekt och antalet åtgärder som är tätortsnära. För områden med tonvikt på friluftsliv kan närhet till en tätort ha stor betydelse för dess värde och tillgänglighet. Med 'tätortsnära' menas att det ligger i miljön som angränsar till tätortsgrens men finns utanför denna gräns. LONA-registret innehåller information om hur många av projekten är tätortsnära vilket även validerats av länsstyrelserna.

Figur 8. Antalet projekt och åtgärder som beviljats LONA-bidrag och som är tätortsnära.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Projekt	21	21	28	41	75	75	79
Åtgärder	88	83	87	132	275	245	259

Figur 9. Omfattningen av bidrag till tätortsnära insatser.

Vem driver LONA-projekten?

Alla LONA-projekt samordnas av en kommun, som också är den enda som kan ansöka om LONA-bidrag. En ideell förening kan driva ett projekt i egen regi, men det är kommunen som har det juridiska och ekonomiska ansvaret för projektet. Av de åtgärder som beviljats medel drevs de flesta (58%) av en kommun, följt av kommun och förening i samverkan (23%) och ideell förening (12%).

Figur 10. Utveckling i procent av vem som driver de åtgärder som beviljats bidrag.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Flera kommuner	1%	3%	1%	2%	1%	3%	2%
Ideell förening	13%	15%	17%	11%	11%	12%	10%
Kommun	63%	55%	47%	61%	58%	59%	58%
Kommun och förening i samverkan	21%	23%	28%	19%	24%	22%	25%
Övrig	2%	4%	7%	7%	7%	3%	5%

En viss variation över åren kan noteras, men dessa är över lag små och påverkar inte helhetsbilden av att det är framförallt kommuner, och i andra hand kommuner och föreningar i samverkan som driver LONA-projektet.

Det finns inga tydliga skillnader mellan vilka typer av projekt som drivs av vem. Bland samtliga typer av LONA-projektsamarbeten var det vanligast att åtgärden gällde information och utbildning. Vem som driver projektet synes inte heller tydligt påverka vilken typ av åtgärd som genomförs, eller mot vad den riktar sig. Det är dock lite vanligare att kommuner än ideella föreningar använder LONA-projekt till att ta fram underlag, medan ideella föreningar i högre grad använder LONA-projekt till konkreta restaureringsåtgärder.

Figur 11. Typ av åtgärd uppdelat på vem som driver projektet, 2010-2016.

	Framtagande av underlag	Information folkbildning	Kunskapsuppbyggnad	Områdes-skydd	Restaurering	Vård och förvaltning
Flera kommuner	13%	31%	25%	1%	11%	20%
Ideell förening	5%	37%	23%	1%	16%	18%
Kommun	14%	31%	20%	4%	11%	20%
Kommun och förening i samverkan	8%	37%	16%	1%	12%	26%
Övrig	12%	36%	18%	0%	14%	19%

Inte heller vad gäller vad åtgärden riktar sig åt mellan vilken/a som driver projektet, där profilering mot människa/friluftsliv och naturvärden dominerar med ca 40% var. En viss skillnad kan noteras i att kommunerna samarbetar med varandra lite oftare i projekt som riktar sig mot människa/fritid än naturvärden, 56% respektive 38%.

Sammanfattningsvis kan man säga att den typiska LONA-åtgärden är en informationsinsats eller utbildningsinsats riktad mot människa/friluftsliv, den berör miljömålet ett rikt växt- och djurliv, drivs av en kommun och har en total kostnad på 56 000 kr*.

* Medianen för beviljade medel är 28 000 kronor.

Geografiska skillnader

Under åren 2010-2016 har 260 av Sveriges 290 kommuner beviljats LONA-medel (266 kommuner har sökt). Tio kommuner har endast beviljats ett projekt var under perioden. Flest beviljade ansökningar har Gotland med 91 åtgärder, följt av Nyköping med 71 åtgärder. Mest pengar har Malmö beviljats med 3,6 miljoner kronor. I förhållande till sin befolkningsstorlek har Arjeplog mottagit mest pengar, ca 2,9 miljoner (ca 1 016 kr/invånare). Samtliga län har beviljats medel. Skåne, Västra Götalands och Stockholms län utmärker sig bland länen med flest LONA-projekt och beviljade medel, medan Gotlands och Jämtlands län fått mest i relation till sin befolkningsstorlek.

Figur 12. Fördelning av ansökningar och beviljade medel per län.

Län	Beviljade medel (sek)	Beviljade medel (sek) per capita	Antal beviljade åtgärder	Andel beviljade åtgärder (%)*
Blekinge län	5 488 000	34,8	108	41
Dalarnas län	9 915 000	40,7	336	75
Gotlands län	3 358 000	62,4	95	89
Gävleborgs län	4 542 000	22,9	141	61
Hallands län	5 740 000	22,2	216	76
Jämtlands län	5 228 000	52,5	147	77
Jönköpings län	8 606 000	29,4	183	72
Kalmar län	8 083 000	33,7	197	58
Kronobergs län	6 911 000	35,7	85	68
Norrbottens län	10 201 000	46	143	71
Skåne län	23 621 000	22	554	71
Stockholms län	22 225 000	11,4	480	74
Södermanlands län	6 743 000	23,5	187	63
Uppsala län	5 944 000	16,5	131	74
Värmlands län	8 231 000	29,6	203	65
Västerbottens län	9 915 000	45,2	236	75
Västernorrlands län	6 441 000	28,4	109	87
Västmanlands län	9 221 000	37,2	172	95
Västra Götalands län	35 372 000	21,9	698	78
Örebro län	7 346 000	31,9	168	81
Östergötlands län	9 337 000	20,7	179	51
Total	212 468 000		4 768	

*Gäller för åren 2012-2016

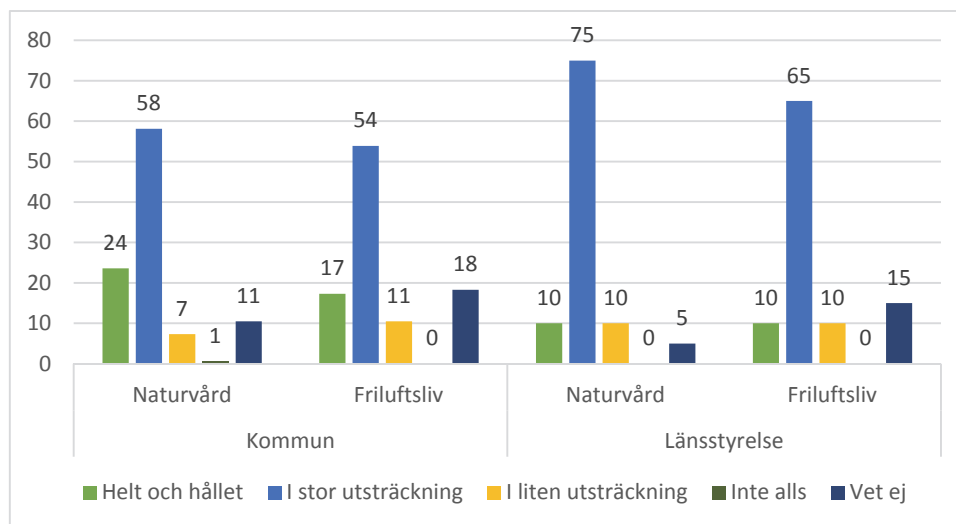
2.2 Kommunernas förutsättningar att söka och driva LONA-projekt

Hur väl stämmer LONA med kommunernas behov?

Över lag anser de kommuner som besvarat denna fråga i enkäten att LONA stämmer väl överens med de behov av stöd i lokal naturvård och friluftslivsarbete som finns i kommunerna. Över 80% anser att LONA ”i stor utsträckning” eller ”helt och hållet” stämmer överens med den egna kommunens behov av stöd vad gäller naturvård, och motsvarande siffra för friluftsliv är över 70%. Endast 7% respektive 11% är mer tveksamt inställda till hur LONA svarar mot dessa två behov. De är bara en kommun som har angett att LONA ”inte alls” stämmer med kommunens behov av stöd, och det gällde naturvård.

Att LONA möter ett behov som kommunerna har framgång också av de intervjuer vi har genomfört. En kommun uttryckte det som att ”[LONA] stämmer väldigt bra överens [med behoven i kommunen], särskilt sedan friluftslivet kom in. Då är det ju som hand i handsken tycker jag.”

Figur 13. Hur väl stämmer LONA överens med kommunens behov av stöd.

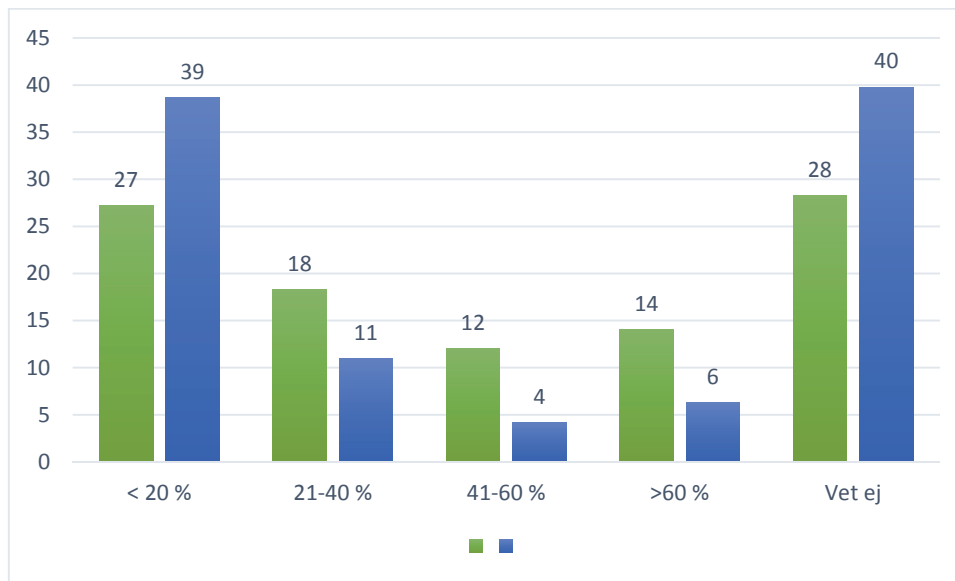
Kommunerna och länsstyrelserna delar i stort sett bedömning om hur väl LONA stämmer överens med kommunernas behov av stöd. Totalt 85% av de svarande länsstyrelserna håller med om påståendet att LONA stämmer överens med behoven av stöd i naturvårdsarbetet ”i stor utsträckning” eller ”helt och hållet”, medan motsvarande siffra för friluftsliv är 75%. Våra intervjuer visade också att länsstyrelserna ser att LONA bidrar till att de mindre kommunerna får ekonomiska resurser för att arbeta med dessa frågor.

I en enkätundersökning genomförd 2006 ställdes en liknande fråga om hur LONA stämde överens med lokala behov av stöd i naturvårdsarbetet. Frågan formulerades då delvis annorlunda varför en direkt jämförelse är svår, men resultatet liknar i stor utsträckning de resultat som framkommit ovan. En klar majoritet ansåg även då att LONA-bidragen stämde väl överens med behoven, och endast ett fåtal ansåg att LONA inte alls stämde överens.

Hur stor del av budgeten utgör LONA?

I enkäten bad vi om en uppskattning av hur viktigt LONA-bidragen är i förhållande till den kommunala budgeten för naturvård respektive friluftsliv. Många svarande hade svårt att svara på detta: vad gäller budgeten för naturvård svarade 28% ”vet ej” och vad gäller friluftsliv svarade 40% ”vet ej”. Dock uppskattade 14% av kommunerna att LONA utgör mer än 60% av kommunens naturvårdsbudget, vilket indikerar att för flertalet kommuner är LONA en väsentlig del av naturvårdsarbetet. Vad gäller friluftsliv angav 6% att LONA utgjorde mer än 60% av den kommunala budgeten. Totalt 27% av de svarande angav att LONA-bidraget utgjorde mindre än 20% av naturvårdsbudgeten och 39% att det utgjorde mindre än 20% av friluftslivsbudgeten.

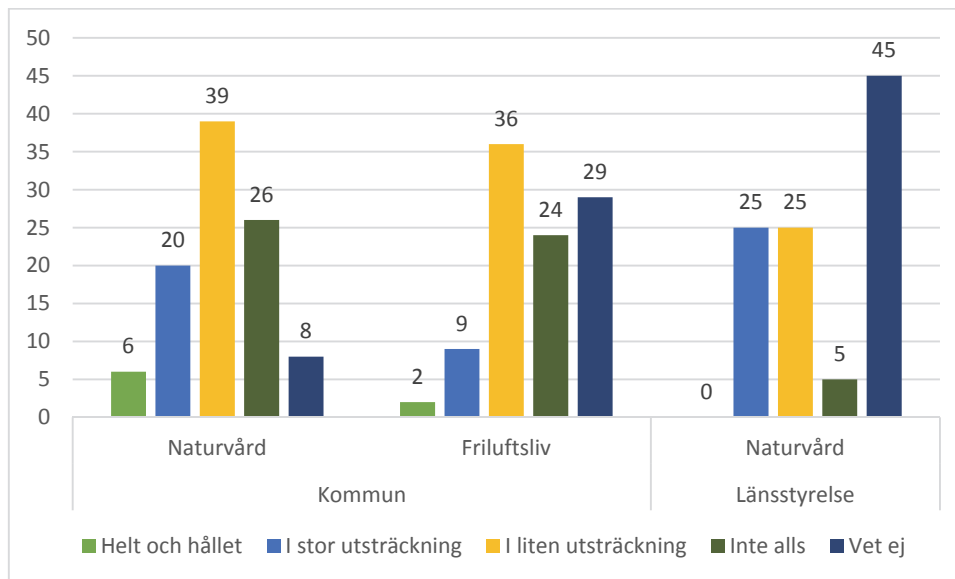
Figur 14. Hur stor andel av kommunens budget för naturvård respektive friluftsliv utgörs av LONA.

Våra intervjuer visade också att LONA uppfattas som ett viktigt ekonomiskt tillskott, då kommunernas budget för naturvård och friluftsliv ofta är små. Även om LONA utgör en mindre del av den totala budgeten kan den utgöra en betydande del av finansieringen av praktiska åtgärder. Ibland utgörs exempelvis kommunens hela budget av personella resurser och då är LONA-medel de enda medel kommunen har för att genomföra praktiskt arbete, detta är i synnerhet sant för naturvård. En kommun uttryckte det som att *”hade det inte funnits LONA-pengar så hade det inte blivit mycket naturvårdsarbete gjort.”*

LONAs påverkan på kommunernas tillgängliga resurser för naturvård blir i detta avseende intressant att studera närmare. I enkäten framkom att 26% håller med om att LONA bidragit till att kommunernas resurser för naturvård ökat (”i stor utsträckning” eller ”helt och hållet”) medan 26% av kommunerna anger att resurser i form av personal/pengar för lokalt naturvårdsarbete inte ökat alls. Vad gäller friluftsliv saknade 29% av kommunerna uppfattning, dock var det bara 11% som angav att resurserna ökat (i stor utsträckning eller helt och hållet).

Figur 15. I vilken utsträckning har kommunernas resurser för naturvård och friluftsliv ökat.

Länsstyrelsernas svar vad gäller friluftsliv saknas i figuren ovan då 80% av länsstyrelserna angav att de inte visste hur LONA påverkat resurserna för friluftslivsarbete, och 20% menade att LONA påverkat ”i liten utsträckning”.

Vad gäller friluftsliv så anger 36% av kommunerna att resurser i termer av personal/pengar för lokalt friluftsliv ökat lite, medan 24% av kommunerna anger resurserna inte ökat. Endast 11% angav att de ”i stor utsträckning”, eller ”helt och hållet” instämmer i att resurserna ökat. Således är LONA i högre utsträckning ett väsentligt bidrag till kommunernas naturvårdsbudget snarare än till budgeten för friluftsliv. Det är dock en stor osäkerhet runt bidraget till friluftslivsbudgeten. Enligt ett öppet svar i enkäten riktad till kommunerna framkommer att LONA-medlen är viktiga för att hålla intresset för den lokala naturvården vid liv: ”Pengarna är självklart ett stort stöd i arbetet med projekten, men de fungerar också som verktyg för att få fram politiska beslut om att projekten ska genomföras. Ansökan om pengar blir ett incitament för politikerna att besluta om naturvårds- och friluftslivssatsningar som annars inte skulle komma till stånd. Kommunerna behöver LONA för att hålla intresset för frågorna levande hos politikerna, eftersom de gärna ser allt i kronor och ören.”(Kommun)

Kommunernas resurser att söka och driva LONA-projekt

Över lag anser kommunerna att de har de resurser som krävs för att planera och genomföra LONA-projekt, men det finns en skillnad mellan framförallt mindre och större kommuner. Bland de mindre kommunerna (under 19 000 invånare) är det färre som ”helt och hållet”, eller ”i stor utsträckning” håller med om påståendet att det finns tillräckliga resurser, 51% respektive 49%. Av de stora kommunerna (över 79 000 invånare) svarar 91% att de har tillräckligt med resurser. Ingen kommun med över 19 000 invånare angav att de helt saknade resurser i kommunen för att ansöka om LONA-medel.

Vikten av att ha kompetens och resurser vikta för LONA arbetet tydliggörs av en länsstyrelse i ett av de öppna svar i enkäten: ”I kommuner som har förmånen att ha en kommunekolog har LONA starkt bidragit till att fler insatser inom naturvård och friluftsliv blir genomförda – där finns någon som aktivt arbetar med dessa frågor, som

söker LONA-bidrag och som har lättare att få igenom projektförslag i kommunen när det som med LONA kan ge mycket resultat i förhållande till kommunens egen kostnad. I kommuner som inte har någon kommunekolog har LONA varken gjort till eller från -det finns helt enkelt ingen som arbetar aktivt med dessa frågor.” (Länsstyrelse)

Figur 16. Finns det tillräckliga resurser (kompetens, personal, budgetmedel) i din kommun för att kunna planera och genomföra de LONA-initiativ som tagits i din kommun? Indelat efter antalet invånare i kommunen.

Invånare i kommunen	Helt och hållet	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej
< 9 000	0%	51%	40%	6%	3%
9 000 - 19 000	6%	42%	36%	8%	8%
19 000 - 29 000	14%	50%	36%	0%	0%
29 000 - 49 000	7%	67%	26%	0%	0%
49 000 - 79 000	7%	57%	36%	0%	0%
> 79 000	29%	62%	10%	0%	0%
Total	9%	52%	33%	4%	3%

Att små kommuner har mer begränsade resurser att söka LONA-projekt tas även upp i flera av intervjuerna. Det framkommer där att små kommuner inte har lika mycket tid och pengar att tillföra, vilket innebär att dessa inte kan söka lika stora LONA-projekt. Samtidigt poängteras att LONA betyder särskilt mycket för just små kommuner, då de inte skulle haft möjlighet att göra så mycket själva, om inte LONA funnits.

Intervjuerna med länsstyrelser visar också på en medvetenhet om de mindre kommunernas begränsade resurser och en vilja att särskilt stötta mindre kommuner med råd och stöd i LONA-processen. Även flera kommuner lyfter fram i intervjuerna att även om små kommuner inte har samma resurser som stora kommuner att söka och genomföra LONA-projekt så har *”den ojämlikheten till viss del utjämnats av länsstyrelsen genom generellt positiv inställning till ansökningar från småkommuner (förutsatt att de ”håller måttet”).”(Kommun)*

Värdet av detta lyftes också fram *”LONA är en fantastisk stödform för utveckling av naturvårds- och friluftsarbetet även i landets befolkningmässigt minsta kommuner! Länsstyrelserna både i Västerbotten och Norrbotten gör ett mycket uppskattat arbete i att stödja kommunerna, trots deras handläggares i övrigt stora arbetsbelastning. Kommunerna i inlandet med långa avstånd har små resurser att delta i nationella inspirations- och kunskapsdagar.” (Kommun)*

Även om enkäten främst fokuserade på kommunernas förutsättningar är det i anslutning till detta värt att lyfta vikten av resurser på länsstyrelserna också, då det i den öppna frågan i enkäten till länsstyrelserna framkom synpunkter som att *”Tyvärr är LONA inte högt prioriterat och riskerar att försvinna bland övriga arbetsuppgifter.”* och *”För lite tid kan läggas på att jobba med LONA projekten. Hinner bara med att titta på nya ansökningar, ta beslut och administrera ut pengar. I annat fall hinns det inte med att anordna träffar för kommunerna, vara ut i fält o titta på vad kommuner mm åstadkommit.”*

Anslagens fördelning

Det är länsstyrelsen som beslutar om vilka projekt som ska beviljas medel. Hälften av alla kommunerna (49%) saknade uppfattning om huruvida fördelningen av LONA-medel varit rättvis, dock upplevde 8% fördelningen som skev. Ingen av länsstyrelserna ansåg att fördelningen av LONA-medel var skev. Av de som hade en uppfattning (60%) ansåg 55% att fördelningen var rimlig och 5% att den var rättvis.

I de öppna kommentarerna återkom flera till frågan om förutsättningarna för stora respektive små kommuner att ansöka om LONA-medel. Av dem som ansåg att fördelningen var skev var detta den vanligaste kommentaren. Flera ansåg att små kommuner har svårare att ansöka om och genomföra LONA-projekt. Detta framgick också vid intervjuerna, där en intervjuad uttryckte det som, *"[v]i har ingen personal som enbart arbetar med LONA. Fördelningen är skev på grund av att de större kommuner, som oftast redan har en eller flera anställda och en egen budget kan få ganska mycket pengar, medan de mindre kommunerna, som har svårt att matcha med budget eller arbetstid knappt har möjlighet att söka."* (Kommun)

Andra menade att även om LONA har extra stor betydelse för små kommuner så har dessa *"kommuner också små personella resurser och, hinner därför inte planera, samordna eller uppmuntra till ansökningar. Detta gör att de inte eller mycket sällan söker LONA-medel.* (Kommun) Detta kan bli till en självförstärkande effekt där resursstarka kommuner har möjlighet att få ytterligare medel: *"Tänker att syftet med LONA är att små kommuner med lite resurser till naturvård/friluftsliv ska kunna få stöd att arbeta med frågorna. Det är svårt för små kommuner att ta del av bidraget då de personella resurserna är små och tiden att söka pengar blir begränsande. I och med att de små kommunerna som redan från början har mycket lite pengar till naturvårds/friluftslivsåtgärder inte kan bli beviljade mer bidrag än de själva kan matcha med. Då kan inte små kommuner med lite medel få så stor hjälp av staten. Större kommuner med större resurser personellt och faktiska pengar har fått mer medel tilldelade. Där ser vi inte lika stort behov av de statliga medlen."* (Kommun)

Det är uppenbart så att mindre kommuner upplever att de har svårare att söka LONA-medel. Huruvida detta lett till att dessa faktiskt missgynnats, eller om länsstyrelsernas arbete med att stötta kommunerna avhjälppt denna utmaning går inte att slå fast i vår studie. Sett till invånarantal har de mindre kommunerna inte fått mindre medel eller färre projekt – tvärt om. Det är dock rimligt att tänka sig vissa stordriftsfördelar som gör det svårt att jämföra medel i relation till befolkningsstorlek. Om man tittar på de kommuner som inte sökt eller beviljats några medel är dock samtliga små, ingen har mer än 30 000 invånare.

Förändring av anslagens storlek

LONA-stödet har varierat under åren, från 100 miljoner kronor per år under de första tre åren till 50 miljoner kronor per år från 2010. Under senare år har emellertid länsstyrelserna kunnat disponera medlen mer flexibelt mellan olika skyddsformer. Mellan 2012 och 2016 har anslagen *1:3 Åtgärder för värdefull natur* och *1:16 Skydd av värdefull natur* ökat markant. De medel som har tilldelats LONA och markåtkomstbidrag för kommunala reservat utgör dock fortsatt en mycket liten del av dessa anslag. Av tilldelade medel 2017 får högst 55 miljoner kronor disponeras för LONA.

Att LONA-anslagens storlek förändrats under de senaste åren har enligt de flesta kommunerna inte inneburit några större förändringar i deras arbete med naturvård och

friluftsliv. Ett undantag gäller att vissa planerade LONA-projekt inte har kunnat genomföras vilket 10% av de svarande instämmer med ”helt och hållet” och 16% ”i stor utsträckning”. I viss utsträckning har enbart kommunala medel använts för att genomföra tänkta LONA-projekt även utan LONA-stöd.

Inte heller enligt länsstyrelserna har variationen i övergripande budget för LONA påverkat kommunerna i någon större utsträckning. Några anser dock att planerade LONA-projekt i viss utsträckning har lagts på is och att det skett en omprioritering till enklare och mindre kostsamma LONA-projekt. Däremot anser få att det har inneburit en omprioritering inom anslagsposten från LONA-insatser till annan verksamhet. Varken kommunerna eller länsstyrelserna anger heller att den personal som arbetat med LONA entledigats eller fått andra arbetsuppgifter.

Huruvida det finns kommuner som helt avstått från att söka LONA-projekt på grund av att det ansetts som lönlöst råder det delade meningar om. I de öppna svaren i enkäten lyfts det fram att variationen i anslagsposten har bidragit till att kommunerna i vissa fall inte vågat satsa, då man inte litat på att LONA skulle finnas kvar och/eller i vilken omfattning det skulle finnas kvar. När bidragen var som lägst var det dessutom kommuner som valde att inte lägga tid på att söka LONA-bidrag, då chansen att få dem bedömdes vara alltför liten.

Samtidigt framkom under våra intervjuer att de minskade anslagen lett till ett visst behov av att prioritera bland projekten, dock inte i en sådan omfattning att kommunerna avstått från att söka för att det inte ansetts värt att ens försöka. En kommun nämner att projekten blev också mindre, och att mer omfattande projekt fick stå tillbaka eller delas upp i mindre delprojekt. Från en länsstyrelses håll angavs också att ovissheten om storleken på bidragen försvårat deras arbete, då de vissa år gått ut och uppmuntrat kommunerna att söka LONA-bidrag. När anslagen sedan varit begränsade och länsstyrelsen tvingades hårdprioritera mellan ansökningarna, skapade det irritation bland kommunerna och minskade deras intresse för att fortsätta söka LONA-medel. Andra ser dock att kommunerna alltid ansökt om mer pengar än det funnits att tilldela, och att anslagsnivåerna således inte påverkat detta i någon större utsträckning.

Våra intervjuer indikerar att för större kommuner kan det faktum att de enskilda bidragen blivit mindre lett till ett minskat intresse att ansöka om LONA-medel. Dessa kommuner har inte bedömt att det varit värt den möda som en ansökan trots allt innebär då utdelningen i deras ögon blivit mer av ”fickpengar”. Om bidragen blir för små kan kommunen bekosta dessa insatser själv och därmed slippa onödig administration.

Samtidigt är det för vissa större kommuner inte storleken på LONA-bidragen i förhållande till den totala budgeten som är det viktigaste, utan det faktum att projekten väcker ett bredare intresse. Det framhålls dock att det är viktigt att tillräckligt stora bidrag kan beviljas för att det ska vara värt den arbetsinsats som det innebär att göra en ansökan.

I intervju med en av länsstyrelserna konstateras att initialt kunde man satsa rejält, och uppmuntra och inspirera kommunerna att söka LONA-bidrag. Detta ansågs ge LONA en bra start, men att de nivåer som gäller idag är lämpliga. En av de intervjuade menade att det är bra med en viss översökning – att fler söker än vad som kan få bidrag. Det gör att länsstyrelsen kan välja ut de bästa projekten, och sälla bort dem

som inte uppfyller kraven. Samtidigt som en viss prioritering är nödvändig, får den inte bli för hård att det hämmar kommunernas vilja att fortsätta söka bidrag.

Andra bidrag som kommuner kan söka

LONA-bidrag är ett av flera bidrag som kommuner kan söka för att arbeta med frågor som berör naturvård eller friluftsliv. EU har olika bidrag som syftar till lokalt utvecklingsarbete, exempelvis Lokalt ledd utveckling (LEADER) och andra stödformer till miljöåtgärder inom Landsbygdsprogrammet och EU:s finansiella instrument för miljö och klimat (LIFE). Det finns även nationella bidrag som exempelvis Naturvårdsverkets sakanslag för markåtkomst för att skydda värdefull natur och LOVA (från Havs och vattenmyndigheten) som syftar till lokala åtgärder för bättre havsmiljö.

I den enkät som riktades mot länsstyrelserna tillfrågades de om huruvida de arbetat aktivt för att kommunerna ska söka andra bidrag än LONA. Vad gäller EU bidrag svarade 15% av länsstyrelserna att man ”i stor utsträckning” gjort det, medan 30% svarade att man ”inte alls” gjorde det. Vad gällde markåtkomstbidraget angav 25% att de inte uppmuntrat kommunerna att söka det, och 55% att de gjort det ”i liten utsträckning”, medan endast 5% angav ”i stor utsträckning”. Andra statliga bidrag har uppmuntrats ”i liten utsträckning” av 55% och ”i stor utsträckning” av 10% av länsstyrelserna.

Figur 17. I vilken utsträckning har ni arbetat för att få kommunerna att söka andra bidrag för tätortsnära naturvård och friluftsliv?

	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej
EU-bidrag	15%	50%	30%	5%
Markåtkomstbidrag	5%	55%	25%	15%
Andra statliga bidrag	10%	55%	25%	10%

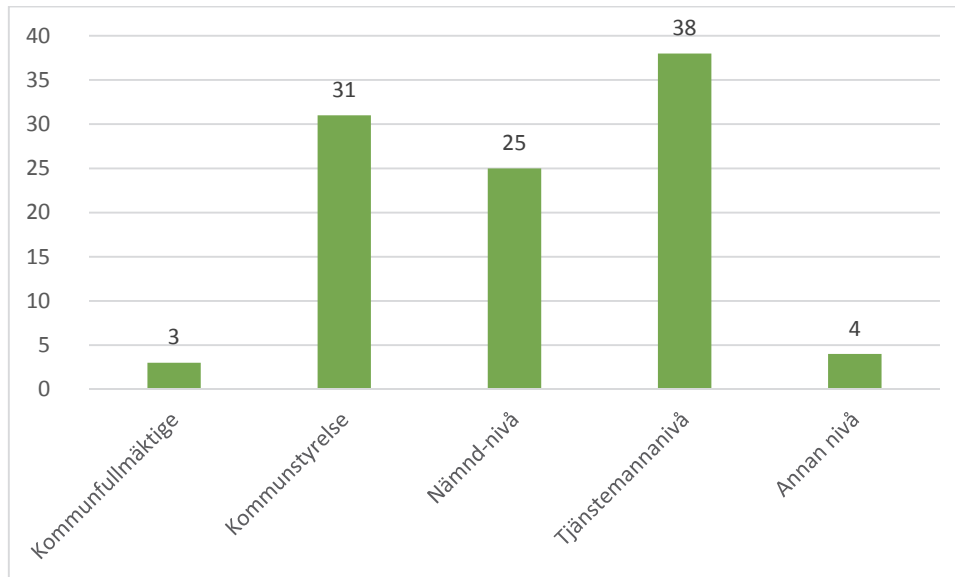
I intervjuerna diskuterades hur olika bidrag använts tillsammans. Det finns inget hinder för att andra medel söks exempelvis för att fortsätta driva ett LONA-projekt efter dess avslut eller att utforma två separata projekt som kan länkas samman. Flera kommuner hade använt LEADER-projekt, och några anger att de använt LONA i kombination med LEADER för att genomföra olika delar av ett projekt. Enligt intervjuerna framgick att vissa kommuner har försökt att kombinera medel från olika bidrag genom att finansiera olika delar av ett projekt med olika medel. En kommun lät LONA-projektet bidra med en liten del av ett större LEADER-projekt, medan en annan kommun kombinerade LONA med Naturskyddsföreningens Bra Miljöval för att genomföra ett projekt. Genom sådana länknings kan LONA-medlen få ytterligare mervärde.

En av länsstyrelserna lyfte fram arbetet med att utveckla samarbetet och länken mellan olika bidrag. ”Alltså det är ju jättebra, vi har i år börjat med att försöka samordna det bättre, vi har en liten grupp där alla har hand om bidrag som går till naturvård på ett eller annat sätt” (Länsstyrelse). I sitt stöd till kommunerna handlar det också om att hjälpa kommunerna att söka rätt bidrag. ”[D]et var en som ringde och funderade på att göra en ansökan till LONA men jag tyckte den passade bättre i landsbygdsprogrammet och då hänvisade jag till det”. (Länsstyrelse)

Handläggning och beslut

Vad gäller formell handläggning av beslut om LONA i kommuner och på länsstyrelser så framgår att det inte finns en enhetlig hantering i landet. På frågan om vilken nivå eller vem som beslutar om LONA på kommunen anger 38% av kommunerna som besvarat enkäten att beslut om LONA fattas på tjänstemannanivå, medan 31% anger att det är kommunstyrelsen som fattar beslut, och 25% angav att beslut fattas på nämndnivå.

Figur 18. På vilken nivå har LONA-projekten beslutats i kommunen?

Även i intervjuerna framgår att hanteringen och handläggningen av LONA varierar mellan länsstyrelserna. Någon har mer formaliserade samråd, medan andra tar kontakt med andra enheter/tjänstemän vid behov:

”Ja, alltså det ser säkert väldigt olika ut på olika länsstyrelser, vi har som en liten intern samrådsgrupp på länsstyrelsen, vi har fem-sex personer som man kontaktar...” (Länsstyrelse)

”Jag hade tyckt att det varit bra att en samrådsgrupp, men ja vi har ju... telefonlistor där man kan se vad var och en har, och vissa är kontaktpersoner gentemot oss så det brukar funka.” (Länsstyrelse)

”...när vi gör urvalet, alltså vilka projekt som ska få medel beviljat så har vi en liten grupp som består av mig, min chef och sedan lite representanter för andra gröna enheter.” (Länsstyrelse)

LONAs regelverk

Regelverket uppfattas över lag inte svårt att uppfylla enligt kommunerna. I så väl enkäten som i intervjuerna var det många som framhöll att LONA var enkelt att administrera och användarvänligt, och att detta var en av styrkorna med LONA. *”Jag upplever att LONA har varit, och är, ett väldigt smidigt verktyg att jobba med. [...] det tror jag är LONAs styrka, att det inte är så komplicerat.”* I jämförelse med andra bidrag, inte minst EU-bidrag, ansågs LONA vara betydligt mer lätthanterligt:

”...man [kan] arbeta med själva projektet och slipper sitta med bara papperna. Jag har varit med i ett EU-projekt också, och det är rena mörkret.” (Kommun)

”LONA är ju ett föredöme när det gäller att vara ett minimum av byråkrati och otroligt enkla regler. Det är enkelt att ansöka, enkelt att driva projekt och ger ett bra resultat. Och det är ju... jämför du med EU-pengar, vi håller ju oss borta från EU-pengar för det är så fruktansvärt mycket jobb för väldigt lite pengar. Utväxlingen med LONA-pengar är ju sanslöst bra.” (Kommun)

Totalt anser 61% av kommunerna att regelverket inte har försvårat arbetet, men 19% anger dock att det fanns vissa problem. Några av de teman som återkom i de öppna kommentarerna var att det är svårt för kommunerna att göra detaljerade ekonomiska beräkningar i ansökan, att det hade varit en fördel om man hade kunnat ansöka vid mer än ett tillfälle per år, att ansökningsformuläret var krångligt och att det var svårt att placera in projekt utifrån miljömål och politiska områden, samt att det hade varit bra om föreningar/ideella organisationer själva hade kunnat ansöka om LONA-medel direkt utan att behöva gå via kommunen.

Det faktum att endast kommuner formellt kan söka LONA-medel var något som lyftes upp som en begränsning, både i enkäten och i intervjuerna. Kommunerna lyfte fram att det skulle vara bra om ideella organisationer själva kunde ansöka LONA-medel. Kommunen hade då kunnat vara ett stöd men att de ideella organisationerna ansökt och drivit projekten själva. Dock ska här nämnas att det inte är en helt samstämmig bild som framkommer, det finns även kommuner som anser att det är bra att ideella föreningarna inte kan söka direkt då de inte har den helhetssyn som kommunen har över de behov som finns och att det därför är bra att kommunen som står som formellt ansvarig. Det finns även dem som tyckte det räcker med en ansökningsomgång att ytterligare ett tillfälle skulle kunna bli en administrativ börda. Av våra intervjuer framkom det också att det även hade varit önskvärt att regioner i likhet med kommunförbund formellt skulle kunna ansöka LONA-medel direkt utan att rent tekniskt behöva gå via en enskild kommun i registret, då detta skulle underlätta mellankommunalt samarbete avsevärt. Detta utvecklas vidare i avsnitt 2.3.

Det var flera som ansåg att det var synd att man inte kunde ansöka om pengar till skötsel av ett naturområde/naturreservat. Samtidigt ansåg vissa kommuner att det var bra att LONA medel inte går till underhåll då det redan ingår i kommunernas och länsstyrelsernas ansvar.

Även vid intervjuerna framkom att kommunerna anser att det hade varit bra med möjlighet att ansöka om LONA-bidrag vid flera tillfällen, gärna två gånger per år. Andra framhåller dock att det finns i ett värde att det är ett och samma datum, då detta gör det lätta att planera in det i det kommunala verksamhetsåret. Från länsstyrelsen sida kan det också vara en fördel om arbetet koncentreras till en gång per år. Då finns det möjlighet att intensifiera kontakten med kommunerna i god tid innan ansökningarna ska in.

Kravet på detaljerade ekonomiska beräkningar i ansökan lyftes fram som delvis problematiskt. Inte minst då kommunen inte på förhand kan ta in offerter för projekt som de inte har finansiering för, vilket gör det svårt att göra exakta beräkningar innan medel beviljats. Dessutom innebär krav om medfinansiering vissa utmaningar. Det kan vara svårt att medfinansiera upp till 50%, särskilt om projekten är större. Ett alternativ som framfördes var att mindre bidrag skulle kunna ha andra/mindre medfinansieringskrav.

Bland länsstyrelserna råder det delade uppfattningar om huruvida LONAs regelverk skapar svårigheter för kommunerna eller inte. Totalt 55% av länsstyrelserna anser att

det inte är svårt att uppfylla reglerna, medan 40% menar att det är svårt att uppfylla reglerna eller att dessa har försvårat arbetet.

En fråga som lyftes av flera länsstyrelser är att det är oklart vad som ska definieras som vinstdrivande verksamhet. Enligt Naturvårdsverkets vägledning för statsbidrag till lokala naturvårdsprojekt är en vinstdrivande verksamhet inte bidragsberättigad. Samtidigt anges att detta inte utgör ett hinder för att en kommun som genomför en bidragsberättigad naturvårdsåtgärd kan handla upp en tjänst från en vinstdrivande verksamhet, och få upp till 50% bidrag för den kostnaden. Med vinstdrivande verksamhet avses all offentlig eller privat verksamhet som bedrivs med vinstsyfte oavsett verksamhetens karaktär. Även kommunala bolag bör anses bedriva vinstdrivande verksamhet. Vinstdrivande företag får således inte finansieras av LONA-medel, men vart gränsen ska gå har upplevts som ottydligt enligt flera, både i enkäten och i intervjuerna. Ibland är gränsdragningen mellan en ideell förening och en enskild firma inte helt tydlig, och det kan vara svårt att veta när det blir företagsstöd. För länsstyrelsens del är det ett problem att man inte kan ge korrekt och tydlig information till kommunerna. Denna osäkerhet kan leda till att en förening eller enskild tappar intresset för att engagera sig. Vid intervjuerna med kommunerna framkom dessutom att företagare inom exempelvis besöksnäringen/turismföretag lämnats utanför ett samarbete för att deras medverkan ansetts strida mot LONAs regelverk vad gäller vinstdrivande verksamhet. Då det finns en koppling mellan inte minst friluftslivssatsningar och turism kan detta verka menligt på projekten. När det gäller landsbygdsutveckling i stort finns det ett engagemang bland lokala företagare och om dessa kunde involveras hade det varit till hjälp för kommunerna, och inte minst för det lokala friluftslivs- och naturvårdsarbetet.

I våra intervjuer med medarbetare på länsstyrelserna lyftes enkelheten med LONA fram som något positivt som gör att kommunerna inte avskräcks av allt för omständlig administration eller redovisning. Detta underlättar för kommunerna att ta det första steget.

Den över lag positiva inställningen till utformningen av LONAs regelverk ligger i linje med vad som framkom vid den utvärdering som gjordes 2006. Den kritik som finns är också i princip densamma. Då liksom nu är den kritik som lyfts fram att självfinansieringsgraden är för hög, att ansökningsdatumet bör läggas i fas med den kommunala budgetprocessen (vilket också gjorts), att det ställs för höga krav på att utveckla en detaljerad budget och att det kan vara en brist att inget bidrag ges till kontinuerlig skötsel och upprustning av befintliga områden/anläggningar. Men sammantaget har kritiken minskat över åren, och majoriteten av kommunerna är numera tillfreds med hur LONA administreras.

2.3 Deltagande, initiativ och nätverk

Förordningen om lokala naturvårdsbidrag kräver en redogörelse i samband med ansökan för hur projektet beaktar lokal delaktighet. Betydelsen av lokalt deltagande kan spåras tillbaka till grundtanken i regeringens skrivelse 2001/02:173 En samlad naturvårdspolitik om att naturvården i större utsträckning bör föras ner på lokal nivå och engagera fler. I regeringsskrivelsen sägs bland annat att ”Regeringens naturvårdspolitik ställer förväntningar på många aktörer; näringslivet, enskilda brukare och markägare, olika slags organisationer, byalag, samebyar, fiskevårdsområden m.fl. lokala aktörer. Naturvården måste breddas till att omfatta fler aktörer för att vi skall lyckas nå målen. Lokalt deltagande är ett nyckelbegrepp.” Det finns således förväntningar på att olika intressen utanför själva kommunorganisationen ska involveras. Ett viktigt verktyg för att möjliggöra en bred delaktighet i LONA även för resurssvaga aktörer är möjligheten för ideella organisationer att räkna ideellt arbete som medfinansiering, vilket denna såväl som tidigare utvärderingar verifierar.

Från tidigare utvärdering vet vi att 70% av kommunerna satsat på att nå ut med information om LONA till lokala ideella föreningar¹⁰. Vår studie visar att externa aktörers delaktighet fortsatt anses viktigt, åtminstone i teorin. I praktiken ser vi dock att något har, eller är på väg att förändras, i detta avseende. Vi utvecklar detta resonemang i det följande.

Externa aktörers deltagande

I enkäten riktad till kommunerna utkristalliserar sig i grova drag två grupper av kommuner – kommuner som inte involverar externa aktörer i någon större utsträckning och kommuner som involverar externa aktörer. På frågan ”I vilken utsträckning har aktörer utanför den kommunala organisationen varit involverad i LONA-projekten”, svarar 40% av kommunerna att så ”inte alls varit fallet” eller ”i liten utsträckning”, medan 54% säger att så har varit fallet ”i stor utsträckning” eller ”helt och hållet”.

Figur 19. I vilken utsträckning aktörer utanför den kommunala organisationen varit involverade i projekten.

	Helt och hållet	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej
Kommunernas svar	6%	48%	37%	3%	6%

Det finns en tydlig skillnad mellan stora och mindre kommuner (se figur 19 nedan). Delar vi upp kommunerna utifrån storlek baserat på invånarantal, ser vi att det är primärt de mindre kommunerna som angett att de helt och hållet involverat aktörer utanför den kommunala organisationen – vi anar således en tendens att kommunernas storlek i kombination med tillgängliga resurser kan tänkas påverka i detta fall.

¹⁰ Dahlgren och Eckerberg 2006, s. 14

Figur 20. I vilken utsträckning har aktörer utanför den kommunala organisationen varit involverade i projekten, per kommunstorlek baserat på invånarantal.

	Helt och hållet	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej
<9000	11%	51%	26%	6%	6%
9 000–19 000	9%	42%	35%	3%	11%
19 000–29 000	4%	43%	46%	0%	7%
29 000–49 000	0%	37%	59%	0%	4%
49 000–79 000	0%	71%	29%	0%	0%
79 000<	0%	67%	29%	5%	0%

Vad kan denna skillnad i involvering av externa aktörer bero på? Det tycks inte vara regelverkets utformning som primärt påverkar (se figur 20 ovan), för enligt 64% av kommunerna så har reglerna för LONA-bidrag påverkat de ideella organisationernas engagemang positivt, motsvarande är 17% för privata företag och 41% för samarbetet mellan kommuner. I de öppna svarsalternativen i anslutning till frågan så säger kommunerna bland annat att:

”LONA är oerhört viktigt för att få engagemang och resurser hos lokala föreningar. Eftersom ansökningsförfarandet är relativt enkelt är det inget hinder för att söka pengar vilket är viktigt för föreningslivet.” (Kommun)

”Möjligheterna att medfinansiera med ideell tid har varit en morot för att engagera ideella föreningar och även generera föreningsdrivna projekt.” (Kommun)

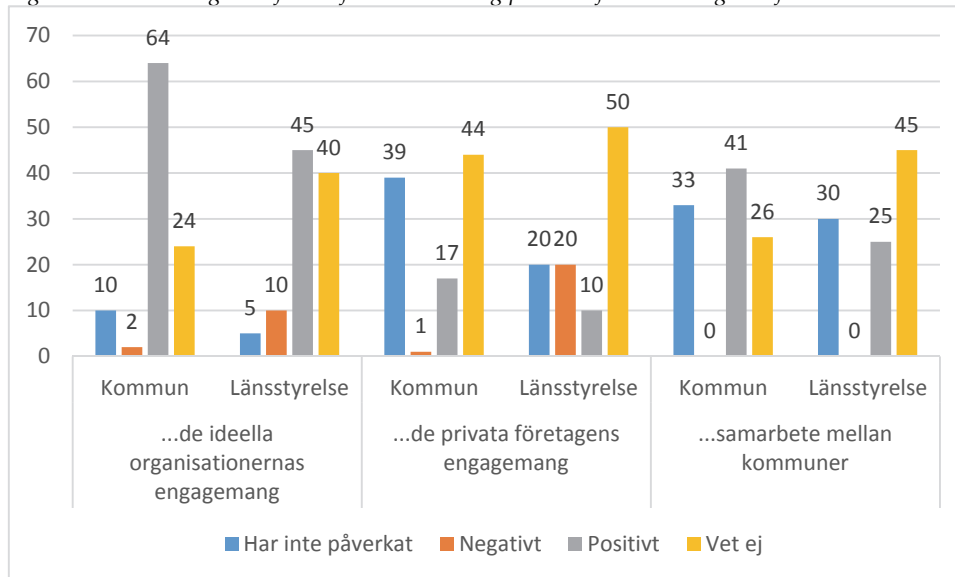
Majoriteten av kommentarerna pekar på ett breddat lokalt engagemang, men det finns även en hel del kommentarer som pekar på att LONA i allt större utsträckning kommit att bli en renodlad kommunal angelägenhet:

”Vi har mycket liten erfarenhet av lokalt deltagande i våra LONA-projekt. Kommunen driver dem helt själv oftast.” (Kommun)

”Genom att det måste vara en kommun som söker blir det svårare för ideella organisationer att direkt söka projekt. Här vill jag gärna visa på LOVA där ideella kan söka själv och det ger mindre administration.” (Kommun)

”Vi har haft med den lokala naturskyddsföreningen i ett projekt, men det var svårt att få dem att förstå hur projektet var tänkt att fungera. Man måste också vara medveten om att föreningarnas sätt att arbeta inte är så strukturerat. Vi hade också med ett företag i ett projekt, men de var ganska svårflörtade och inte så engagerade.” (Kommun)

Figur 21. Hur har reglerna för att få LONA-bidrag påverkat förutsättningarna för...

Tendensen att kommunerna i ökad grad väljer att inte involvera ideella organisationer anas även i enkäten till länsstyrelserna, där 45% av länsstyrelserna svarar att reglerna för LONA-bidrag påverkat förutsättningarna för de ideella organisationernas engagemang positivt. Samtidigt anger 10% att regelverket påverkat negativt, 5% anger att det inte påverkat och 40% anger ”vet ej”. I vad mån regelverket påverkat de privata företagens engagemang positivt så anser endast 10% av länsstyrelserna att så är fallet, medan 20% anger att det påverkat negativt och 70% anger att det inte påverkat eller att de ”vet ej”. Regelverkets utformning har enligt 25% av länsstyrelserna påverkat samarbetet mellan kommuner positivt, men så många som 75% anger att det inte påverkat alls eller att de ”vet ej”. I de öppna svarsalternativen i anslutning till frågan framkommer liknande synpunkter:

”Det är inte alla kommuner som vill satsa på LONA. Vi har en kommun som inte sökt LONA-bidrag på flera år. De anser att det saknas resurser och i kommunen finns ingen med uttalat ansvar för vara sig naturvård eller friluftsliv. Det gör det naturligtvis svårt för ideella föreningar att arbeta med LONA, när kommunen måste vara den som söker och är ansvarig gentemot staten. I vissa kommuner har det varit periodvis dåligt intresse för att släppa fram projekt från ideella föreningar. I små kommuner blir naturvårds- och friluftslivsarbetet väldigt personberoende. Otydligheten kring vad som gäller vinstdrivande verksamhet motverkar medfinansiering av företag.” (Länsstyrelse)

”Jag tror LONA har gynnat samarbetet mellan kommuner och föreningar, många projekt är just sådana samarbeten. Däremot är det inte så många föreningar som söker själva. Alla projekt ska sökas via kommunen och ibland kan man se att kommuner rankar rena föreningsprojekt sist, efter sina egna projekt (fast det brukar vi inte titta så mycket på i urvalsprocessen). Det hade varit roligt och se fler föreningsprojekt men det hade krävt mer stöd från oss eftersom de inte är så ”varma i kläderna” när det gäller upplägg och ansökningsprocess. Företagsprojekt är väldigt ovanligt (en del golfklubbar och några ekonomiska föreningar inom miljöpedagogik) och

regelverket är otydligt vad som faktiskt gäller här. Mycket angeläget att få tydligare instruktioner från verket gällande vinster/ideell verksamhet osv.” (Länsstyrelse)

Denna förändring och/eller skillnad i vilken utsträckning externa aktörer involveras i LONA-projekten i kommunerna är något som intervjuerna verifierar. Av intervjuerna framgår med tydlighet att vissa kommuner medvetet väljer att *inte* involvera externa aktörer utan närmast ser LONA som en kommunal angelägenhet, medan andra kommuner i väldigt stor utsträckning, och i något fall enbart driver projekt i samverkan med externa aktörer:

”Ja, jag är ju skeptisk till det, jag tycker att det finns en övertro på det ideella /.../ det är väl bra för att få med medborgarna, men gör det någon reell nytta, nej säger jag, det har ingen som helst betydelse för naturvården.” (Länsstyrelse)

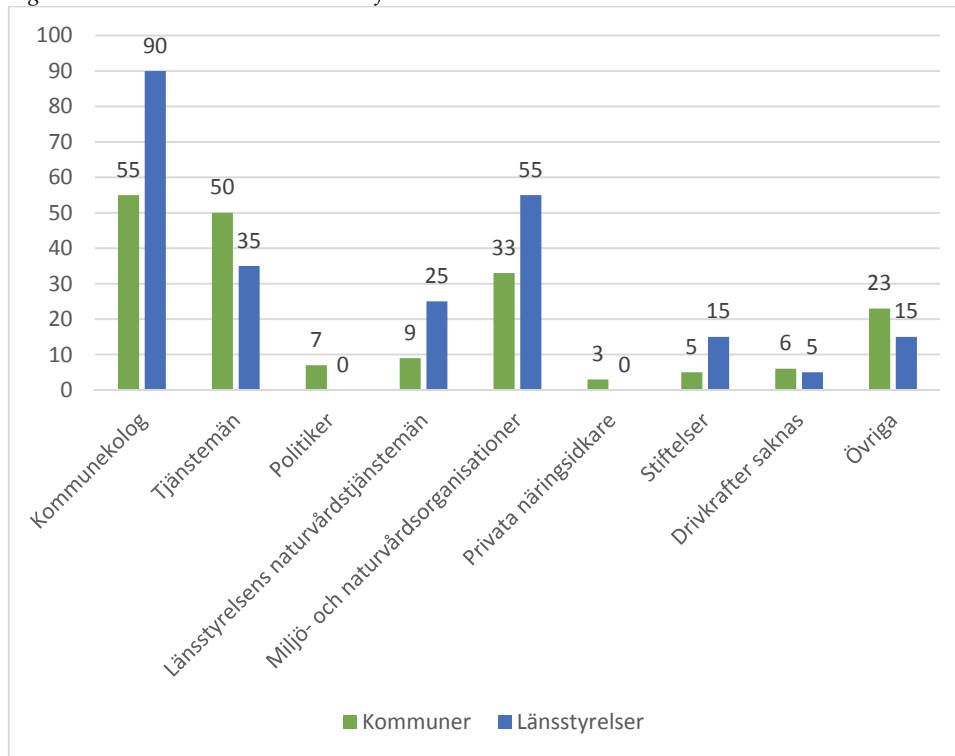
”Sen så har jag tänkt på att det kan vara ganska svårt att jobba ihop med de ideella föreningarna för de har liksom en helt annan ingång. Man måste vara extremt tydligt, om man ska jobba med dom, vad som åligger dom och hålla oss till specifika metoder eller... de jobbar ju på ett helt annat sätt än den professionella naturvården.” (Kommun)

Kopplar vi detta till utvecklingen över tid (2010-2015) rörande vem/vilka som de facto driver projekten så framgår emellertid inte detta mönster lika tydligt (se figur 9, avsnitt 2.1), där ser vi endast smärre förändringar över de senaste fem åren, vilket gör det svårt att dra några egentliga slutsatser i frågan även om indikationen är att mellankommunal samverkan tycks ha ökat.

Vilka är drivande och initierar?

Mot bakgrund av dessa mönster kring deltagande är det intressant att också undersöka vem/vilka som är drivande i LONA arbetet i praktiken (generellt), och hur projekt initieras (specifikt). I enkäten riktad till kommunerna finns en fråga om vilka som är mest drivande för LONA arbetet i kommunen. Respondenterna kunde markera upp till 3 svar.

Figur 22. Vem/vilka är mest drivande för LONA arbetet i kommunen.

Bland kommunerna angav 55% att kommunekologer – där sådana finns – är de mest drivande, följt av andra kommunala tjänstemän (50%) och miljö- och naturvårdsorganisationer (33%). Det fanns även ett öppet svarsalternativ som 23% kommunerna nyttjade, och där nämns särskilt byalag, föreningar, fiskevårdsområden och ideella organisationer. På motsvarande fråga i enkäten riktad till länsstyrelserna, dvs vilka grupper som är mest drivande i LONA arbetet i länet (även här kunde de kryssa tre svarsalternativ) anger 90% kommunekologer, följt av miljö- och naturvårdsorganisationer (55%) och tjänstemän (35%). Noteras kan att ingen av länsstyrelserna angav politiker och privata näringslivsidkare som en av det tre mest drivande aktörerna i LONA arbetet.

Även i intervjuerna framkom att särskilt kommunekologerna upplevs som viktiga och drivande i LONA arbetet, samt att politiker är en grupp som är lite svårare att nå:

”...de kommuner som tar fram naturvårdsprogram har ju också en egen kommunekolog som driver projektet, så det är ju de kommunerna som man känner att de har ett annat driv, så är det bara” (Länsstyrelse)

”...den erfarenheten jag har så har politiken inte varit särskilt inblandad utan det är kommunala tjänstepersoner.” (Kommun)

”Vi har ju mest kontakt med kommunekologer och det är svårt att nå bortom dem” (Länsstyrelse)

Bryter vi ner svaren om vilka som varit drivande utifrån kommunstorlek (baserat på invånarantal) ser vi att kommunekologerna tycks spela större roll i relativt sett större kommuner, och att andra tjänstemän är viktigare i mindre kommuner. Det är även i de

mindre kommunerna som drivkrafter i störst utsträckning anges saknas. Sålunda är det framför allt de mer resursstarka kommunerna som har anställda kommunekologer vilka i sin tur driver på LONA-arbetet mest. Resultaten kan jämföras med en tidigare utvärdering som visade skillnader mellan kommuner ifråga om *deltagande* av externa aktörer, där det noterades att kommuner i storstadslän hade lägre andel externt deltagande, samt att kommunerna i skogslänen hade lägre kommunalt deltagande¹¹. En tendens som alltså tycks kvarstå, åtminstone om man antar att det är en stark samvariation mellan att delta och att driva projekten.

Figur 23. Vem/vilka har varit drivande, per kommunstorlek baserat på invånarantal.

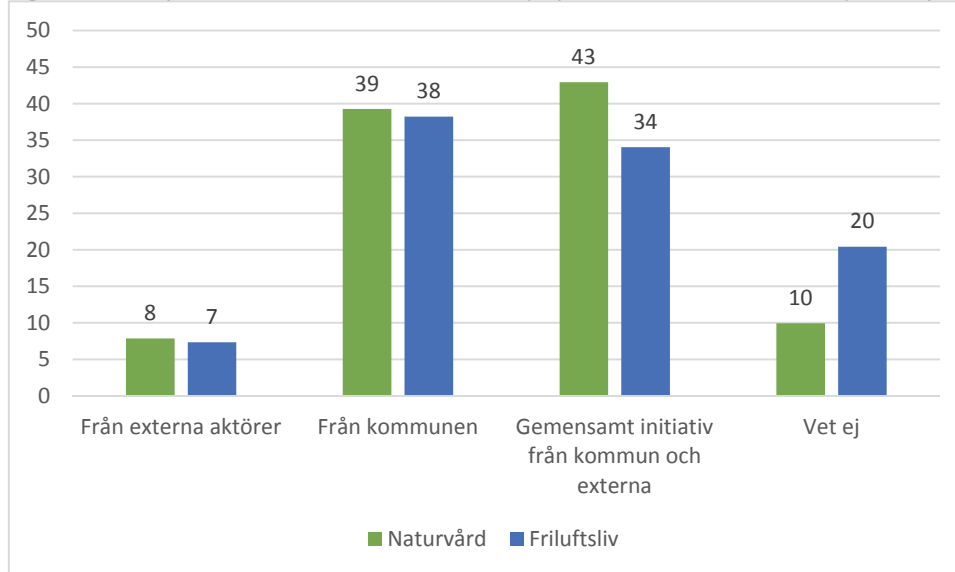
	<9000	9 000– 19 000	19 000– 29 000	29 000– 49 000	49 000– 79 000	79 000<
Kommunekolog	26%	36%	64%	93%	71%	86%
Tjänstemän	57%	53%	39%	44%	36%	62%
Politiker	6%	6%	14%	0%	7%	10%
Länsstyrelsen ¹	0%	14%	11%	11%	7%	5%
Miljöorganisationer ²	20%	30%	43%	33%	57%	33%
Privata näringsidkare	9%	2%	7%	0%	0%	0%
Stiftelser	3%	6%	4%	4%	14%	5%
Drivkrafter saknas	14%	9%	0%	0%	7%	0%
Övriga	17%	30%	21%	15%	29%	19%

¹ Länsstyrelsens naturvårdstjänstemän ² Miljö- och naturvårdsorganisationer

Kopplat till detta resultat ser vi att på frågan varifrån initiativet till LONA-projekten kommit, så anger majoriteten av kommuner att det oftast kommit från kommunen själv och/eller i samverkan med extern aktör. Vi ser en svag indikation på att kommuner oftare är den som initierar projekt med naturvårdsinriktning, medan initiativtagare för friluftslivsinriktade projekt har en större osäkerhetsgrad eftersom så många svarat ”vet ej”.

¹¹ Dahlgren, Eckerberg och Mineur, 2009, s. 23ff

Figur 24. Varifrån har initiativet kommit till projekten inom naturvård respektive friluftsliv.

Intervjuerna visar tydligt att det nästintill uteslutande är kommunerna som initierat och drivit LONA i Ale, Lund, Höör och Göteborgs kommuner, medan externa aktörer har initierat ca 40% av projekten i Skellefteå och i princip samtliga i Nordmaling. Det finns uppenbarligen mycket olika traditioner i kommunerna vad gäller vem som initierar LONA-projekt, vilket även framgår i enkätens öppna svar i anslutning till denna fråga:

”Samverkan med föreningar och andra frivilliga initiativ har gett ett stort mervärde i alla våra projekt. Det fördjupar medborgardialoger och medborgarinflytande och skapar på sikt goda nätverk för kommunikation mellan kommunen och de frivilliga grupperna.” (Kommun)

”De framgångsrika projekten har varit initierade av externa aktörer.” (Kommun)

”Initiativen i de olika LONA-projekten ser olika ut, vissa är helt och hållet ideella krafter från idé till genomförande i de fallen är kommunen endast en "formalia instans" eftersom bara kommuner kan söka, i andra fall har kommunen samarbetat med olika organisationer och företagare för ett gemensamt projekt och vissa projekt driver kommunen helt själva...” (Kommun)

”De flesta initiativ har kommit från kommunen men några även från föreningar.” (Kommun)

Olika traditioner av att involvera externa aktörer framkommer också vid intervjuerna:

”...vi går inte ut aktivt och ber föreningar komma... tvärtom, vi håller... Vi är inte så sugna på att föreningar ska komma för det har varit en hel del mindre lyckade projekt och inte genomtänkta. Vi har avslagit rätt många också, som vi inte släppt igenom.” (Kommun)

”Nja, vi har väl en filosofi vad gäller framförallt externa, vi ser ju dels att det finns ett behov av stöd från oss tjänstemän... om vi säger att vi har ett fiskevårdsområde som

vill göra något, men vi har varit noga med att när de kontaktar oss så är det de som ska vara drivande, när det är deras initiativ, de ska inte lämna över det på oss och då har vi sett att finns inte det där verkliga intresset, då är det inte värt det för vi ska inte vara pådrivande för annan part, innan det blir beviljat vill vi se att det finns en organisation där ute som klarar av att driva projektet.” (Kommun)

”...jag tycker att det fungerat som bäst när det varit i samarbete med kommunen. Alltså att kommunen är projektägare men har involverat föreningar...” (Kommun)

Bryter vi ner svaren utifrån kommunstorlek (se figurer 24 och 25 nedan) baserat på invånarantal ser vi att det främst är i de mindre kommunerna som externa aktörer initierar projekt – både vad gäller naturvård och friluftsliv. Det är dock vanligast även i små kommuner att initiativet kommer gemensamt från kommunen och externa. I mellanstora kommuner tenderar kommunen att initiera projekt både inom naturvård och friluftsliv, medan det i de stora kommunerna främst är gemensamma initiativ mellan kommun och externa vad gäller naturvård, och relativt jämt fördelat mellan kommun respektive kommun och externa inom ramen för friluftslivsprojekt.

Figur 25. Varifrån har initiativet kommit för naturvårdsprojekt, per kommunstorlek baserat på invånarantal.

	Från externa aktörer	Från kommunen	Gemensamt initiativ från kommun och externa	Vet ej
<9000	17%	34%	37%	11%
9 000–19 000	8%	36%	35%	21%
19 000–29 000	7%	46%	46%	0%
29 000–49 000	0%	52%	48%	0%
49 000–79 000	0%	36%	64%	0%
79 000–	1%	33%	52%	5%

Figur 26. Varifrån har initiativet kommit för friluftslivsprojekt, per kommunstorlek baserat på invånarantal.

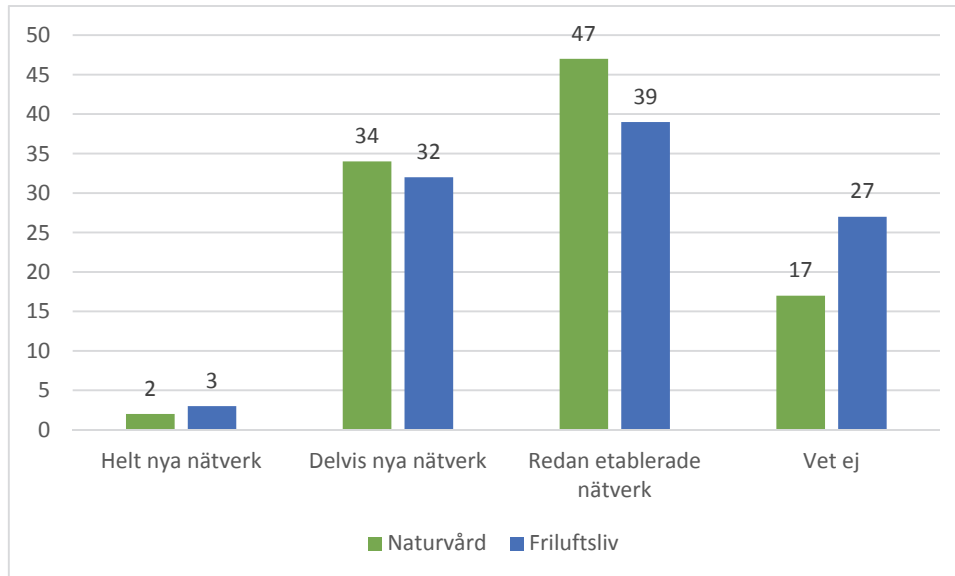
	Från externa aktörer	Från kommunen	Gemensamt initiativ från kommun och externa	Vet ej
<9000	14%	23%	43%	20%
9 000–19000	6%	39%	24%	30%
19 000–29 000	7%	36%	36%	21%
29 000–49 000	7%	59%	25%	7%
49 000–79 000	7%	21%	57%	14%
79 000–	0%	48%	43%	10%

Nätverk, kommunal samverkan och kunskapsutbyte

I vilken utsträckning externa initierar och driver projekt kan antas hänga samman med förekomsten av lokala nätverk. I enkäten riktad till kommunerna fanns en specifik fråga där vi efterfrågade vilka nätverk som kommunerna använder. Av denna fråga framgår det att det framförallt är inom naturvården som redan etablerade nätverk används, delvis nya nätverk har etablerats och används i ungefär lika stor utsträckning inom friluftsliv och naturvård. Helt nya nätverk används i liten utsträckning inom så väl naturvård som inom ramen för friluftsliv, som även omgärdas av större osäkerhet i

form av ”vet ej” svar vad gäller friluftsliv. Detta är inte särskilt förvånande då friluftsliv är ett område som lyfts in i LONA så sent som 2012, och därigenom har sannolikt nya nätverk successivt kommit att etableras och växa fram.

Figur 27. Vilka lokala nätverk har använts för att genomföra projekten.

De nätverk som framhålls av kommunerna i enkätens öppna svar handlar både om dem mellan kommuner och nätverk mellan kommunen och föreningslivet. Några av de mer etablerade samarbetena som omnämns specifikt är dem med Naturskyddsföreningen, naturvårdsråd, kombinerade natur- och friluftsråd, Naturcentrum och Upplandsstiftelsen. Dessa ses alla som exempel på viktiga fora för att samla intresserade inom området. Vidare lyfts kommunal samordning och samarbete via kommunförbund fram som värdefullt av flera kommuner:

”De projekt där flera kommuner samarbetar har upplevts som mycket positiva och gett mer än om en enskild kommun drivit ett projekt själv.” (Kommun)

Även intervjuerna lyftes mellankommunalt samarbete som både givande och viktigt och som en möjlighet för kommuner med olika förutsättningar att dra nytta av varandra:

”Vissa gör ju projektsamarbeten mellan kommunerna, det är ju kul att se. Kanske en mindre kommun och en lite större kommun. Till exempel något i norra Skåne där de gjorde en utredning och inventering, och så var det en stor och mindre kommun som hjälptes åt och så har vi ett projekt på kusten där det också är en stor kommun, Kristianstads kommun och grannkommunerna, Simrishamn och Bromölla, de är med i projektet men är inte dragande så det är ju jättepositivt, att den stora kommunen drar tåget.” (Länsstyrelse)

”Vi kan över åren se ett ökat samarbete mellan kommuner...” (Länsstyrelse)

I anslutning till frågan om mellankommunalt samarbete lyfts också behovet av att regelverket i framtiden ska underlätta för denna typ av samarbete. I enkäten angav en

kommun att ”Det är svårt med samarbete mellan kommuner pga. att vi inte kan blanda vår ekonomi. Varje kommun måste söka och ansvara för sin bit i projektet.”

Vi undersökte även frågan om samverkan och kunskapsutbyte mellan kommuner i enkäten. Enligt 43% av kommunerna har samverkan och kunskapsutbyte med andra kommuner (både inom och utom länet) ökat ”i liten utsträckning”, medan 28% anger ”stor utsträckning”. Den generella trenden är således att samverkan och kunskapsutbyte mellan kommuner har ökat. Flera respondenter nämner vikten av mellankommunalt samarbete både i de öppna svarsalternativen i enkäten och i samband med intervjuer (se ovan) och verkar inte medvetna om att kommunförbund redan kan ansöka om LONA-medel.

Figur 28. I vilken utsträckning stämmer att samverkan och kunskapsutbyte med andra kommuner både inom och utanför länet har ökat.

	Helt och hållet	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej
Kommuner	2%	28%	43%	18%	8%
Län	0%	15%	35%	25%	25%

Notera: Enkätfrågan till kommunernas löd ”I vilken utsträckning stämmer följande påstående om LONA i din kommun: Samverkan och kunskapsutbyte med andra kommuner både inom och utanför länet har ökat”, medan enkätfrågan till länsstyrelserna löd ”I vilken utsträckning stämmer följande påstående om LONA för kommunerna i ditt län: Samverkan och kunskapsutbyte med andra län har ökat”.

På motsvarande fråga i enkäten riktad till länsstyrelserna, men då med fokus på om samverkan och kunskapsutbytet med kommuner i *andra län* ökat, svarar 35% av länsstyrelserna att det ökat ”i liten utsträckning”, 25% säger ”inte alls”, 25% ”vet ej”, medan 15% anger att det ökat ”i stor utsträckning”.

Kontakten med olika lokala nätverk utanför kommunens organisation har ändrats något över tid. Totalt 41% av kommunerna anger att kontakterna med olika lokala nätverk utanför kommunen organisation inom naturvård ökat ”i stor utsträckning”, medan 38% av kommunerna att det ökat ”i liten utsträckning” (10% ”vet ej”). På motsvarande fråga inom friluftsliv anger 30% av kommunerna att det ökat ”i stor utsträckning”, och 37% ”i liten utsträckning”. Länsstyrelserna har mer osäkra svar, där 40% av dem anger att de ”vet ej” vad gäller naturvård och hela 70% ”vet ej” vad gäller friluftsliv vilket kan förklaras med att friluftsområdet ännu är relativt ”nytt”. Deras svar följer i övrigt kommunernas.

Figur 29. I vilken utsträckning har kontakter med olika lokala nätverk ökat.

	Helt och hållet	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej
Kommun Naturvård	3%	41%	38%	8%	10%
Friluftsliv	2%	30%	37%	7%	25%
Länsstyrelse Naturvård	0%	25%	35%	0%	40%
Friluftsliv	0%	15%	15%	0%	70%

3. LONAs effekter på målen för naturvård och friluftsliv

Det övergripande målet med LONA-satsningen är att fler kommuner ska arbeta med naturvård och friluftsliv och att öka skyddet av tätortsnära naturtillgångar. Utöver detta ska denna utvärdering även söka svar på om LONA gett ringar på vattnet i kommunernas markanvändningsplanering.

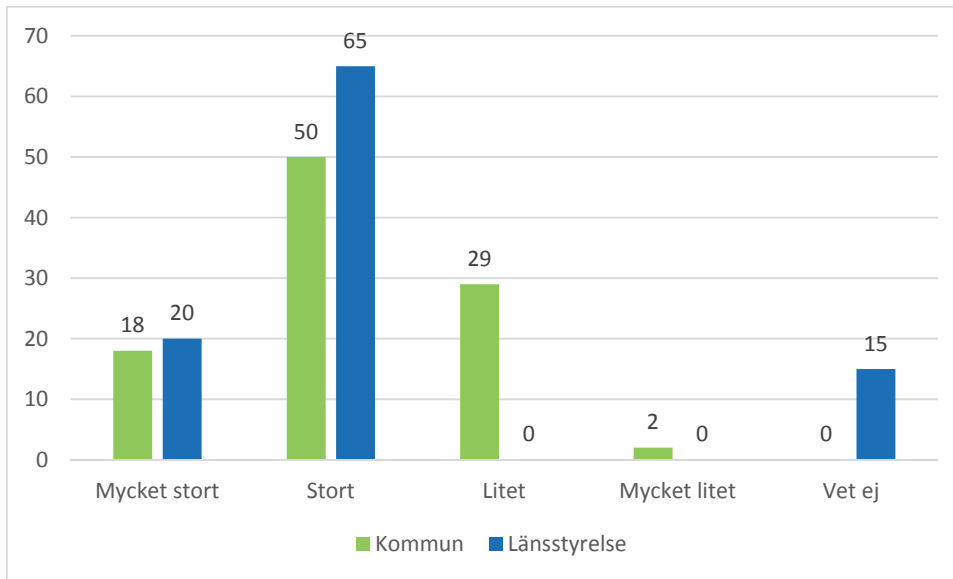
I följande avsnitt gör vi ett försök att dels ge mått på i vilken grad utvecklingen gått framåt mer generellt, dels att visa på LONAs roll i denna utveckling. Som vanligt är det svårt att bedöma vad som hänt om inte LONA funnits – det finns inte möjlighet till kontrafaktiska experiment på den punkten – utan vi får helt enkelt resonera oss fram. Det handlar om många olika bakgrundsfaktorer som påverkar, inklusive internationell policyutveckling och därmed ökat tryck från nationell nivå, liksom att andra bidragsformer såsom Naturvårdsverkets markåtkomstbidrag för områdesskydd, EUs LIFE+ program, Landsbygdsprogrammet och Skogsstyrelsens stöd till skydd för värdefull natur, som även de kan bidra till ett ökat intresse från kommunerna att satsa på naturvård och friluftsliv. Den stora – och kanske svåraste frågan med tanke på att den rör framtida utveckling vilket alltid innebär viss osäkerhet – handlar om LONA-stödet bidragit till långsiktigt arbete för naturvård respektive friluftsliv. Denna fråga hänger också tätt samman med huruvida LONA bidragit till ökat intresse och lärande om naturvårds- och friluftslivsfrågor, det vill säga en ökad kunskap och medvetenhet bland alla de olika aktörer som är de som ska forma framtiden. I det följande redovisar vi resultatet och diskuterar hur man kan tolka LONAs roll i relation till dessa mål.

Mål för naturvård och friluftsliv

Andelen kommuner med kommunalt beslutade naturreservat har ökat från 53% till 64% mellan 2010-2016 när vi jämför enkätsvaren i denna undersökning med tidigare undersökningar. När det gäller naturvårdsavtal är läget mer osäkert – medan 25% av kommunerna uppgav att de hade sådana avtal 2010 säger idag 14% att sådana finns i deras egen kommun, vilket indikerar en nedgång. Det behöver dock inte vara så utan det kan också bero på vem som svarat, eftersom vi har ett stort antal osäkra svar med hela 34% ”vet ej” 2016. Dessa naturvårdsavtal är dock inte direkt kopplade till LONA, utan är en del av Åtgärdsprogrammet för hotade arter eller till Skogsstyrelsens insatser för naturvård inom skogsbruket.

Behovet av att skydda ytterligare naturvårdsområden upplevs fortsatt som stort eller mycket stort både av kommuner och länsstyrelser. Här är länsstyrelserna samstämmiga, medan den stora majoriteten av kommunerna också anser att behovet är fortsatt stort eller mycket stort, men 29% av kommunerna tycker att behovet är mindre än så (se figur 29 nedan). Ungefär samma svar gav kommunerna 2010 på denna fråga, vilket visar att LONA-stödet i de flesta kommuner ännu inte är tillräckligt för att nå en rimlig nivå vad gäller det tätortsnära naturskyddet.

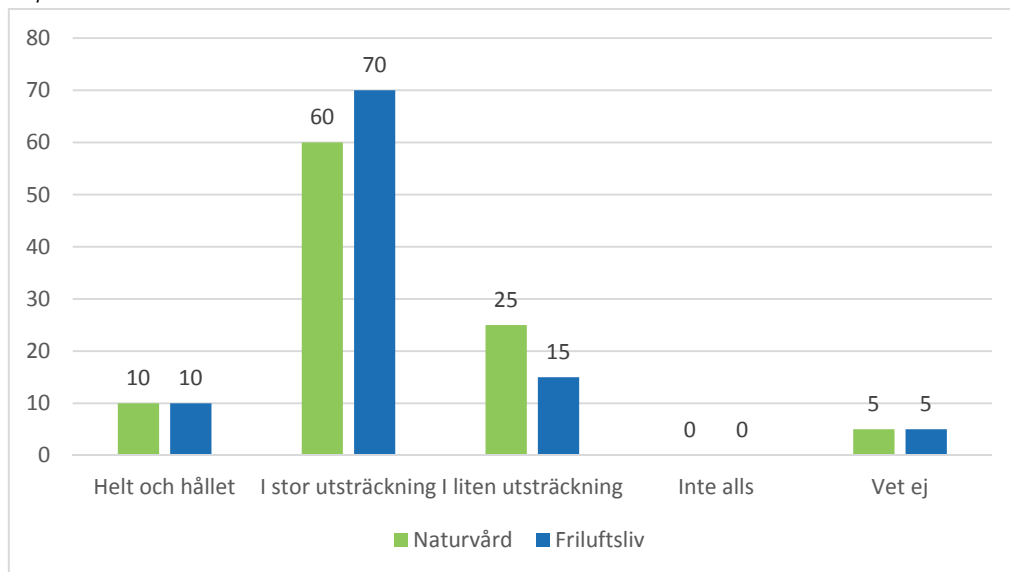
Figur 30. Upplevt behov av att skydda mer tätortsnära naturområden.

Vi frågade länsstyrelserna om de anser att LONA-stödet bidragit till långsiktigt arbete för friluftsliv respektive naturvård. Av misstag kom denna fråga inte att ställas till kommunerna, så vi har endast länsstyrelsernas bedömningar i figur 30 (vi har dock andra svar från kommunerna som kopplar starkt till denna fråga som vi återkommer till). Slutsatsen är tydlig: få länsstyrelser tycker att LONA haft liten betydelse, medan en stor majoritet svarar att LONA betytt mycket för det långsiktiga arbetet, både för naturvård och friluftsliv. En svag skillnad framträder där vi kan se att LONA betyder särskilt mycket för att stödja det långsiktiga arbetet för friluftsliv. Möjligen kan detta bero på att det även finns flera andra olika stödformer för naturvården som kommunerna har möjlighet att nyttja, liksom att naturvården har prioriterats under en längre tid. Friluftslivsfrågorna har däremot fått ökad politisk tyngd under de senaste åren genom bland annat regeringens skrivelse 2012 och lyftes då fram i LONA-arbetet, som därför kan uppfattas som en viktig motor för att säkra friluftslivsfrågorna lokalt. Frågan om långsiktighet kopplar också till om kommunerna kan räkna med fortsatt statliga LONA-bidrag, som en kommun uttrycker det:

”Dels är det ju att det ska finnas tillräckligt med pengar, att pengarna ska finnas från år till år... Engagemang över tid, jomen att det är en långsiktig satsning, att det kommer fortsätta komma pengar varje år och att summan inte minskar plötsligt och sådär”.

Figur 31. Länsstyrelsernas syn på om LONA-stödet bidraget till långsiktigt arbete för friluftsliv respektive naturvård.

I enkätsvaren lyfts mer konkret fram att de mindre kommunerna har fått möjlighet genom LONA att arbeta med tätortsnära natur, och att LONA-bidraget t.o.m. upplevs som helt avgörande. En stor mängd naturområden har gjorts tillgängliga och blivit populära besöksmål. Det varierar visserligen mellan kommunerna, men mindre kommuner som tidigare inte haft några resurser har kunnat lyfta sitt arbete genom olika projekt. Det blir ofta uppmärksamhet i lokala media, lyckade projekt ger mersmak både bland tjänstemän och politiker. Stödet har stimulerat att frågorna hamnat på agendan i en del kommuner, där den ofta ensamma kommunekologen eller miljöstrategen har en ekonomisk morot att locka politikerna med.

Vidare har många kommuner upprättat naturvårdsprogram och friluftsplaner kopplat till LONA-bidrag som ger långsiktighet. Samarbete och nätverk med lokala ideella föreningar har också bidragit till långsiktighet i form av exempelvis naturpedagogik i närheten av förskolor. I ett av länen har mer än hälften av kommunerna startat naturskolor i LONA-projekt som nu har blivit permanenta. LONA har varit en viktig startmotor för många projekt som även involverar annat arbete finansierat från andra håll. Det har fått vissa kommuner att år från år fortsätta utveckla olika naturvårds- och friluftssatsningar.

Trots denna positiva bild finns det också kritiska synpunkter bland länsstyrelsernas öppna svar. En länsstyrelse påpekar att även om LONA har bidragit kortsiktigt finns inte särskilt mycket långsiktighet i projekten. Även vissa kommuner menar att bidragen är för kortsiktiga och att kommunerna är i behov av ett bidrag som är tänkt för mer kontinuerlig skötsel och återkommande åtgärder vilket inte ingår i LONA. Detta har gjort att vissa kommuner inte satsat lika mycket som andra.

Bilden av vad LONA har haft för effekter på lite längre sikt är fortsatt splittrad, vilket kan illustreras av svaren på olika påståenden som ställdes i enkäten:

Figur 32. I vilken utsträckning stämmer följande påståenden för LONA i ditt län/din kommun, enligt dig? Andel respektive svar enligt enkäterna.

Intresset i förvaltningen för att inrätta fler områdesskydd har ökat:

	Helt och hållet	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej
Länsstyrelser	0%	20%	45%	0%	35%
Kommuner	2%	13%	36%	35%	15%

Fler skyddade områden inom kommunerna har gjorts tillgängliga för en bred allmänhet:

	Helt och hållet	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej
Länsstyrelser	0%	50%	35%	0%	15%
Kommuner	6%	27%	33%	26%	8%

Naturvägledning har prioriterats mer än tidigare:

	Helt och hållet	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej
Länsstyrelser	0%	20%	30%	0%	50%
Kommuner	1%	18%	32%	23%	27%

I svaren ovan ser vi att länsstyrelsernas bild av LONAs konkreta effekter framträder som mer positiv än kommunernas samlade bild, även om länsstyrelserna är betydligt mer osäkra i sina svar. Återigen vill vi dock peka på att bilden varierar beroende på kommunernas förutsättningar, där de små kommunerna troligen ger LONA-stödet ett betydligt större värde även på längre sikt genom att de arbetar med ytterst knappas resurser för sitt miljöarbete i stort, och för naturvård och friluftsliv i synnerhet. Tre intervjuer från länsstyrelser får illustrera LONAs långsiktiga effekter mer konkret:

”Flera kommuner har genom LONA etablerat samarbete och nätverk med lokala ideella föreningar. Mer än hälften av kommunerna i vårt län har startat naturskolor i LONA-projekt som nu har blivit permanenta. En stor mängd naturområden har gjorts tillgängliga och blivit populära besöksmål. Det varierar visserligen mellan kommunerna, men mindre kommuner som tidigare inte haft några resurser har kunnat lyfta genom olika projekt. Det blir ofta uppmärksamhet i lokala media, lyckade projekt ger mersmak både bland tjänstemän och politiker.”

”Stor variation mellan länets kommuner hur man tagit till sig möjligheterna med LONA. Vissa kommuner har verkligen utnyttjat möjligheten och fått riktigt bra fart på egna arbetet och en bred lokal förankring inom politiken och i ordinarie arbete. Där har LONA bidragit med mycket. I andra kommuner däremot har det mest rört sig om enskilda eldsjälar som fått till stånd LONA-projekt, men där det inte "spillt över" på annan verksamhet ännu. Så varken liten utsträckning eller stor utsträckning stämmer ännu på länet i helhet. Och fortfarande rör det sig om ganska små summor som man kan söka för, så det finns mycket mer som skulle kunna göras för att få stort genomslag för LONAs grundtanke. Uppdragen för friluftsliv och grön infrastruktur

innebär dock att flera av tidigare inte så aktiva kommuner nu får mer information och hjälp med vad som kan göras.”

”På vissa platser (finns) eldsjälar som får det att rulla på, så det gäller väl att få kontinuiteten, att om någon slutar få någon annan att ta vid, det är väl alltid det som är risken vid olika saker att de... om det handlar mer om en eller ett par personer som är driftiga så blir det väldigt sårbart”.

Men som en kommun uttrycker det är kanske LONAs allra viktigaste roll att vara en katalysator, något vi utvecklar mer under nästa delrubrik:

”LONA är väldigt viktigt för den lokala naturvården, alltså utöver driften. Det här med att man sätter igång projekt – får positiv respons, får med sig politiker och andra tjänstemän och att många projekt permanenteras. Det är en katalysator för den lokala naturvården.”

Ökat intresse

Vi undersökte även kommunernas och länsstyrelsernas syn på LONAs effekter mer indirekt – nämligen på intresset bland olika viktiga grupper – genom att be dem ta ställning till ett antal påståenden på samma sätt som redovisats i stycket ovan. Klart är att intresset ökat generellt på lokal nivå både för naturvård och friluftsliv. För det första kan vi konstatera att intresset för både naturvård och friluftsliv verkar ha ökat bland kommunala politiker, enligt både kommunerna och länsstyrelserna, även om länsstyrelserna av förståeliga skäl har svårare att bedöma kommunpolitikernas intresse och drygt hälften anger således ”vet ej”.

Figur 33. I vilken utsträckning stämmer följande påståenden för LONA i ditt län/din kommun, enligt dig? Andel respektive svar enligt enkäterna

Intresset för naturvård/friluftsliv bland kommunala politiker har ökat:

	Helt och hållet	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej
Länsstyrelser: naturvård	0%	15%	35%	0%	50%
Kommuner: naturvård	4%	26%	43%	13%	14%
Länsstyrelser: friluftsliv	0%	15%	25%	0%	60%
Kommuner: friluftsliv	1%	26%	36%	8%	30%

Intresset för naturvård/friluftsliv bland allmänheten har ökat:

	Helt och hållet	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej
Länsstyrelser: naturvård	0%	10%	40%	0%	50%
Kommuner: naturvård	1%	33%	42%	6%	18%
Länsstyrelser: friluftsliv	0%	45%	15%	0%	40%
Kommuner: friluftsliv	2%	37%	29%	5%	27%

För det andra bedöms även allmänhetens intresse för naturvård och friluftsliv ha ökat. Framförallt allmänhetens intresse för friluftsliv bedöms ha ökat i ännu högre

utsträckning än bland politikerna enligt både kommunerna och länsstyrelserna, vilket om det är sant kan förväntas ge ett fortsatt tryck på prioritering av naturvård och friluftsliv i lokal politik och förvaltning.

Mer konkret kan vi se att detta ökande intresse, som till stor del tycks ha genererats via LONA, dessutom relativt ofta verkar ha resulterat i ökade resurser för lokalt naturvårdsarbete: 20% av kommunerna och 25% av länsstyrelserna anser att detta påstående stämmer i stor utsträckning, och 40% av kommunerna och 25% av länsstyrelserna tycker att så skett i liten utsträckning (endast 26% av kommunerna och 5% av länsstyrelserna svarar ”inte alls”). Vad gäller lokalt friluftslivarbete är bilden inte fullt lika positiv: här svarar endast 9% av kommunerna och ingen länsstyrelse att det skett i stor utsträckning medan 36% av kommunerna och 20% av länsstyrelserna menar att resurserna har ökat i liten utsträckning (24% av kommunerna och inga länsstyrelser svara ”inte alls”). Troligen har det att göra med att naturvårdsfrågorna stått i centrum under en längre tid än friluftslivet, och att instruktionerna kring LONA-stödet till en början också främst poängterade lokalt naturvårdsarbete.

Effekter på översiktsplanering och lärande inom kommunen

Ett sätt att uppskatta LONAs mer långsiktiga effekter handlar om hur naturvård respektive friluftsliv integreras i kommunernas översiktsplanering. Vi ställde ett påstående om detta i enkäten och finner att så faktiskt verkar ha skett i relativt stor utsträckning även om länsstyrelserna ofta svarar ”vet ej”:

Figur 34. I vilken utsträckning stämmer följande påståenden för LONA i ditt län/din kommun, enligt dig? Andel respektive svar enligt enkäterna

Kommunerna integrerar (naturvård/friluftsliv) bättre i sin översiktsplanering:

	Helt och hållet	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej
Länsstyrelser: naturvård	0%	35%	25%	0%	40%
Kommuner: naturvård	5%	33%	39%	9%	15%
Länsstyrelser: friluftsliv	0%	30%	20%	0%	50%
Kommuner: friluftsliv	4%	26%	38%	11%	21%

Ett annat sätt att mäta mer långsiktiga effekter är att studera om det skett ett ökat lärande. En tidigare utvärdering som fokuserade på lärande i lokala naturvårdsprojekt visade att LONA skapat ökade förutsättningar för lärande om natur och miljö inom både skolors och förskolors pedagogiska verksamheter¹². Kopplat till detta har vi inom ramen för denna utvärdering frågat kommunerna i vilken mån skolor och förskolors nyttjande av tätortsnära naturområden ökat eller inte. Av kommunerna anger 35% att nyttjandet har ökat i liten utsträckning och 26% att det ökat ”i stor utsträckning” eller ”helt och hållet” (”vet ej” är 31% medan 8% svarat ”inte alls”). Generellt tycks det alltså skett en ökning och den positiva trenden som identifierades 2008 kvarstår. Länsstyrelserna verifierar detta genom att en övervägande majoritet svarar positivt på

¹² Dahlgren, Eckerberg och Swartling, 2008.

frågan om kommunerna satsar mer än tidigare på att förskolor och skolor ska nyttja naturområden: 40% anger att så skett i liten utsträckning och 40% anger att det skett i stor utsträckning (20% vet ej).

Men lärande kan även ske inom kommunen. Så här svarade kommuner och länsstyrelser på påståendet om lärandet har ökat kopplat till LONA:

Figur 35. I vilken utsträckning stämmer följande påståenden för LONA i ditt län/din kommun, enligt dig? Andel respektive svar enligt enkäterna

Lärande inom kommunen om naturvårdsfrågor/friluftslivsfrågor har ökat:

	Helt och hållet	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej
Länsstyrelser: naturvård	0%	35%	25%	0%	40%
Kommuner: naturvård	2%	38%	38%	7%	15%
Länsstyrelser :friluftsliv	0%	20%	25%	0%	55%
Kommuner: friluftsliv	2%	16%	37%	2%	33%

En majoritet av både kommuner och länsstyrelser menar att lärandet särskilt i naturvårdsfrågor har ökat. Lärande inom kommunerna i friluftslivsfrågor har också ökat enligt länsstyrelserna men inte fullt lika mycket och här ser vi betydligt fler ”vet ej” svar. Sammantaget är bilden mycket positiv av hur LONA skapat utrymme för ny kunskap och diskussioner inom kommunen i dessa frågor.

Relation till markägare

Vi ville också se om LONA-arbetet lett till förbättrade kontakter med de markägare som äger tätortsnära områden av intresse för kommunen. Här är det svårt att dra några tydliga slutsatser. På frågan om relationen med markägare förbättrats anger 38% av kommunerna att så skett ”i liten utsträckning”, 19% ”inte alls” och 27% ”vet ej”. Länsstyrelsernas svar på motsvarande fråga är att hela 85% inte vet. Dessa svar kan antyda flera olika saker: antingen att kommunerna främst arbetar med de markägare man redan tidigare haft kontakt med, eller möjligen att det inte finns så stora behov att kontakta markägare eftersom kommunen mest arbetar med LONA-projekt på sin egen mark. Det kan även vara så att kommuners relativt begränsade resurser gör att just nya markägarkontakter inte prioriteras eftersom det kan vara resurskrävande att skapa förtroende och intresse hos privata markägare för lokalt naturvårds- och friluftsliv.

Integrationsarbete inom LONA

Det finns en möjlighet att använda LONA inom ramen för integration av nyanlända, och mot bakgrund av senare års flyktingströmmar är det intressant att se om och hur LONA använts för att fler olika nationaliteter och kulturer ska komma till tals inom lokal naturvård och friluftsliv. En kommun berättar:

”...sen så tror jag man stirrar sig blind på att det ska vara åtgärder mot vatten och sjöar, men det finns ju så mycket mer som till exempel lärandet, skolan, nyinflyttade asylsökande som kommer... inför den här sommaren var tanken att vi skulle söka LONA-bidrag så att vi kunde boka buss, guide och lunchpaket för att ta med oss våra

nyanlända till Hällingsåfallet till exempel... Det var så liten kostnad, så vi sa att vi genomför det ändå, utan LONA. Men nästa sommar kanske 20 bussar kan gå och då kan det vara läge att dra igång ett LONA. Och där tycker jag att häruppe är man dålig, man är bättre i södra Sverige på det, att använda LONA-pengar”.

En storstadskommun i södra Sverige bekräftar att de haft sådana LONA-projekt:

”...här sen vi började har det ju varit projekt som andra drivit, till exempel de här som miljöförvaltningen hade om naturvandringar för invandrare, och ... som har varit mer information och liknande, även föreningar då som har drivit... och då har det ju inte varit ren naturvård då utan det är någon mix, kunskapshöjande och så.”

Vår enkät visar emellertid att detta är ett område som 56% av kommunerna inte alls arbetat med, och det är även en majoritet av kommunerna (46%) som anger att naturområden *inte* gjorts tillgängliga på fler språk än tidigare. Länsstyrelserna verifierar denna bild, då hela 70% anger att LONA endast i liten utsträckning använts i integrationsarbetet med nyanlända. Samtidigt finns det dock en liten grupp kommuner, runt 10% enligt vår enkät, som anger att de arbetar aktivt med detta. Det finns ett antal pågående LONA-projekt, tex Natur för alla i Dorotea, Nya Leksingar i Leksands kommun, Naturupplevelser för ensamkommande flyktingbarn i Örebro och Ut i spenaten: Allemansrätt för alla i Lund som antyder att det i framtiden kan bli fler kommuner/projekt som beaktar integrationsarbete på olika sätt. Att naturområden gjorts tillgängliga på fler språk än tidigare anger 45% i liten utsträckning och 15% i stor utsträckning. Det finns därmed anledning att satsa ytterligare på att öka den språkliga och kulturella tillgängligheten.

4. Informationsspridning, vägledning och goda exempel

Naturvårdsverket har under de senaste åren utvecklat olika vägledningsmetoder med avsikt att förstärka underifrånperspektivet, samt öka den lokala delaktigheten och engagemanget för naturvård och friluftsliv. Vägledningen är inriktad mot såväl länsstyrelserna, kommunerna som allmänheten. Naturvårdsverket har också kontinuerligt genomfört utvärderingar av LONA sedan programmets start. Dessa utvärderingar har legat till grund för förtydliganden och justeringar av programmet, samt för inriktningen på vägledningsinsatserna.

I följande avsnitt presenteras och diskuteras de olika vägledningsmetoderna. För att läsaren lättare ska kunna följa med i denna analys inleder vi med en sammanfattande figur över respektive vägledningsmetod och dess avsedda målgrupper.

Figur 36. Naturvårdsverkets vägledningsmetoder och deras målgrupper.

Vägledningsmetod	Beskrivning	Målgrupper
<i>Lync-möten</i>	Möten hålls 6-8 gånger per år och leds av Naturvårdsverkets nationella LONA-samordnare. Olika aktuella frågor diskuteras och alla deltagare har möjligheten att ställa frågor och/eller kommentera dessa omgående. Mötena filmas, filmen, mötesanteckningar och power-point läggs ut på samverkanforum (se nedan).	Länsstyrelsernas LONA-handläggare
<i>Samverkansforum</i>	Ett forum för alla LONA-handläggare på länsstyrelserna där de kan ställa eller svara på frågor, få svar och vägledning från Naturvårdsverkets medarbetare, samt ta del av mallar för beslut och policydokument.	Länsstyrelsernas LONA-handläggare
<i>Goda exempel arbetsgrupper</i>	Syftet med arbetsgrupperna är inte bara att förbereda och identifiera Goda exempel i LONA-registret, utan också att fungera som stöd för länsstyrelsernas LONA-handläggare när det gäller olika slags funderingar.	Länsstyrelsernas LONA-handläggare
<i>LONA-träffar</i>	Dessa träffar kan vara både nationella och regionala. Varje träff har olika teman och är organiserade i samarbete med en länsstyrelse och en kommun som presenterar Goda exempel på LONA-projekt. Syftet är öka delaktigheten samt med riksträffarna att kommunerna ska få ett annat perspektiv än enbart från sin egen länsstyrelse och lära av andra kommuner i andra län och deras arbete med LONA.	Kommunernas LONA-handläggare, Ideella föreningar, Kommunala politiker

<i>LONA-dagar</i>	Organiseras främst av länsstyrelserna och kommunerna som bjuder in media, politiker och medborgare för att presentera LONA och lyfta fram goda exempel.	Allmänheten, Media, Kommunala politiker
<i>LONA-registret</i>	Ett register där alla kan läsa om olika LONA-projekt, hur de är fördelade mellan politikområden eller miljö-kvalitetsmål, samt hitta kontaktpersoner inom kommun och ideella föreningar som har varit involverade i projekten. Här finns också många naturvård- och friluftspaner samt inventeringar och andra rapporter som är resultatet av projektet tillgängliga för allmänhet m.fl. Det är också här man ansöker och redovisar LONA-projekten.	Länsstyrelsernas LONA-handläggare, Kommunernas LONA-handläggare, Allmänheten
<i>Goda exempel</i>	En del av LONA-registret där framgångsrika LONA-projekt presenteras. Dessa projekt identifieras som framgångsrika av länsstyrelser men kommunen ska godkänna utnämningen.	Länsstyrelsernas och kommunernas LONA-handläggare, Allmänheten
<i>Naturvårdsverkets hemsida</i>	På hemsidan har Naturvårdsverket lagt upp filmer och vägledande dokument om hur ansökningen för LONA-bidrag görs, vilka kriterier för bedömning som finns, m.m.	Allmänheten, Länsstyrelsernas och kommunernas LONA-handläggare

Vägledning för LONA-handläggare inom länsstyrelserna

Från och med 2016 har samtliga handläggare vid länsstyrelserna i Sverige erbjudits möjligheten att delta i flera *Lync-möten* per år, till skillnad från tidigare då det endast hölls ett årligt möte. Mötena leds av Naturvårdsverkets nationella LONA-samordnare, men kan även inkludera andra experter vid Naturvårdsverket beroende på vilken fråga som behandlas. Alla möten filmas och tillgängliggörs tillsammans med dokumentation till samtliga LONA-handläggare vid landets länsstyrelser.

Mötena brukar vara mellan 50 till 90 minuter långa och samtliga deltagare uppmuntras av Naturvårdsverkets LONA-samordnare att delta i diskussionen, antingen direkt i samtalet eller genom att skriva i chatten. Frågorna besvaras omgående och alla deltagarna har möjlighet att komma med inspel. I de fall då frågan kräver en mer detaljerad undersökning och/eller beskrivning, så återkopplar LONA-samordnaren till den som ställde frågan i ett enskilt samtal för mer utförligt svar och uppföljning. Minnesanteckningarna samt presentationer och bilagor från varje möte läggs ut på samverkansforumet.

Figur 37. I vilken utsträckning har olika former av vägledning från Naturvårdsverket varit till nytta för länsstyrelsen?

	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej
Lync-möten	85%	15%	0%	0%
Samverkansforum	75%	15%	5%	5%
Goda exemplen i LONA-registret	0%	80%	15%	5%
Regionala LONA-träffar	60%	15%	15%	10%
Naturvårdsverkets hemsida inkl. filmer	45%	50%	5%	0%
Annan informationsinsats	10%	5%	30%	55%

Alla LONA-handläggare på de länsstyrelser som har svarat på enkäten anger att de har använt sig av Lync-möten, och av dem har 95% använt sig av dessa ”i stor utsträckning”. Vidare uppskattar 85% av handläggarna att Lync-mötena i ”stor utsträckning” har varit till nytta för länsstyrelsen. Dessa positiva omdömen kommer också fram i intervjuerna med LONA-handläggarna. Förutom själva mötena, uppskattas även det faktum att vägledningen har vidareutvecklats av Naturvårdsverkets LONA-samordnare över tid och den har därmed successivt fått en större betydelse enligt länsstyrelserna.

Dessutom har ett *samverkansforum* som är inriktat mot länsstyrelserna utvecklats av Naturvårdsverket. Där kan länsstyrelsernas LONA-handläggare fortlöpande ställa frågor till – och diskutera problem med – både Naturvårdsverkets LONA-samordnare samt kollegor från andra länsstyrelser. I samverkansforumet har Naturvårdsverkets LONA-samordnare tillsammans med några av länsstyrelsernas LONA-handläggare lagt upp underlag i form av en mall för beslut, budgetmall och policydokument för dem som önskar nyttja dessa.

Av LONA-handläggarna på de länsstyrelser som har svarat på enkäten anger 75% att de ”i stor utsträckning” har använt sig av samverkansforumet. Samma procent anser även att forumet ”i stor utsträckning” har varit till nytta. Forumet ses som en källa till aktuell information om exempelvis vilka prioriteringar som ska gälla när de ska bedöma vilka projekt som ska stödjas eller vilka föreningar som ska räknas som vinstdrivande. Trots att forumet är uppskattat som ett bra vägledningsverktyg, anser några respondenter att det finns utrymme för vissa förbättringar. LONA-handläggare vid länsstyrelserna efterfrågar exempelvis en kategorisering av frågorna så att frågor som rör samma tematik samlas under samma rubrik och kan följas över tid. På detta sätt kan LONA-handläggarna lättare hitta relevant information bland de äldre trådarna och liknande frågor ska inte behöva besvaras gång på gång.

Naturvårdsverket har under de senaste tre åren arbetat med att ta fram *Goda exempel* i LONA-registret. Länsstyrelserna har indelats i sju arbetsgrupper med tre jämnstora länsstyrelser representerade i varje grupp. Förutom det uppenbara syftet att lyfta fram goda exempel från registret har indelningen av länsstyrelsernas LONA-handläggare i *Goda exempel arbetsgrupper* ytterligare en avsikt. Denna är att varje handläggare ska ha kollegor vid andra länsstyrelser att vända sig till ifall hen upplever sig behöva stöd i arbetet med LONA. Naturvårdsverkets mål är att länsstyrelsernas LONA-handläggare, särskilt de nya, därigenom ska få en extra stödmekanism att dra nytta av i sitt arbete.

Enligt vår enkät visar det sig att det målet har nåtts. Länsstyrelsernas LONA-handläggare understryker i enkäten betydelsen av att ha en referensgrupp som de kan bolla idéer med och/eller tillgodogöra sig kunskaper från handläggare med längre erfarenhet: ”*Man jobbar ofta ganska ensam med LONA på sin länsstyrelse och det är jättebra att kunna bolla tankar och problem med andra.*” (Länsstyrelse) De framhåller att LONA-arbetet därigenom får en bättre kontinuitet.

Syftet med att lyfta *Goda exempel* i LONA-registret är att inspirera andra och visa på nyttan av LONA. Tanken är att 5 till 10 projekt per län ska utses och lyftas fram i LONA-registret för att visa hur LONA-projekt på ett framgångsrikt sätt har bidragit till naturvård och friluftsliv i Sverige. Länsstyrelserna i gruppen samt de berörda kommunerna ska vara överens om att de valda projekten verkligen representerar Goda exempel innan de lyfts fram som sådana i LONA-registret. De valda projekten ska bl.a. ha varit nytänkande, betydelsefulla och kostnadseffektiva. Naturvårdsverket har sedan sista ordet för att utvärdera urvalet av Goda exempel, för att se till så att det finns en god representation av projekt ur ett nationellt perspektiv. Goda exempel utgör grund för den jubileumskrift om LONA som ska utformas under 2017.

Enligt enkäten riktad till länsstyrelsernas LONA-handläggare framkom emellertid att de Goda exemplen inom LONA-registret är det bland Naturvårdsverkets stödverktyg som är minst använda och uppskattade av målgruppen, till skillnad från själva arbetsgrupperna som kommer fram med exemplen. Det beror främst på att det ursprungliga syftet med att lyfta Goda exempel är att de ska fungera mer som en inspirations- samt informationskälla för kommuner, ideella organisationer och allmänheten än som ett verktyg som kan besvara och vägleda i konkreta praktiska funderingar. Dessutom finns det flera andra stödmekanismer som är tillgängliga för länsstyrelsernas LONA-handläggare och som upplevs som mer lättillgängliga och effektiva. Det är enklare att fråga om konkreta problem inom samverkansforumet eller i Lync-mötena och få direkta svar än att söka bland tiotals Goda exempel i registret för att få praktisk information, och sannolikt är det därför länsstyrelserna inte ser Goda exempel som en direkt vägledning.

Naturvårdsverkets LONA-hemsida innehåller information, vägledning och praktiska verktyg för dem som handlägger LONA-projekt, för dem som är intresserade av att ansöka om LONA-bidrag och för dem som är allmänt intresserade av programmet. På hemsidan läggs filmer upp som spelats in under olika LONA-dagar och andra regionala och nationella träffar, samt filmer och dokument som instruerar exempelvis om hur bidrag kan sökas i de olika åtgärdskategorierna. Nästan alla länsstyrelser uttrycker att Naturvårdsverkets hemsida har varit till nytta i någon utsträckning. Av de som svarade på enkäten anger 45% att hemsidan har varit till nytta för länsstyrelsen ”i stor utsträckning”, medan 50% anger att den har varit till nytta ”i liten utsträckning”. Det är endast en person som svarar att den ”inte alls” har varit till nytta. Detta indikerar med tydlighet att Naturvårdsverkets hemsida är uppskattad av länsstyrelsernas LONA-handläggare.

I så väl de öppna svarsalternativen i enkäten som i våra intervjuer framkom det att *Naturvårdsverkets vägledning i form av personligt stöd från den nationella LONA-samordnaren* är mycket uppskattat bland länsstyrelsernas LONA-handläggare. Flera lyfte fram Naturvårdsverkets LONA-samordnare som den första personen som de kontaktar ifall oklarheter kring frågor kopplade till LONA uppstår. Dessutom underströk flera av respondenterna Naturvårdsverkets LONA-samordnares personliga engagemang som en viktig, om inte den viktigaste, drivkraften i de olika typerna av

vägledning. Samtidigt finns det dock länsstyrelser som tycker sig se en allt för stor detaljstyrning och efterfrågar större handlingsfrihet.

I stort har Naturvårdsverkets stödinsatser i form av Lync-möten, Samverkansforumet, hemsidan och det personliga engagemanget hos den nationella LONA-samordnaren uppskattats av samtliga länsstyrelser LONA-handläggare. Samtidigt framkommer både i enkäten och intervjuerna att länsstyrelserna efterlyser än mer tydlighet kring hur handläggarna ska tolka förordning och vägledning i de fall som det finns tvetydigheter.

Vägledning för LONA-handläggare inom kommunerna

I syfte att öka delaktigheten och engagemanget för LONA bland kommunerna, har Naturvårdsverket anordnat ett flertal *LONA-träffar* per år. Målgruppen för dessa träffar har varit kommunerna och i vissa fall även ideella föreningar. För att betona att LONA handlar om lokala satsningar och lokal naturvård och friluftsliv, samt för att öka möjligheten för flera att delta, har träffarna arrangerats på olika ställen runt om i landet. Träffarna anordnas i samarbete med länsstyrelsen och en kommun som presenterar lyckade LONA-projekt. Alla träffar filmas och läggs upp på Naturvårdsverkets hemsida så att de som inte kunde närvara på träffen kan ta del av informationen i efterhand denna väg. Förutom de nationella LONA-träffarna, anordnar vissa länsstyrelser regionala sådana, ofta med ett specifikt tema som rör lokala naturvårdsåtgärder.

För att utvärdera denna vägledningsmetod har Naturvårdsverket bett deltagarna i samband med LONA-träffarna att fylla in utvärderingsblanketter där aktiviteterna och föredragen ska betygsättas på en skala mellan 1 och 5, där 5 är högst. De flesta arrangemang under dessa träffar har fått ett högt medelvärde och deltagarna vid alla träffar uppskattar möjligheten att möta kollegor och andra som arbetar med LONA under en hel dag. Träffarna har beskrivits av många deltagare som ”inspirerande”, ”hoppingivande”, ”innehålls- och lärorika”. Även i utvärderingarna av dessa specifika LONA-träffar betonas betydelsen av LONA programmet i kommunernas arbete med lokal naturvård och friluftsliv. Vikten av att informera och engagera kommunalpolitiker och andra tjänstepersoner som inte direkt arbetar med LONA men som har inflytande framhålls också som viktigt för det framtida naturskyddet.

Figur 38. I vilken utsträckning har olika former av stöd från Naturvårdsverket varit till nytta för kommunen?

	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej
Regionala LONA-träffar/seminarier	27%	36%	17%	20%
LONA-registret som informations- /inspirationskälla	48%	38%	7%	8%
Goda exemplen i LONA-registret	24%	55%	10%	12%
Naturvårdsverkets hemsida inkl. filmer	22%	52%	14%	13%
Annan informationsinsats	4%	11%	21%	64%

Till skillnad från utvärderingarna som Naturvårdsverket skickade ut till kommunala tjänstepersoner som har varit med på LONA-träffen i fråga, har vår enkät skickats till samtliga kommunala tjänstepersoner som arbetar med LONA frågor. I dessa svar angav 63% att LONA-träffarna har varit till nytta för kommunen (d.v.s. om ”i liten” och ”i stor utsträckning” slås samman). Emellertid uppskattades Naturvårdsverkets stöd i form av LONA-registret (86%), Goda exemplen (79%) och hemsidan (74%) i högre grad av de kommunala tjänstepersonerna då de angav att dessa vägledningsmetoder har varit till nytta i någon utsträckning. Bland de öppna svaren i anslutning till frågan efterfrågar några av de svarande kommunerna att LONA-träffarna anordnas med mer variation och längre norrut, samt att träffarna sträcker sig över 2 dagar eftersom resan kan vara ganska lång. En av kommentarerna understryker betydelsen av alla typer av stöd: ”Stödet i alla former är viktigt! Viktigare nu när kommunen saknar resurser till annat än det nödvändigaste.” (Kommun).

LONA-dagen genomfördes 2007 av ca 70 kommuner och nådde uppskattningsvis 2 000 personer. LONA-dagen kommer att återupptas från och med 2017. Dagarna organiseras av kommunerna och de ideella föreningar som har varit delaktiga i projekten medan kommun och länsstyrelse marknadsför dagarna. Huvudsyftet med LONA-dagarna är att lyfta fram och synliggöra LONA som program samt enskilda projekt som pågår eller har pågått i länet. Målgruppen för dess dagar är främst lokala politiker och allmänheten. Behovet av att nå dess grupper betonas i flera kommentarer i såväl utvärderingarna av LONA-träffarna som i intervjuerna, samt enkäten, där det skrivs fram att ”Politikens intresse för naturvård upplevs för närvarande som lågt.” (Kommun). Det efterlyses mer vägledning och informationsspridning som riktar sig till kommunala chefer och politiker, samt även ideella föreningar och allmänheten.

Att fler LONA-dagar anordnas, samt att dessa har olika inriktningar och som även presenterar en utvärdering av olika projekt ses som en positiv utveckling. En annan önskan som de kommunala LONA-handläggarna framförde är att länsstyrelserna ska organisera årliga regionala LONA-dagar i samband med ansökningsperioden för att sprida information om LONA, och då inte endast till de kommunala handläggarna utan även till ideella föreningar.

Som ett komplement till vägledningen har en stor mängd information om LONA-satsningen och om alla enskilda LONA-projekt offentliggjorts för allmänheten genom *LONA-registret*. Vem som helst kan göra sig till användare i systemet, beskriva sin projektidé och skicka in den till kommunen. Sökanden kan läsa alla andras projektidéer, och alla kan se beviljade projekt i LONA-registret. I registret kan man ta ut rapporter och få en uppfattning om hur projekten är fördelade mellan miljö kvalitetsmål, politikområden, m.m. Uppgifter om friluftsdelmål samt ekosystemtjänster registreras för varje åtgärd i syfte att få statistik, men också som en utbildningsfunktion så att projektdeltagarna kan se projektets anknytning till dessa. Genom registret kan intresserade hitta kontaktpersoner vid kommuner och ideella föreningar som har haft projekt finansierade av LONA. LONA-registret har dessutom en egen supportbrevlåda för frågor och synpunkter, som utgör en plattform för pågående vägledning och förbättring av själva registret.

LONA-registret som vägledningsmetod och särskilt som informationskälla är utan tvekan den mest kända och utnyttjade källan bland de kommunala LONA-handläggarna. En aspekt av registret som lyftas fram som särskilt uppskattat är att det innehåller information om kontaktpersoner i anknytning till varje projekt. På så sätt blir LONA-registret ett slags nätverk där man lätt kan identifiera och komma i kontakt med personer som har den erfarenhet som eftersöks. Även om registret framhålls som ett mycket bra verktyg, så nämndes dock registrets tekniska otillförlitlighet som ett existerande problem när ansökningarna ska in av en kommunal LONA-handläggare.

Naturvårdsverket har även försökt att nå ut med information till fler intressenter än enbart kommuner och ideella föreningar. Filmer och annat informationsmaterial, exempelvis en skrift med Goda exempel och tips om hur naturen i skolans närområde kan användas i undervisningen, har skickats ut till skolor runtom i Sverige. Vidare har informationsmaterial skickats till kommunala fullmäktigeledamöter och Naturvårdsverket har försökt att öka intresset för lokala naturvårdsåtgärder bland lokala politiker genom att regelbundet bjuda in dem till LONA-dagarna.

Figur 39. I vilken utsträckning anser du att länsstyrelsen ger dig tillräckligt hjälp i LONA-arbetet?

	Helt och hållet	I stor utsträckning	I liten utsträckning	Inte alls	Vet ej
Kommunernas svar	22%	55%	17%	1%	6%

En viktig dimension av kommunernas arbete med LONA är hur de upplever länsstyrelsens roll som samordnare och stödjande organ. Mycket få svarar att ”inte alls” eller ”vet ej”. En stor majoritet anser att länsstyrelsen ”i stor utsträckning” ger tillräcklig hjälp i LONA arbetet och 22% tycker att länsstyrelsen ”helt och hållet” ger tillräcklig hjälp. I de öppna svarsalternativen i anslutning till frågan pekade kommunerna på vikten av det stöd som länsstyrelsen har erbjudit i olika sammanhang. Medan en respondent anger att stödet från länsstyrelsens sida har fungerat mycket bra och det första hen gör när hen behöver information eller vägledning är att ringa dess LONA-handläggare för att få hjälp direkt, beskrev en representant från en annan kommun att hen upplever att ”(...) LONAs organisation är underbemannad, både på länsstyrelsen och naturvårdsverket”, vilket leder till en känsla av bristande stöd. Detta visar tydligt att stödet till viss grad är personberoende och att hur en kommunal

LONA-handläggare bemöts av länsstyrelsens LONA-ansvariga avgör hur den upplever dess stöd.

Det framkommer tydligt att kommunernas storlek utifrån invånarantal spelar roll för hur mycket stöd de anser sig behöva från länsstyrelsen. I både enkäterna och våra intervjuer understryker respondenterna att förutsättningarna ser olika ut för kommunerna beroende på hur mycket resurser och kompetens de har till sitt förfogande. Vår undersökning visar alltså att mindre kommuner (baserat på invånarantal) har ett större behov av vägledning och stöd jämfört med stora kommuner.

Förutom Naturvårdsverket och dess hemsida, spelar kommunerna och länsstyrelserna en viktig roll inom vägledningen samt informationsspridningen om LONA till allmänheten. På samma sätt som LONA-handläggarna på länsstyrelserna pekar på vikten av att ha en god kontakt med Naturvårdsverkets nationella LONA-samordnare och som de kommunala LONA-handläggare understryker vikten av länsstyrelsernas LONA-ansvariga och dess stöd som grundläggande för ett effektivt arbete med programmet, så betonar även representanter för ideella föreningar som har arbetat med LONA-projekt betydelsen av att ha en bra kontakt med kommunens LONA-handläggare. Detta kan vara både negativt och positivt. Å ena sidan kan det leda till att arbetet med LONA blir mycket personberoende och därmed sårbart om LONA-handläggaren byts ut eller är frånvarande av någon anledning. Å andra sidan kan en LONA-handläggare fungera som en eldsjäl och sprida inspiration och engagera flera i LONA arbetet.

Även vad gäller vad kommunerna efterfrågar som förbättringar i de nuvarande vägledningmetoderna ser vi att det finns vissa olikheter i behoven beroende på kommunernas storlek utifrån befolkningensmängd. En återkommande kommentar är att mindre kommuner ofta behöver mer konkret och praktisk vägledning än det som databaser och informationsinsatser kan erbjuda. Detta beror på att kommunerna inte har de personalresurser som krävs för att kunna leta information i databasen eller övervaka informationsinflödet själva. Dessa kommuner skulle kunna gynnas av tydligare instruktioner och exempel som kommer från Naturvårdsverket och/eller länsstyrelsens sida. En av kommentarerna från en mindre kommun är att: *"Kommunen har inte personella resurser att pusha för LONA-projekt eller bedriva egna sådana."*

En önskan som har uttryckts av flera kommuner i enkäten, och som inte verkar vara kopplat till befolkningsstorlek, är att det kan vara svårt för kommunala tjänstepersoner att navigera i LONA-registret för att hitta för dem relevant information exempelvis om hur åtgärder inom LONA-projekt kopplas till konkreta miljö kvalitetsmål. Handläggare som arbetar med LONA på kommunerna har olika förutsättningar i form av utbildning och praktiska erfarenheter kopplade till naturvård och friluftsliv. Detta påverkar deras förmåga att bedöma och tillgodogöra sig informationen som finns i bl.a. LONA-registret och inte minst förståelsen av riktlinjerna för hur projekt ska kategoriseras. I anknytning till detta efterfrågas en precisering, kategorisering och tydligare vägledning inom informationsströmmarna, samt sammanställningar av projekt med bra resultat, exempelvis i form av filmer om de projekten som är utsedda som Goda exempel.

5. Slutsatser

Lokala naturvårdssatsningen har nu funnits i över tio år, och vår utvärdering visar att den varit både mycket uppskattad och fortsatt angelägen. Till skillnad från många andra statliga bidragsformer riktade mot den lokala nivån har LONA nått nästan samtliga kommuner. Behovet att skydda och utveckla tätortsnära naturområden och friluftslivet till gagn för medborgarna är fortsatt mycket stort, och LONA har därmed en viktig uppgift att fylla.

Majoriteten kommuner och länsstyrelser lyfter fram LONA som ett enkelt och effektivt sätt att stödja lokala naturvårds- och friluftslivssatsningar. Det är lätt att söka och rapportera, och fördelningen av medel mellan län och kommuner upplevs som rättvis. Genomsnittsprojektet handlar om informations- och kunskapssatsningar, där relativt små medel ansöks och där lokalsamhället tillskjuter lika mycket, vilket fungerar både i större och mindre kommuner.

LONA är emellertid framför allt viktigt i mindre kommuner där satsningen ibland är helt avgörande för att kommunen ska kunna jobba med dessa frågor utifrån ett annars rätt begränsat budgetutrymme. Det är också dessa kommuner – ofta relativt sett små befolkningsmässigt i glesbygden – som främst väljer att involvera ideella föreningar i LONA-projekt. Möjligheten att räkna in ideell arbetskraft som motfinansiering är fortsatt mycket uppskattad, och bidrar till ett bredare engagemang i lokalsamhället.

I större kommuner ser vi att kommunekologer spelar en central roll, och även om LONA-bidragen också är viktiga i dessa relativt resursstarka kommuner så kan kommunen själv satsa på naturvård och friluftsliv i högre utsträckning än i de mindre kommunerna. Det är vanligare att stora kommuner inte väljer att engagera externa aktörer utanför kommunorganisationen i sina LONA-projekt. Vår studie identifierar således en ny trend: det finns dels kommuner som ser LONA primärt som en kommunal angelägenhet, dels kommuner som helt eller delvis genomför LONA tillsammans med ideella/externa aktörer.

På senare år har förväntningarna ökat på att LONA ska bidra till ökade satsningar på lokalt friluftsliv. Undersökningen visar att betoningen av friluftsliv i LONA-projekten under perioden 2010-2015 – kanske något förvånande – snarare minskat något. Vi ser även att LONAs bidrag till att höja intresset för lokala friluftssatsningar är betydligt mindre än motsvarande för naturvården. Troligen beror detta både på att LONA trots den politiska prioriteringen av friluftslivet hittills uppfattats främst som en naturvårdssatsning (därav också namnet), och på att det i stor utsträckning är kommunekologer snarare än friluftslivskonsulenter som arbetar och handlägger LONA på kommunerna och således styr projekten i den riktningen. Majoriteten av kommuner ser emellertid naturvård och friluftsliv som integrerat, men det finns några som betonar det ena eller det andra, och det kan ses som positivt att lokala behov och förutsättningar får och kan styra i det lokala LONA-arbetet.

En övergripande slutsats är att LONA upplevs som en statlig satsning med ett starkt underifrånperspektiv, där kommunernas initiativkraft i samspel med lokalsamhället är det som driver dess utformning. Det är troligen LONAs bästa egenskap och styrka när

det gäller att få lokal delaktighet att kommunerna själva kan ta ansvar för utvecklingen av tätortsnära naturvård och friluftsliv.

Tiotusenkronorsfrågan gäller då huruvida naturvård och friluftsliv har blivit en kommunal angelägenhet tack var LONA? Vår undersökning pekar på att detta mycket väl kan besvaras med ett ja. Visserligen är det svårt att isolera påverkan från LONA i relation till övriga tendenser i samhället, där inte minst behovet att skydda biologisk mångfald och att öka medborgarnas tillgång till tätortsnära natur för att skapa naturupplevelser och bättre folkhälsa samtidigt och parallellt lyfts fram i många andra sammanhang. Men LONA har åtminstone starkt bidragit till en sådan utveckling.

För det första ser vi att LONA nått ut mycket brett, även till kommuner som annars troligen inte haft medel till lokal naturvård och friluftsliv. Det har varit ett starkt intresse över hela programperioden bland kommunerna att söka LONA-bidrag vilket vittnar om kunskaper i frågan och att upplevda lokala behov prioriterats.

För det andra visar utvärderingen att LONA haft en positiv inverkan på intresset för naturvård och friluftsliv hos kommunala politiker och i ännu större utsträckning hos allmänheten. Detta sätter i sin tur press på lokala politiker och tjänstemän att prioritera dessa frågor. Det ökade intresset har också gjort att naturvård respektive friluftsliv upplevs ha integrerats bättre i kommunernas översiktsplanering än tidigare, vilket tycks stärkt kommunernas budget särskilt för naturvården. Många kommuner har nyttjat LONA-bidrag för att ta fram underlag och upprätta naturvårdsprogram och friluftsluplaner – vilket både indikerar och ger långsiktighet.

För det tredje har de många LONA-projekten som handlar om naturpedagogik ökat skolornas och förskolornas nyttjande av tätortsnära naturområden. De flesta LONA-projekten avser framtagande av underlag, informationsspridning eller kunskapsuppbyggnad, och denna möjlighet inom LONA uppskattas mycket av kommunerna eftersom andra bidragsformer sällan medger pengar till sådana aktiviteter. Kanske är LONAs bidrag till ökat lärande – inte minst bland kommande generationer – den faktor som påverkar mest i ett längre tidsperspektiv.

Bilden av LONAs effekter på lite längre sikt är dock splittrad, där särskilt intresset för att inrätta fler lokala naturreservat inte verkar ha ökat särskilt mycket generellt sett, och endast en tredjedel av kommunerna uppger att tillgängligheten i skyddade naturområden har ökat. Likaså finns en risk att mer kontinuerlig skötsel och återkommande åtgärder för naturvård och friluftsliv inte blir av, särskilt i mindre kommuner där kommunens budget har svårt att räcka till. Vi bör komma ihåg att LONA-projekten generellt är små och att man inte kan förvänta sig att de löser alla prioriteringsproblem hos kommuner med knapp ekonomi.

Det har varit en stark betoning inom LONA på lärande och erfarenhetsutbyte, och Naturvårdsverket och länsstyrelserna har bidragit till informationsspridning och vägledning med flera olika metoder. En allmän bild är att det funnits ett aktivt stöd under hela programtiden som uppskattats stort, och att kommunerna därmed haft tillgång till information om både tidigare projekt, goda exempel, relevant expertis och arenor för erfarenhetsutbyte. De olika vägledningsmetoderna kompletterar varandra och riktar sig till olika målgrupper. Sammantaget har både länsstyrelsernas LONA-

handläggare och kommunernas kontaktpersoner upplevt Naturvårdsverkets metoder som ändamålsenliga och viktiga för att skapa delaktighet, kunskap och förståelse för vad LONA kan och bör åstadkomma.

Rekommendationer

- Det positiva gensvaret bland kommunerna för LONA bör tas tillvara och utvecklas vidare i ett långsiktigt säkrat LONA till stöd för tätortsnära naturvård och friluftsliv.
- En ökning av LONA-anslaget minst i nivå med de första åren skulle möjliggöra ytterligare satsning på friluftslivet, liksom att stimulera kommunerna att bilda fler kommunala naturreservat. Allokering av en större andel av markåtkomstbidraget till att skydda tätortsnära natur är önskvärd för att på så sätt nå betydligt fler medborgare inom naturvård och friluftsliv.
- En ökad budget för LONA skulle även möjliggöra två ansökningstillfällen per år, vilket många kommuner önskar.
- LONA bör även fortsatt gälla både för större och mindre projekt och med kommunernas prioriteringar som riktmärke snarare än att kanaliseras mot specifika teman eftersom de lokala behoven varierar.
- Kontinuitet i LONA upplevs som viktigt, och stödet från länsstyrelser och Naturvårdsverket som är mycket uppskattat bör fortsätta i samma anda.
- LONA-registret kan göras ännu mer användarvänligt, men upplevs bland dem som arbetar med LONA som ett effektivt sätt att sprida erfarenheter.
- Underlätta möjligheten för andra aktörer att formellt ansöka om LONA-bidrag, där förutom kommunförbund även regionförbund bör kunna ansöka LONA-bidrag utan att en enskild kommun behöver vara huvudansvarig rent tekniskt i registret/databasen. Då detta skulle underlätta för fortsatt och fördjupad mellankommunal samverkan.
- Eventuellt krävs ytterligare förtydliganden kring vinstdrivande verksamhet (alternativt att de klarlägganden som gjorts så här långt får tid och möjlighet att sprida sig till de berörda aktörerna).

Källförteckning

Litteratur

Dahlgren, Katrin och Katarina Eckerberg (2006). *Erfarenheter av lokala naturvårdsbidrag (LONA) i processperspektiv*. Naturvårdsverkets rapport 5605. Naturvårdsverket, Stockholm.
<https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-5605-0.pdf>

Dahlgren, Katrin, Eckerberg, Katarina och Eva Mineur (2009). *Effekter av delaktighet i lokala naturvårdsprojekt (LONA)*. Naturvårdsverkets rapport 5923. Naturvårdsverket, Stockholm.
<https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/978-91-620-5923-1.pdf>

Dahlgren, Katrin, Eckerberg, Katarina och Åsa Swartling (2008). *Lärande i lokala naturvårdsprojekt (LONA)*. Naturvårdsverkets rapport 5811. Naturvårdsverket, Stockholm.
<https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-5811-1.pdf>

Europeiska kommissionen (2010) En strategi för biologisk mångfald i EU fram till 2020.
http://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/strategy/index_en.htm,
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=URISERV%3Aev0029>

Förenta Nationerna (2010). CBD COP 10 Decision, Implementation of the Convention and the Strategic Plan for Biodiversity 2011-2020, punkt 1 d.

ICLEI- Local Governments for Sustainability (2010). Plan of Action on Sub-National Governments, Cities and Other Local Authorities for Biodiversity (2011-2020).

Naturvårdsverket (2010). *Att satsa på lokalt naturskydd – En utvärdering av kommunernas arbete med skydd av natur*. Rapport 6397. Naturvårdsverket, Stockholm.
<https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/978-91-620-6397-9.pdf>

Nordenstam, Annika och Katarina Eckerberg (2011) *Kommunalt naturskydd i lokala naturvårdssatsningen (LONA)*, Naturvårdsverkets rapport 6392. Naturvårdsverket, Stockholm.
<https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/978-91-620-6392-4.pdf>

Regeringens skrivelse 2001/02:173. *En samlad naturvårdspolitik* från regeringen till riksdagen, 2002-03-14.

Regeringens proposition 2008/09:214 *Hållbart skydd av naturområden*, från regeringen till riksdagen 2009-05-28.

Regeringens proposition 2009/10:238 *Framtidens Friluftsliv* från regeringen till riksdagen 2010-07-08.

SFS, Förordning (2003:598) om statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt.

Respondenter i intervjuer

Västerbotten:

Anna Wenngren, Länsstyrelsen. 2016-10-28

Conny Nordendahl, Nordmaling. 2016-11-08

Elisabeth Berggren, Skellefteå. 2016-11-08

Johannes Lindberg, Bureälvens nedre FVO, ”Bro för (fisk) vandring”. 2016-11-17

Agneta Gustavsson, Torrböle Hembygdsförening, ”Naturstigar i Torrböle”. 2016-11-15

Västra Götaland:

Jennie Niesel, Länsstyrelsen. 2016-10-31

Maria Magnusson, Ale. 2016-11-02

Ingela Gustafsson, Göteborg. 2016-11-04

Skåne:

Johanna Ragnarsson, Länsstyrelsen. 2016-11-01

Åsa Abrahamsson, Hör. 2016-10-28

Maria Sjögren, Lund. 2016-11-01

INTERVJUER LONA FRÅN PROJEKTET FJÄLLSAMVERKAN

Norrbottnen:

Flora i Pite Lappmark, LONA, Ingela Edholm Forsberg, telefonintervju, 2015-03-05.

Västerbotten:

Friluftsliv i Ammarnäs, LONA, Annika Lindberg, skriftliga svar, 2015-10-19.

Skikkisjön, LONA, Ulf Grahn, telefonintervju, 2014-11-06.

Naturvårdsprogram för Dorotea kommun, LONA, Nicke Grahn, telefonintervju, 2016-03-01.

Jämtland

Fåglar i Västjämtland, LONA, Benckt Aspman, telefonintervju, 2015-04-27.

Hällingsåfallet Strömsund, LONA, Ann-Louise Hansson, telefonintervju, 2016-01-29.

Fettjeåfallet, LONA, Fredrik Åström, telefonintervju, 2016-02-04.

Utveckling av vandringsleder i Ansättfjällen, LONA, Louise Öhrnstedt, telefonintervju, 2016-02-05.

Natur och vandringsstig i Näsviken, LONA, Anna Gillgren, telefonintervju, 2016-03-14.

Bilaga 1. Metod och material

Som nämnts i inledningen utgick vi från de utvärderingar som tidigare gjorts av LONA och strävat efter att i möjligaste mån bygga vidare på dessa för att kunna se tendenser över tid. Vissa frågor var dock specifika i utvärderingsuppdraget, vilket särskilt gäller vägledningmetoderna men allra mest strävan att belysa effekterna av LONA i långsiktigt perspektiv. Vi valde därför att använda oss av enkät- och intervjufrågor från tidigare utvärderingar så långt möjligt, men byggde på dessa. För att få både bredd och djup i analysen bygger denna utvärdering på en rad olika källor, som redogörs för nedan. Vi diskuterar här även validitet och reliabilitet i metoderna.

LONA-registret

Analysen av utvecklingen av LONA-projekten bygger på data från LONA-registret. LONA-registret är Naturvårdsverkets databas för samtliga LONA-åtgärder från och med 2010. Databasen innehåller bakgrundsinformation om LONA-åtgärder så som ansökningsår, projektets namn och status och vilken kommun som är ansvarig. Databasen innehåller också en beskrivning av åtgärden, information om vem som driver det, vilka miljömål det berör, vilken inriktning åtgärden har (inklusive åtgärds-kategorier och åtgärdsstyper), samt vilken organismtyp och vilken naturtyp som åtgärden riktas mot. Dessutom finns uppgifter om hur mycket medel som söktes och beviljats. För åren 2010 och 2011 finns endast de projekt med som beviljats medel registrerade, och inte de som fått avslag. I rapporten har därför dessa år utelämnats när ansökningar diskuterats. Från och med 2012 finns även projekt som fått avslag med.

Varje LONA-projekt består av minst en åtgärd, vilket är den aktivitet som konkret ska genomföras. De åtgärder som utgör ett projekt ska specificeras i ansökan, och de ekonomiska bidragen är kopplade till de specifika åtgärderna. Mycket av den information som finns i LONA-databasen är kopplad till åtgärder snarare än projekt, av den anledningen är en stor del av den statistik som presenteras i denna rapport på åtgärdsnivå. Länsstyrelserna kvalitetssäkrar kommunernas/lokala aktörers självrapporterade val av miljömål, ekosystemtjänster m.m.

Enkätundersökning

Två olika enkäter skickades den 13 september 2016 till samtliga kommuner och länsstyrelser i Sverige (enkäterna finns bilagda i slutet av detta avsnitt). Enkäten genomfördes digitalt, och mottagaren av enkäten gavs möjlighet att själv bestämma vem eller vilka på arbetsplatsen som var mest lämpad att besvara enkäten.

Kommunenkenkäten bestod av 35 frågor, där den sista frågan av misstag var en dubblering av den första, så i praktiken bestod enkäten av 34 frågor. Länsstyrelseenkäten bestod av 25 frågor. Enkäterna överlappade varandra i stor utsträckning för att kunna möjliggöra en jämförelse av kommunerna och länsstyrelsernas uppfattningar. Vissa frågor skilde sig dock åt för att komma åt de skilda roller som kommunerna och länsstyrelserna har. Den sista frågan var en helt öppen fråga där de svarande gavs möjlighet att själva lägga till något som de tyckte saknades i enkäten eller kommentarer på själva enkäten i sig. På detta sätt försökte vi täcka upp eventuella luckor i enkäten. Även de kommentarer som inkom på själva enkäten var värdefulla för tolkningen av resultaten.

Svarsfrekvensen på enkäten var 66% (191/290) för kommunenkäten och 95% (20/21) länsstyrelser. Några av de som valde att inte besvara enkäten uppgav att det avstod på grund av att kommunen inte haft några LONA-projekt och att man därför saknade erfarenheter av LONA. Konsekvenserna av detta bortfall innebär för de flesta frågor inget problem då dessa frågor inte är relevanta om man helt saknat LONA-projekt. För andra frågor hade det dock kunnat vara relevant att ta del av dessa kommuners uppfattning om exempelvis hur LONAs regelverk uppfattas, för att få en inblick i om detta påverkat kommunernas val att inte söka LONA.

Frågorna i enkäten bestod av svarsalternativ som var både öppna och fasta, och vissa frågor bestod av flertalet delfrågor. Vi valde att göra samtliga frågor med fasta svarsalternativ obligatoriska för att undvika partiella bortfall. Istället inkluderade vi ett Vet ej-alternativ på lämpliga frågor för att de som svarade skulle kunna tala om att de inte visste svaret på frågan.

I de kommentarer vi fick på enkäten framkom att det ibland var svårt att välja mellan svarsalternativen. Ibland för att flera svar kunde vara rätt (exempelvis vem som initierade projekten), och ibland för att hoppet mellan i liten utsträckning och i stor utsträckning ansågs vara för långt. Det är en avvägning mellan att ge många svarsmöjligheter och att försöka undvika att alla svar hamnar i en mellankategori.

De flesta av frågorna var av typen, i vilken utsträckning håller du med om följande påstående. Vi valde unipolära skalor som gick från helt och hållet till inte alls.

Det var uppenbart att vissa frågor var svåra att besvara (många svarade vet ej). I vissa fall kan det bero på frågans konstruktion som gjort det svårt för de svarande att ge ett svar. För andra frågor är det i sig intressant att de svarande inte kan besvara frågan.

Kategorisering av olika kommuner

För att studera skillnader mellan olika typer av kommuner valde vi att använda indelningen i kommunstorlek som används i SKL rapporten *Kommunstorlek och demokrati*.¹³

Tabell 1 Indelning av de kommuner som besvarat vår enkät efter antalet invånare.

Invånarantal	Frekvens
<9000	35
9 000–19 000	66
19 000–29 000	28
29 000–49 000	27
49 000–79 000	14
>79 000	21
Total	191

Generellt sett är svenska kommuner små och indelningen utgår från att, det för vårt syfte är viktigast att särskilja mellan de mindre kommunerna. Ur ett resursperspektiv är det rimligt att anta att när en kommun uppnått en viss storlek avtar storleken betydelse för resurstillgångar. När kommunen nått en viss kritisk punkt har den en kommunal organisation, med exempelvis kommunekologer osv. Indelningen innehåller därför fler smala kategorier när det gäller de små kommunerna, och en brytpunkt vid 79 000, alla kommuner över det anses stora.

Semistrukturerade telefonintervjuer

Intervjumanual

Processen med att ta fram en intervjumanual inleddes med att forskargruppen gick igenom och lade in relevanta frågor från tidigare utvärderingar i ett gemensamt dokument. Många av dessa tangerar och är liknande frågorna i den enkät vi också tagit fram. Gemensamt diskuterade forskargruppen i vilken grad det ska vara överlapp i frågorna mellan enkät och intervjuer, det viktiga i de semi-strukturerade intervjuerna bedöms att vara att gå mer på djupet och fånga detaljer som enkäten ej kan fånga upp. Medvetet behålls formuleringarna i intervjumanualens frågor från tidigare utvärderingars intervjufrågor i den mån det går för att bibehålla konsistens över tid. Intervjumanualen renodlas därefter utifrån enkäternas slutliga utformning,

¹³ Johansson, Folke, Karlsson, David, Johansson, Bengt och Ylva Norén Bretzer (2007) Kommunstorlek och demokrati. Sveriges kommuner och landsting i samarbete med CEFOS, Göteborgs universitet.

och de första tendenserna/trenderna i svaren från enkäterna. Slutligen bollas utkastet av intervjumanualen med Naturvårdsverket som ges möjlighet att komma med inspel, och utifrån detta förtydligas och justeras frågorna, samt så adderas ytterligare några frågor.

Urval

Urvalet är gjort för att få en geografisk spridning i Sverige, samt även i den mån möjligt följa upp samma län och kommuner som tidigare studier/utvärderingar haft med för att om möjligt kunna göra jämförelser över tid. I vissa fall har den tidigare LONA-handläggaren slutat och en ny tillträtt, vi har då genomfört intervjun med den tidigare LONA-handläggaren för att kunna fånga upp och spegla förändring över tid. Vi har även i den mån det varit möjligt intervjuat den med längst erfarenhet i kommunerna. Kommunerna har valts i termer av en större och en mindre kommun (en kommun med mer och en med mindre LONA projekt för att fånga olika parametrar/skillnader/förutsättningar). De ideella identifierades primärt utifrån rekommendation av kommunrepresentanterna, men även via registret. Planen var att intervju en ideell i vardera kommun, men då det i fyra av kommunerna ej fanns någon ideell som drivit ett LONA-projekt under senare år gjorde de praktiska omständigheterna att vi endast intervjuade ideella i två av kommunerna.

- LONA-samordnare på länsstyrelserna i Västerbotten, Västra Götaland och Skåne (3 st).
- LONA-handläggare i kommunerna Nordmaling, Skellefteå, Ale, Göteborg, Höör och Lund (6 st).
- Representanter för olika intresseorganisationer/ideella som deltagit i LONA-projekt (2 st).

Totalt genomfördes 11 semistrukturerade telefon intervjuer hösten 2016, materialet kompletterades dessutom med 9 intervjuer rörande LONA-projekt som genomförts inom ramen för projektet Lokal fjällsamverkan.

Genomförande, transkription och validering

En förfrågan om intervju skickas ut till respondenterna tillsammans med ett kort följebrev som beskriver syftet med intervjun. Samtliga tillfrågade länsstyrelser och kommuner ställer sig till förfogande (i något fall hade man bytt person som ansvarig för LONA och då har intervju genomförts med den som har varit med tidigare och har erfarenhet att delge). Samtliga intervjuer genomfördes av en och samma forskare över telefon och bandades med tillåtelse av respondenterna. Någon av respondenterna kompletterade även med skriftliga svar som hen bollat med sina kollegor då hen var relativt ny på sin post. Intervjuerna varade mellan 24-64 min, där majoriteten varade ca 50 min. Transkriptioner av intervjuerna sändes därefter till respondenterna för att se till att inga fakta fel/missförstånd smugit sig in, och de validerade transkripten har sedan legat till grund för forskargruppens gemensamma analys och utvärdering.

Anonymisering av materialet i relation till redovisning av svar/citat

För att anonymisera svaren från våra respondenter så redovisas genomgående endast om det är en kommun eller en länsstyrelse som står bakom ett svar/citat. Ibland hänvisas specifikt till intervjuer och/eller enkätens öppna svar, men vi vill uppmärksamma på att vi använder citat från såväl enkät, intervjuer och bandade Lynch-möten i denna utvärdering.

Metodreflektioner

Reflektion: Angående den stora andelen ”vet ej” svar från länsstyrelserna så kan det dels hänföras till personalomsättning, dvs att nya personer klivit på tjänsterna som LONA-handläggare relativt nyligt och att de inte har erfarenheten och möjlighet att säga något om förändring över tid, dels att det varit svårt för länsstyrelserna att säga något generellt om kommunerna då variationen mellan kommunerna i länet kan vara stor, vilket ett av de öppna svaren i enkäten i anslutning till frågorna illustrerar:

”Att svara på fråga 19 var svårt. Stor variation mellan länets kommuner hur man tagit till sig möjligheterna med LONA. Vissa kommuner har verkligen utnyttjat möjligheten och fått riktigt bra fart på egna arbetet och en bred lokal förankring inom politiken och i ordinarie arbete. Där har LONA bidragit med mycket. I andra kommuner däremot har det mest rört sig om enskilda eldsjälar som fått till stånd LONA-projekt, men där det inte ”spillt över” på annan verksamhet ännu. Så varken liten utsträckning eller stor utsträckning stämmer ännu på länet i helhet. Och fortfarande rör det sig om ganska små summor som man kan söka för, så det finns mycket mer som skulle kunna göras för att få stort genomslag för LONAs grundtanke. Uppdragen för friluftsliv och grön infrastruktur innebär dock att flera av tidigare inte så aktiva kommuner nu får mer information och hjälp med vad som kan göras.”

Analys av vägledning och Lync-möten

Analysen av Lync-möten gjordes genom att först se på samtliga inspelade möten och föra anteckningar om vägledningens metod: hur dessa möten ledas, vilka frågor som lyftes upp samt vilka teman som upplevs viktiga av deltagarna. Granskningen av Lync-mötena strukturerades utifrån utvärderingens övergripande uppdrag och relevanta frågeställningar. Anteckningarna jämfördes och kompletterades med minnesanteckningar från Lync-mötena, för att säkerställa att alla viktiga frågor har fångats upp. Dessa anteckningar låg sedan till grund för utvärderingsgruppens framtagande av frågorna rörande informationsspridning och vägledning i så väl enkäterna som intervjumanualen. Efter att enkäterna besvarats och intervjuerna genomförts framträdde några teman och problem som särskilt intressanta. Utifrån dessa analyserades de delar i Lync-mötena som berörde detta på nytt för att säkerställa relevans och tolkningar. På så vis skapades en helhetsbild av Naturvårdsverkets vägledningens metod samt länsstyrelsernas behov.

Bilaga 2: Intervjumanual

Upplägg av halvstrukturerade frågeområden:

Bakgrund och erfarenhet (gemensamt för länsstyrelse, kommun och ideella organisationer)

- Respondentens bakgrund (utbildning, vart den jobbar/är anställd som)
- Hur många år har du arbetat med LONA? (om ideell har den varit med i flera projekt)
 - Friluftsliv?
 - Naturvård?

LONA som helhet och förändring över tid (gemensamt för länsstyrelse, kommun och ideella organisationer)

- Vilken roll upplever du att LONA har haft i arbetet med att stimulera intresset för naturvård respektive friluftsliv? Vilka faktorer spelar in?
 - Skiljer sig intresset åt mellan olika grupper (ideella, politiker etc.)?
 - Lärande, ekonomi/medfinansiering etc.?
- Har det varierade anslaget till LONA över tid påverkat ert arbete med LONA? Isf hur?
 - Prioriteringar mellan projekt?/Era möjligheter att söka medel?
 - Tid/resurser i form av personer som arbetar med LONA?
- Vilka lärdomar drar ni av LONA/projekten i er kommun/län?
- Finns det tecken på ändrat beteende (hos er själva/andra) som kan härledas till LONA? Beskriv!
 - Några förändringar över tid?

Regelverket och LONAS utformning (gemensamt för länsstyrelse, kommun och ideella organisationer)

- Hur väl stämmer programmet överens med de behov rörande naturvårdsarbetet/friluftsliv ni upplevt finns lokalt/regionalt?
 - Är det tillräckligt? Om inte, krävs mer/annan typ av resurser? Vad?
 - Hur stor del i budgeten för dessa åtgärder?
- Är det något i regelverket som försvårat syftet med programmet på något sätt? Beskriv!
 - Är det något ni skulle vilja ändra på i regelverket för att ännu bättre svara mot det upplevda behovet/underlätta för samarbete?
 - Vinstdrivande privata företag?

Delaktighet, samarbete och samverkan

Länsstyrelserna:

- Har möjligheten att omfördela medel från (till?) LONA till andra ändamål nyttjas? Hur/varför?

- Finns samverkan/samspel med andra naturvårdssatsningar och eller friluftslivssatsningar? Beskriv vilka.
- Har kraven på att man ska redovisa ekosystemtjänster och friluftsdelmål påverkat inriktningen av LONA-projekten eller lett till ökad kunskap/medvetenhet om ekosystemtjänster och friluftsdelmål?
- Hur upplever Lst att samarbete/samverkan med olika aktörer fungerat i länets kommuner och vilka lärdomar man dragit? Konkreta erfarenheter/exempel?
 - Upplever man skillnader mellan små/stora kommuner?
- Har det skett något internt samråd på länsstyrelsen mellan olika verksamheter vid bedömning av ansökningarna? (folkhälsa, regional utveckling, turism, lantbruk, kulturmiljö, naturskydd, friluftsliv, fiske, miljöövervakning, samhällsplanering m.m.)
- Skiljer sig arbetet med LONA ifrån hur ni brukar arbeta med naturvård/friluftsliv annars, och vad för- och nackdelarna med detta är?

Kommunerna:

- Har LONA arbetet skett som samverkan över förvaltningsgränserna inom kommunen?
 - Koppling till översiktsplanering, naturvårds- eller friluftslivsplaner?
 - Finns samverkan/samspel med andra naturvårdssatsningar och eller friluftslivssatsningar? Beskriv vilka.
- Om, och isf hur har ni använt LONA i arbetet med vandringsleder? Hur upplever ni att det fungerat, vilka tankar har ni kring hur LONA fortsättningsvis kan användas för att stödja vandringsleder?
- Har kraven på att man ska redovisa ekosystemtjänster och friluftsdelmål påverkat inriktningen av LONA-projekten eller lett till ökad kunskap/medvetenhet om ekosystemtjänster och friluftsdelmål?
- Har projektet nått dem som man ville nå? (Eller finns det någon aktör som velat vara delaktig men som ej kunnat inkluderas?)
- Hur upplever ni att samarbete/samverkan mellan olika aktörer fungerat? Vilka lärdomar har ni dragit? Konkreta erfarenheter/exempel?
- Upplever ni att det skett lärande mellan olika lokala aktörer inom och/eller mellan friluftsliv och naturvård?
- Varifrån kommer initiativet till LONA-projekt kommer, mestadels utifrån eller mestadels internt på kommunen?
- Vilken roll spelar "eldsjälar" i initiering och genomförande av projekt, samt etablering av nätverk?
- Har LONA-projekt gett ringar på vattnet i form av fortsatta samarbeten efter avslutat LONA-projekt?
- Skiljer sig arbetet med LONA ifrån hur ni brukar arbeta med naturvård/friluftsliv annars, och vad för- och nackdelarna med detta är?
- Hur upplever du att intresset av, samt stödet för verksamheten varit från länsstyrelsen sida? (t ex beslutsfattande, ev uppföljning och handling från deras sida)?
 - Har detta haft ngn inverkan på projektet? (i så fall) vilken?
- Kan du föreslå ett projekt med ideell/privata aktörer som vi också kan intervjua kring hur de jobbat med LONA? (Gärna någon som följt programmet över tid/någon erfaren) Kontaktuppgifter?

Ideella organisationer:

- Organisationens syn på LONA som instrument för lokalt områdesskydd/friluftsliv?
- Hur upplever man att kommun respektive Lst arbetat med LONA mer generellt?
- Finns det nog med resurser/kompetens att arbeta med LONA?
- Hur upplever ni att samarbete/samverkan mellan olika aktörer fungerat? Vilka lärdomar har ni dragit? Konkreta erfarenheter/exempel?
- Upplever ni att det skett lärande mellan olika lokala aktörer inom och/eller mellan friluftsliv och naturvård?
- Vilken roll spelar "eldsjälar" i initiering och genomförande av projekt, samt etablering av nätverk?
- Har LONA-projekt gett ringar på vattnet i form av fortsatta samarbeten efter avslutat LONA-projekt?
- Synpunkter på hur organisationen involverats i LONA
 - Hur kom du i kontakt med projektet/LONA?
 - Har ni haft reellt inflytande på utformning, och/eller implementering?
 - Upplever de att alla representanter/grupper inom samarbetet haft liknande förutsättningar att påverka projektens inriktning?
- Har andra ideella aktörer också varit inblandade? (Vilka i sådana fall)
 - Hur? Har det haft ngn (positiv/negativ) inverkan på projektet?
- Har ni nyttjat den nya tillgängligheten i LONA-registret för att samla information inför nästa års ansökan?
- Hur upplever du att intresset av, samt stödet för verksamheten varit från kommunens sida? (t ex beslutsfattande, ev. uppföljning och handling från deras sida)?
 - Har detta haft ngn inverkan på projektet? Vilken?

Lärande, coachning och vägledning

Länsstyrelse/Kommun/Ideella organisationer:

- Finns det några tecken på att lärande har uppstått under åren LONA funnits? Exemplifiera!
- Var söker du information om LONA när du behöver den?
- Har du fått det stöd som du har känt ett behov av?

Länsstyrelse/Kommun:

- Känner du att du får tillräckligt med informationsstöd från Naturvårdsverkets sida när det gäller LONA programmet och dess genomförande?

Länsstyrelse:

- Hur tycker du att det har fungerat med coachningen via Lync-mötena?

Länsstyrelse/kommun/ideella organisationer:

- Upplever du att du kunnat påverka hur LONA programmet utvecklas över tid?.
- Saknar du något, eller ser något som skulle kunna utvecklas ytterligare i arbetet med LONA?

- Finns det något du tycker borde ändras i styrningen uppifrån för att kommuner och andra lokala aktörer ska engagera sig ännu mer i att utveckla lokalt friluftsliv och naturvård?
 - Vilka målgrupper bör man vända sig till?

Övrigt om LONA och/eller intervjun i stort?

Bilagor 3 och 4: Enkäter till kommuner och länsstyrelser

Enkätfrågor till kommuner/Utvärdering av lokala naturvårdsbidrag – LONA

1. Vilken kommun arbetar du i?

OBS! Om du ansvarar för flera kommuner. Fyll i enkäten en gång per kommun.

Uppgiften kommer inte användas så att enskilda svar kan identifieras.

2. Vad är du anställd som?

- Miljöchef, förvaltningschef eller motsvarande Kommunekolog eller motsvarande Miljösamordnare eller motsvarande
- Miljöinspektör eller motsvarande Planerare/landskapsingenjör eller motsvarande
- Annan anställning

3. Hur länge har du arbetat med LONA?

- < 1 år 1-5 år 5< år

4. Hur länge har du arbetat med kommunal naturvård respektive friluftsliv?

	Aldrig	< 1 år	1-5 år	5-10 år	>10 år
Friluftsliv	☐	☐	☐	☐	☐
Naturvård	☐	☐	☐	☐	☐

5. Hur väl stämmer LONA överens med det behov av stöd kring lokal naturvård respektive friluftsliv ni upplevt i kommunen?

	Inte alls	I liten utsträckning	I stor utsträckning	Helt och hållet	Vet ej
Friluftsliv	☐	☐	☐	☐	☐
Naturvård	☐	☐	☐	☐	☐

6. Hur viktigt är LONA i relation till kommunens totala budget för naturvård respektive friluftsliv? Ungefär hur stor andel av budgeten utgörs av LONA?

	< 20 %	21-40 %	41-60 %	>60 %	Vet ej
Naturvård	☐	☐	☐	☐	☐
Friluftsliv	☐	☐	☐	☐	☐

7. Är det något i regelverket som upplevts som svårt att uppfylla eller försvårat arbetet?

- Ja Nej Vet ej

8. Om ja, berätta gärna hur

9. Under de dryga 10 år som LONA-stödet funnits har det årliga statliga anslaget varierat mellan 30-100 Mkr. Har denna variation påverkat arbetet i er kommun och i så fall hur?

	Inte alls utsträckning	I liten utsträckning	I stor utsträckning	Helt och hålllet	Vet ej
Det har inneburit att vissa planerade LONA-projekt inte har kunnat genomföras	☐	☐	☐	☐	☐
Kommunala medel har använts för att kunna genomföra tänkta LONA-projekt även utan LONA-stöd	☐	☐	☐	☐	☐
Kommunen har istället sökt pengar från EU för att genomföra projekten	☐	☐	☐	☐	☐
Det har inneburit att den personal som arbetat med LONA fått nya/andra arbetsuppgifter	☐	☐	☐	☐	☐
Det har inneburit att den personal som arbetat med LONA fått sluta sin anställning	☐	☐	☐	☐	☐

10. Hur har ni upplevt fördelningen av LONA-medel mellan olika kommuner?

- Rättvis
 Rimlig
 Skev
 Vet ej

11. Kommentera gärna hur ni har upplevt fördelningen av LONA-medel mellan olika kommuner

12. Hur har reglerna för att få LONA-bidrag påverkat förutsättningarna för...

	Positivt	Negativt	Har inte påverkat	Vet ej
...de ideella organisationernas engagemang	☐	☐	☐	☐
...de privata företagens engagemang	☐	☐	☐	☐
...samarbete mellan kommuner	☐	☐	☐	☐

13. Beskriv gärna på vilket sätt har LONAs regelverk påverkat brett lokalt deltagande

14. Finns det tillräckliga resurser (kompetens, personal, budgetmedel) i din kommun för att kunna planera och genomföra de LONA-initiativ som tagits i din kommun?

- Inte alls
 I liten
utsträckning
 I stor
utsträckning
 Helt och
hålllet
 Vet ej

15. I vilken utsträckning har aktörer utanför den kommunala organisationen varit involverade i projekten

- Inte alls
 I liten
utsträckning
 I stor
utsträckning
 Helt och
hålllet
 Vet ej

16. Varifrån har initiativet kommit till projekten inom friluftsliv respektive naturvård?

	Från kommunen	Från externa aktörer	Gemensamt initiativ från kommun och externa	Vet ej
Friluftsliv	☐	☐	☐	☐
Naturvård	☐	☐	☐	☐

17. Kommentera gärna

18. Vilka lokala nätverk har använts för att genomföra projekten

	Redan etablerade nätverk	Delvis nya nätverk	Helt nya nätverk	Vet ej
Friluftsliv	☐	☐	☐	☐
Naturvård	☐	☐	☐	☐

19. Berätta gärna mer om dessa nätverk

20. Vilka grupper upplever du är mest drivande för LONA arbetet i din kommun?

Välj ett till tre alternativ!

- Kommunekolog Tjänstemän Politiker Länsstyrelsens naturvårdstjänstemän
- Miljö- och naturvårdsorganisationer Privata näringsidkare Stiftelser Drivkrafter saknas

Övriga (var vänlig precisera)

21. På vilken nivå har LONA-projekten beslutats i kommunen?

- Tjänstemannanivå Kommunstyrelse Kommunfullmäktige
- Nämnd-nivå Annan nivå

22. Har kommunen ingått några naturvårdsavtal? Ange antal!

- 0 1-3 >3 Vet ej

23. Beskriv gärna vilka

24. Finns det kommunalt beslutade naturreservat i din kommun?

- Ja Nej

25. Hur stort bedömer du att behovet är idag av att skydda (ytterligare) tätortsnära naturområden i din kommun?

- Mycket litet Litet Stort Mycket stort

26. I vilken utsträckning stämmer följande påståenden om LONA i din kommun, enligt dig?

	Inte alls	I liten utsträckning	I stor utsträckning	Helt och hållet	Vet ej
Intresset för naturvård bland kommunala politiker har ökat	☐	☐	☐	☐	☐
Allmänhetens intresse för naturvård har ökat	☐	☐	☐	☐	☐
Kommunen integrerar naturvård bättre i sin översiktsplanering.	☐	☐	☐	☐	☐
Kommunens resurser (pengar, personal) för lokalt naturvårdsarbete har ökat	☐	☐	☐	☐	☐
Kontakter med olika lokala nätverk utanför kommunens organisation inom naturvård har ökat	☐	☐	☐	☐	☐
Lärande inom kommunen om naturvårdsfrågor har ökat	☐	☐	☐	☐	☐
Intresset i förvaltningen för att inrätta fler områdesskydd har ökat	☐	☐	☐	☐	☐
Fler skyddade områden inom kommunen har gjorts tillgängliga för en bred allmänhet	☐	☐	☐	☐	☐
Intresset för friluftsliv bland kommunala politiker har ökat	☐	☐	☐	☐	☐
Allmänhetens intresse för friluftsliv har ökat	☐	☐	☐	☐	☐
Kommunen integrerar friluftsliv bättre i sin översiktsplanering.	☐	☐	☐	☐	☐
Kommunens resurser (pengar, personal) för friluftsliv har ökat	☐	☐	☐	☐	☐
Kontakter med olika lokala nätverk utanför kommunens organisation inom friluftsliv har ökat	☐	☐	☐	☐	☐
Lärande inom kommunen om friluftslivsfrågor har ökat	☐	☐	☐	☐	☐
LONA-projekt har använts i integrationsarbetet (för nyanlända)	☐	☐	☐	☐	☐
Naturområden har gjorts tillgängliga på fler språk än tidigare	☐	☐	☐	☐	☐
Samverkan och kunskapsutbyte med andra kommuner både inom och utanför länet har ökat	☐	☐	☐	☐	☐
Förskolor och skolor nyttjar tätortsnära naturområden i högre utsträckning än tidigare	☐	☐	☐	☐	☐
Naturvägledning har prioriterats mer än tidigare	☐	☐	☐	☐	☐
Kontakterna med markägare har förbättrats	☐	☐	☐	☐	☐

27. I vilken utsträckning anser du att länsstyrelsen ger dig tillräcklig hjälp i LONA-arbetet?

- Inte alls
 I liten utsträckning
 I stor utsträckning
 Helt och hållet
 Vet ej

28. I vilken utsträckning stämmer följande påståenden om länsstyrelsens roll i LONA-arbetet?

	Inte alls	I liten utsträckning	I stor utsträckning	Vet ej
Länsstyrelsen sammankallar regelbundet (minst vartannat år) kontaktpersoner på kommunerna	☐	☐	☐	☐
Länsstyrelsen skickar information om LONA till kommunerna	☐	☐	☐	☐
Länsstyrelsen anordnar seminarier/träffar om LONA	☐	☐	☐	☐
Länsstyrelsen svarar på frågor och bistår med stöd när jag/vi kontaktar dom	☐	☐	☐	☐

29. Har du eller någon annan i er kommun använt er av följande stöd/informationsinsatser?

	Ja, i hög grad	Ja, ibland	Sällan	Nej	Vet ej
Regionala LONA-träffar/seminarier	☐	☐	☐	☐	☐
LONA-registret på Naturvårdsverkets hemsida	☐	☐	☐	☐	☐
Goda LONA-projektexempel i LONA-registret	☐	☐	☐	☐	☐
Annan informationsinsats (ange vilken nedan)	☐	☐	☐	☐	☐

30. Berätta gärna mer

31. I vilken grad har olika former av stöd från Naturvårdsverket varit till nytta för kommunen?

	Inte alls	I liten utsträckning	I stor utsträckning	Vet ej
LONA-registret	☐	☐	☐	☐
Naturvårdsverkets hemsida inkl. filmer	☐	☐	☐	☐
Regionala LONA träffar	☐	☐	☐	☐
Goda LONA exempel	☐	☐	☐	☐
Annan informationsinsats (ange vilken nedan)	☐	☐	☐	☐

32. Berätta gärna mer

33. Berätta gärna om hur Naturvårdsverket kan hjälpa dig mer i LONA-arbetet

34. Är det något annat som du vill tillägga som rör kommunens arbete med LONA – eller om enkäten?

Enkätfrågor till länsstyrelser/Utvärdering av lokala naturvårdsbidrag – LONA

1. Vilket län arbetar du i?

Uppgiften kommer inte användas så att enskilda svar kan identifieras.

2. Inom vilken del av länsstyrelsen arbetar du?

- Miljö och naturvård
 Planering och samhällsbyggande
 Landsbygdsfrågor
 Regionalpolitik och tillväxtfrågor
 Annan avdelning, ange:

3. Hur länge har du arbetat med LONA?

- < 1 år
 1-5 år
 5< år

4. Vilken enhet på länsstyrelsen har handlagt och beslutat om LONA-ansökningarna?

5. Hur länge har du arbetat med att stödja kommunernas arbete med naturvård respektive friluftsliv?

	Aldrig	< 1 år	1-5 år	5-10 år	>10 år
Friluftsliv	☐	☐	☐	☐	☐
Naturvård	☐	☐	☐	☐	☐

6. Hur väl stämmer LONA överens med det behov av stöd kring lokal naturvård respektive friluftsliv ni upplevt i länet?

	Inte alls	I liten utsträckning	I stor utsträckning	Helt och hållet	Vet ej
Friluftsliv	☐	☐	☐	☐	☐
Naturvård	☐	☐	☐	☐	☒

7. Är det något i regelverket som upplevts som svårt att uppfylla eller försvårat arbetet?

- Ja
 Nej
 Vet ej

8. Om ja, berätta gärna hur

9. Under de dryga 10 år som LONA-stödet funnits har det årliga statliga anslaget varierat mellan 30-100 Mkr. Har denna variation påverkat arbetet i kommunerna i ert län och i så fall hur?

	Inte alls	I liten utsträckning	I stor utsträckning	Helt och hållet	Vet ej
Det har inneburit att vissa planerade LONA-projekt har lagts på is	☐	☐	☐	☐	☐
Det har inneburit en omprioritering till enklare och mindre kostsamma LONA-projekt	☐	☐	☐	☐	☐
Det har inneburit att alla medel gått åt till redan startade LONA-projekt	☐	☐	☐	☐	☐
Det har inneburit en omprioritering inom anslagsposten från LONA-ansatser till annan verksamhet	☐	☐	☐	☐	☐
Det har inneburit att den personal som arbetat med LONA fått nya/andra arbetsuppgifter	☐	☐	☐	☐	☐

10. Berätta gärna hur

11. Förra året ändrades fördelningsnyckeln så att länsstyrelsen ska ta hänsyn till ansökningstryck och beslutade utbetalningar innevarande år. Hur har ni upplevt de nya kriterierna för fördelning av LONA-medel?

- Rättvis Rimlig Skev Vet ej

12. Hur har reglerna för att få LONA-bidrag påverkat förutsättningarna för...

	Positivt	Negativt	Har inte påverkat	Vet ej
...de ideella organisationernas engagemang	☐	☐	☐	☐
...de privata företagens engagemang	☐	☐	☐	☐
...samarbete mellan kommuner	☐	☐	☐	☐

13. Beskriv gärna på vilket sätt har LONAs regelverk påverkat brett lokalt deltagande

14. Vilka grupper upplever du är mest drivande inom LONA arbetet i ditt län?

Välj ett till tre alternativ!

- Kommunekologer Tjänstemän Politiker Länsstyrelsens naturvårdstjänstemän
- Miljö- och naturvårdsorganisationer Privata näringsidkare Stiftelser Drivkrafter saknas
- Övriga (var vänlig precisera)

15. I vilken utsträckning har ni arbetat för att få kommunerna att söka andra bidrag för tätortsnära naturvård och friluftsliv?

	Inte alls	I liten utsträckning	I stor utsträckning	Vet ej
EU bidrag	☐	☐	☐	☐
Markåtkomstbidrag	☐	☐	☐	☐
Andra statliga bidrag	☐	☐	☐	☐

16. Hur stort bedömer du att behovet är idag av att skydda (ytterligare) tätortsnära naturområden i ditt län?

- Mycket litet Litet Stort Mycket stort Vet ej

17. Anser du att LONA-stödet har bidragit till långsiktigt arbete för friluftsliv respektive naturvård?

	Inte alls	I liten utsträckning	I stor utsträckning	Helt och hållet	Vet ej
Friluftsliv	☐	☐	☐	☐	☐
Naturvård	☐	☐	☐	☐	☐

18. Berätta gärna hur du anser att LONA-stödet har bidragit till långsiktigt arbete för friluftsliv respektive naturvård

19. I vilken utsträckning stämmer följande påståenden om LONA för kommunerna i ditt län, enligt dig?

	Inte alls	I liten utsträckning	I stor utsträckning	Helt och hållet	Vet ej
Intresset för naturvård bland kommunala politiker har ökat	☐	☐	☐	☐	☐
Allmänhetens intresse för naturvård har ökat	☐	☐	☐	☐	☐
Kommunerna integrerar naturvård bättre i sin översiktsplanering.	☐	☐	☐	☐	☐
Kommunernas resurser (pengar, personal) för lokalt naturvårdsarbete har ökat	☐	☐	☐	☐	☐
Kontakter med olika lokala nätverk utanför kommunernas organisation inom naturvård har ökat	☐	☐	☐	☐	☐
Lärande inom kommunerna om naturvårdsfrågor har ökat	☐	☐	☐	☐	☐
Intresset i förvaltningen för att inrätta fler områdeskydd har ökat	☐	☐	☐	☐	☐
Fler skyddade områden inom kommunerna har gjorts tillgängliga för en bred allmänhet	☐	☐	☐	☐	☐
Intresset för friluftsliv bland kommunala politiker har ökat	☐	☐	☐	☐	☐
Allmänhetens intresse för friluftsliv har ökat	☐	☐	☐	☐	☐
Kommunerna integrerar friluftsliv bättre i sin översiktsplanering	☐	☐	☐	☐	☐
Kommunernas resurser (pengar, personal) för friluftsliv har ökat	☐	☐	☐	☐	☐
Kontakter med olika lokala nätverk utanför kommunernas organisation inom friluftsliv har ökat	☐	☐	☐	☐	☐
Lärande inom kommunerna om friluftslivsfrågor har ökat	☐	☐	☐	☐	☐
LONA-projekt har använts i integrationsarbetet (för nyanlända)	☐	☐	☐	☐	☐
Naturområden har gjorts tillgängliga på fler språk än tidigare	☐	☐	☐	☐	☐
Samverkan och kunskapsutbyte med andra län har ökat	☐	☐	☐	☐	☐
Kommunerna satsar mer än tidigare på att förskolor och skolor ska nyttja naturområden	☐	☐	☐	☐	☐
Naturvägledning har prioriterats mer än tidigare	☐	☐	☐	☐	☐
Kontakterna med markägare har förbättrats	☐	☐	☐	☐	☐

20. I vilken utsträckning har du eller någon annan på er länsstyrelse använt er av följande stöd/informationsinsatser?

	Inte alls	I liten utsträckning	I stor utsträckning	Vet ej
Regionala LONA-träffar/seminarier	☐	☐	☐	☐
Naturvårdsverkets Lync-möten för LONA-samordnare	☐	☐	☐	☐
LONA-registret som informations-/inspirationskälla	☐	☐	☐	☐
Goda LONA-projektexempel i LONA-registret	☐	☐	☐	☐
Samverkansforum	☐	☐	☐	☐
Annan informationsinsats (ange vilken nedan)	☐	☐	☐	☒

21. Berätta gärna mer

22. I vilken utsträckning har olika former av vägledning från Naturvårdsverket varit till nytta för länsstyrelsen?

	Inte alls	I liten utsträckning	I stor utsträckning	Vet ej
Naturvårdsverkets Lync-möten för LONA-samordnare	☐	☐	☐	☐
Regionala LONA träffar	☐	☐	☐	☐
Samverkansforum	☐	☐	☐	☐
Goda LONA exempel	☐	☐	☐	☐
Naturvårdsverkets hemsida inkl. filmer	☐	☐	☐	☐
Annan informationsinsats (ange vilken nedan)	☐	☐	☐	☐

23. Berätta gärna mer

24. Berätta gärna om hur Naturvårdsverket kan hjälpa dig mer i LONA-arbetet

25. Är det något annat som du vill tillägga som rör din länsstyrelse eller kommunernas arbete med LONA – eller om enkäten?

Tio års erfarenheter med LONA — lokala naturvårdssatsningen

RAPPORT 6748

NATURVÅRDSVERKET
ISBN 978-91-620-6748-9
ISSN 0282-7298

Intresse, deltagande och lärande inom naturvård och friluftsliv

KATARINA ECKERBERG, THERESE BJÄRSTIG,
MATILDA MILJAND OCH IRINA MANCHEVA

Rapporten uttrycker nödvändigtvis inte Naturvårdsverkets ställningstagande. Författaren svarar själv för innehållet och anges vid referens till rapporten.

Lokala naturvårdssatsningen har nu funnits i över tio år, och denna utvärdering visar att den varit både mycket uppskattad och fortsatt angelägen. En övergripande slutsats är att LONA upplevs som en statlig satsning med ett starkt underifrånperspektiv, där kommunernas initiativkraft i samspel med lokalsamhället är det som driver dess utformning.

Det är troligen LONAs bästa egenskap och styrka när det gäller att få lokal delaktighet att kommunerna själva kan ta ansvar för utvecklingen av tätortsnära naturvård och friluftsliv. Utvärderingen visar att LONA haft en positiv inverkan på intresset för naturvård och friluftsliv hos kommunala politiker och i ännu större utsträckning hos allmänheten. Utvärderingen visar också att det finns ett stort upplevt behov att skydda mer tätortsnära naturområden.

